

Perustulokeskustelu Suomessa

Sisällönanalyysi perustulokeskustelusta Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa 1990-2015

Teemu Manninen

Pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Sosiaalityön yksikkö

Elokuu 2016

TIIVISTELMÄ

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, sosiaalityön yksikkö

MANNINEN, TEEMU: Perustulokeskustelu Suomessa – Sisällönanalyysi perustulokeskustelusta Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa 1990-2015

Pro gradu –tutkielma, 86 s.

Ohjaaja: Kati Närhi

Elokuu 2016

Tutkimuksessa selvitetään Helsingin Sanomien mielipidekirjoitusten perusteella millaisena Suomessa käyty perustulokeskustelu on näyttäytynyt vuosien 1990-2015 välisenä aikana. Perustulolla tarkoitetaan kuukausittain kansalaisille vastikkeettomasti maksettavaa rahasummaa, jonka saamiseksi ei edellytetä työvelvoitetta eikä sen saaminen ole sidonnainen varallisuuteen, ansioihin, asuinpaikkaan tai siviilisäätyyn. Varsinkin 2000-luvulla perustuloa on ehdotettu ratkaisuksi työttömyys- ja toimeentulo-ongelmiin sekä tuomaan turvaa epäsäännöllisissä työsuhteissa työskenteleville ja paikkaamaan kannustinloukkuja.

Tutkimuksessa selvitetään tarkemmin millaisiin ongelmiin perustulon on nähty aineiston perusteella vastaavan sekä sitä, miten aikakaussidonnaisuus on näkynyt Helsingin Sanomissa käydyssä perustulokeskustelussa. Tutkimusaineisto koostuu Helsingin Sanomien perustuloa koskevista mielipidekirjoituksista vuosien 1990-2015 välillä (N=208). Tutkimusaineisto on kerätty Helsingin Sanomien verkkoarkistosta. Tutkimusmenetelminä on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysia sekä sisällön erittelyä.

Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa käyty perustulokeskustelu näyttöytyi tarkastellulla ajanjaksolla hyvin perustulomyönteisenä - 79,3 prosentissa teksteistä suhtauduttiin myönteisesti perustuloon. Tutkimuksen perusteella suurimmat ongelmat joihin perustulon nähtiin vastaavan liittyivät Suomen nykyiseen sosiaaliturvajärjestelmään, sen pirstaleisuuteen, byrokraatiaan sekä kannustinloukkuihin. Perustulon käyttöönoton uskottiin myös helpottavan köyhien ja työttömien asemaa sekä vähentävän kansalaisten eriarvoisuutta. Perustuloon negatiivisesti suhtautuvat uskoivat perustulon käyttöönoton rapauttavan suomalaisen työyhteiskunnan ja perustulojärjestelmän olevan liian kallis toteutettavaksi. Helsingin Sanomien mielipidekirjoitusten perusteella vähäiseksi perustulokeskustelussa on jäänyt perustulon filosofisen perustan pohtiminen. Tutkimuksessa ei havaittu yhteyttä perustulokeskustelun intensiteetin ja työttömyysasteen välillä, kuten esimerkiksi Alankomaissa on havaittu. Sen sijaan havaittiin, että keskustelun intensiteettiin vaikuttaa kulloisenkin aikakauden politiikka sekä yhteiskunnalliset ilmiöt ja tapahtumat.

Tutkimus osoittaa, että perustulosta on keskusteltu Suomessa aktiivisesti ainakin 25 vuotta ja tärkeimmät keskustelun teemat ovat pysyneet vuosikymmenien ajan samoina. Perustulo on edelleen ajankohtainen ja keskustelijat ovat suurilta osin vakuuttuneita sen toimivuudesta suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmän ongelmien ratkaisemiseksi sekä köyhyden vähentämiseksi. Sipilän hallituksen (2015) perustulokokeilun tavoitteet ovat myös hyvin saman suuntaiset tutkimuksessa tehtyjen havaintojen kanssa koskien ongelmia, joihin perustulon nähtiin vastaavan.

Avainsanat: Perustulo, kansalaispalkka, köyhyys, kannustinloukut, työttömyys, sosiaaliturva

Sisällysluettelo

1 Johdanto	5
2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimustehtävä	9
3 Mistä perustulossa on kyse?.....	11
3.1 Teoreettinen viitekehys	13
3.2 Aiempi perustulotutkimus	14
3.2.1 Johanna Perkiö : Taistelu tulkinnasta: Perustulo Suomen julkisessa keskustelussa 2006-2012.....	15
3.2.2 Philippe Van Parijs : Real Freedom for All - What (if anything) can justify capitalism?	17
3.2.3 Pertti Honkanen, Osmo Soininvaara & Ville Ylikahri : Perustulo - Kohti toimivaa perusturvaa.....	20
3.3 Perustulon kannatus Suomessa.....	27
3.4 Perustulokeskustelu Suomessa.....	28
4 Aineisto ja keskustelijat	35
5 Analyysimenetelmät	38
6 Aineiston analysointi	40
7 Suomalainen perustulokeskustelu HS:n mielipidekirjoituksissa	42
7.1 Positiivinen suhtautuminen perustuloon	42
7.1.1 Kannustinloukut.....	43
7.1.2 Nykyisen sosiaaliturvan ja byrokratian ongelmat	46
7.1.3 Köyhyys, työttömien asema ja eriarvoisuus	48
7.1.4 Työn luonteen muuttuminen.....	50
7.1.5 Prekariaatti.....	52
7.1.6 Yksilön vapauden lisääminen	54
7.1.7 ”Rahanjakajien” vapauttaminen tärkeämpiin tehtäviin	56
7.1.8 Yrittäjyyden vaikeus.....	57
7.1.9 Heikosti tuottavien töiden subventointi	59
7.2 Negatiivinen suhtautuminen perustuloon.....	60
7.2.1 Työyhteiskunnan rapautuminen	61
7.2.2 Perustulo on liian kallis	63
7.2.3 Syrjäytyminen.....	65
7.2.4 Epätyypillisten työsuhteiden vakiintuminen	66

7.3 Perustulokeskustelun aikakaussidonnaisuus	67
7.3.1 1990-luvun alku – Perustulon nousu vähitellen kansan tietoisuuteen	68
7.3.2 Vuoden 1999 vaaleja edeltävä keskustelupiikki.....	70
7.3.3 Vaalien vaikutus, hiljainen 2000-luvun alku ja keskustelua herättänyt kannanotto	71
7.3.4 Prekariaatti ja uusi keskusteluaalto.....	72
7.3.5 2010-luku ja perustulokeskustelun vakiintuminen	73
7.3.6 Yhteenveto aikakaussidonnaisuudesta	75
8 Yhteenveto ja pohdinta	77
9 Lähteet.....	84

1 Johdanto

Suomalaisessa yhteiskunnassa on jo jonkin aikaa eletty tilanteessa, jossa perinteinen palkkatyö on murroksessa. 2010-luvulla suomalaisten työ on yhä enenevässä määrin muuttumassa perinteisestä kokopäiväisestä palkkatyöstä erilaisiin keikka- ja pätkätöihin. Työsuhteet ovat enää harvoin yhtä pitkiä kuin ne olivat esimerkiksi 1980-luvulla. On alettu puhua ns. silpputyöstä, joka kuvaa hyvin työn luonnetta monien kohdalla. Työsuhteet eivät ole pitkäkestoisia tai kokopäiväisiä, vaan ihmiset saattavat tehdä keikkatöitä lyhyissä pätkissä useille eri työnantajille. (Honkanen ym. 2007, 22-32; Perkiö 2014, 5-6; Ikkala 2007, 9-11.) Suomeen on syntynyt uusi yhteiskuntaluokka, prekariaatti, johon kuuluvat käytännössä kaikki pätkätyöläiset, joiden toimeentulo on epävakaalla pohjalla. Tämä on johtanut siihen, että ihmisten tulot ja taloustilanne saattavat vaihdella paljonkin ja omaa taloustilannetta voi olla hankala ennustaa pitkällä tähtäimellä. Suomalainen hyvinvointivaltio ja perusturvajärjestelmä on kuitenkin luotu olettamukselle täystyöllisyydestä ja ns. perinteisistä työsuhteista. Tämä on johtanut tilanteeseen, jossa nykyinen tulonjakojärjestelmämme on täynnä tulo- ja kannustinloukkuja, jotka hankaloittavat ja jopa estävät työn vastaanottamisen. Muun muassa tähän ja moniin muihin nyky-yhteiskunnan ongelmakohtiin eri tahot ovat esittäneet ratkaisuksi perustulon käyttöönottoa. (Perkiö 2014, 5-6; Julkunen 2009, 267-273.)

Perustulolla tarkoitetaan kuukausittain maksettavaa rahasummaa, joka jaetaan (täysille) kansalaisille automaattisesti ja vastikkeetta. Perustulon saaminen ei siis edellytä työvelvoitetta tai edes halukkuutta työntekoon. Sen saaminen ei ole sidonnainen varallisuuteen tai ansioihin, ei asuinpaikkaan taikka siviilisäätyyn. Perustulon tuoma tulonlisäys perittäisiin ansiotuloverotuksen yhteydessä takaisin suuri- ja keskituloisilta. Itse perustulo olisi verotonta, mutta useimmissa perustulomalleissa verotusjärjestelmää muutettaisiin siten, että veroprosentti olisi sama kaikissa tuloluokissa tai progressiota ainakin lievennettäisiin. (mm. Honkanen ym. 2007, Perkiö 2014, Van der Veen & Groot 2000.)

Perustuloon siirtyminen suomalaisessa yhteiskunnassa tarkoittaisi siis perusteellista tulonsiirtojen sekä verotuksen uudistusta.

Edellä esitetty määritelmä on yksinkertaistettu ja tiivistetty kuvaus perustulosta.

Todellisuudessa perustulomalleja on esitetty lukuisia ja ne eroavat toisistaan muun muassa perustulon suuruuden, rahoituspohjan, jakoperusteiden sekä osallistumisvelvoitteiden osalta. Perustulomallit voidaan jakaa karkeasti niin sanottuihin täydellisen perustulon ja osittaisen perustulon malleihin. Täydelliset perustulomallit ovat sellaisia, joissa perustulon määrä on niin suuri, että se korvaa kaikki tarveharkintaiset etuudet ja pelkällä perustulolla on mahdollista tulla toimeen. Osittaisissa malleissa perustulon määrä olisi pienempi ja sen ohella säilytettäisiin edelleen joitain osia vanhasta sosiaaliturvajärjestelmästä. (Perkiö 2014, 6-8.) Konkreettisia malleja perustulon toteuttamiseksi Suomessa ovat puolueista esittäneet Vihreät, Vasemmistoliitto sekä Nuorsuomalaiset. Lisäksi kannatusta perustulo on - ajoittain ja osittain - saanut Keskustan sekä Kokoomuksen riveistä. Keskusta on muun muassa 1999 vaaliohjelmassaan ajanut 'uudistuksia perustulon hengessä'. Kokoomuksen keskuudessa suhtautuminen perustuloon on ollut pääosin negatiivista, mutta kannatusta on löytynyt Milton Friedmanin kehittämän negatiivisen tuloveron mallille (Anderson & Kangas 2002, 293). Negatiivisella tuloverolla tarkoitetaan verotuksen ja automaattisesti maksettavan tulotuen yhdistelmää, jossa jonkin määritellyn tulorajan alle jääville maksetaan tulonsiirto, joka leikkautuu tulojen kasvaessa (Perkiö 2014, 7). Suurimpina perustulon vastustajina Suomessa ovat olleet SDP sekä ammattijärjestöt (Honkanen ym. 2007, 35-37).

Keskustelua perustulosta on Suomessa käyty 70-luvulta lähtien, mutta ensimmäiset kirjoitukset perustulosta maailmalla ovat peräisin jo 1700-luvulta. Suomalaisen keskustelun aloitti 70-luvulla työläiskirjailija Samuli Paronen kirjoittaessaan "riippumattomuusrahasta", jonka avulla taattaisiin vähimmäistoimeentulo kaikille kansalaisille. Parosen ajatuksissa perustulon ainoa edellytys olisi "olla ihminen" (Ikkala 2007, 14). Tästä keskustelua jatkoi sosiaalipolitiikan tutkija Jorma Sipilä (1979) kirjoituksissaan esittäessään negatiivista tuloveroa ratkaisuksi köyhyysloukkujen poistamiseen sekä tuloerojen vähentämiseksi. Osmo Soininvaara liittyi keskusteluun vuonna 1980 puoltamaan perustuloa yhdessä Osmo Lampisen kanssa kirjassaan *Suomi 1980-luvulla - Pehmeän kehityksen tie* (Soininvaara & Lampinen 1980). Soininvaara on tästä lähtien esiintynyt merkittävänä perustulon puolestapuhujana aina tähän päivään saakka. Tämän jälkeen perustulokeskustelu Suomessa on aaltoillut, mutta kaiken kaikkiaan perustulo on noussut verrattain pysyväksi keskustelun aiheeksi niin poliittisella kentällä kuin myös muiden yhteiskunnallisten vaikuttajien sekä

kansalaisten keskuudessa. (Andersson & Kangas 2002, 293; Honkanen ym. 2007, 33-35; Perkiö 2014, 14-24; Julkunen 2009, 261-265.)

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Suomessa käytyä perustulokeskustelua Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa 1990-luvun alusta vuoden 2015 loppuun. Tarkoituksena on sisällönanalyysin sekä sisällönerittelyn keinoin tutkia, millaisena suomalainen perustulokeskustelu näyttäytyy vuosina 1990-2015 sekä millaisiin ongelmiin perustulon on nähty vastaavan. Tarkastelen myös miten aikakaussidonnaisuus näkyy kirjoituksissa ja kuinka keskustelu on vuosien saatossa mielipidekirjoituksissa aaltoillut. On esimerkiksi huomattu, että poliittiset puolueet nostavat perustuloteeman esille usein vaalien alla (Julkunen 2009). Van der Veen & Groot (2000) ovat myös osoittaneet, että perustulokeskustelu ja työttömyysaste ovat yhteydessä toisiinsa. Van der Veenin & Grootin (mt.) mukaan työllisyystilanteen sekä usein siihen liittyvä yleisen taloustilanteen huonontuminen johtavat uusien, vaihtoehtoisten keinojen etsimiseen tilanteen helpottamiseksi.

Perustuloa voidaan pitää poliittisesti merkittävänä ja melko pitkäikäisenä ajatuksena sekä näin ollen yhteiskunta- ja sosiaalipoliittisesti merkityksellisenä aiheena. Toisaalta perustuloa on Suomessa tutkittu verrattain vähän. Sosiaalityön näkökulmasta perustulo on erittäin mielenkiintoinen ajatus, koska se muun muassa muuttaisi merkittävästi sosiaalityöntekijöiden työkuva ja vapauttaisi heidän resurssejaan muuhun, merkityksellisempään, asiakastyöhön, kun rahanjakajan ja "kirstunvartijan" rooli poistuisi. Lisäksi perustulo herättää paljon kysymyksiä esimerkiksi työttömien, syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tavoittamisen ja auttamisen suhteen. Perustulon vastustajat ovat olleet huolissaan syrjäytyneiden avun saamisesta, mikäli he eivät joutuisikaan käymään säännöllisesti hakemassa sosiaalitoimistoissa etuuksiaan. Toisaalta perustulo vähentäisi byrokratiaa ja poistaisi suuressa määrin tukien hakemiseen liittyvät hankaluudet. Nykyisessä järjestelmässä on sosiaalietuuksien (erityisesti toimeentulotuen) alikäyttö on hyvin laajaa, varsinkin etuuksia eniten tarvitsevien osalta (Kuivalainen, 2007). Byrokratian vähentämisen tärkeys olisi nimenomaan siinä, että eniten tukea tarvitsevat kansalaiset myös saisivat heille kuuluvat etuudet (Honkanen ym. 2007, 25-26).

Luvussa kaksi esittelen tutkimukseni tavoitteet sekä tutkimustehtäväni sekä perustelen tutkimukselliset rajaukseni. Luvussa kolme esittelen tarkemmin perustuloa, siihen liittyvää termistöä, teoreettista viitekehystä, aiempaa perustulotutkimusta sekä Suomessa käytyä

perustulokeskustelua. Luvussa neljä kerron tarkemmin aineistostani, aineiston rajauksesta sekä aineiston keruusta. Luvussa viisi kuvaan käyttämiäni analyysimenetelmiä ja luvussa kuusi tarkemmin aineiston analysointia. Luku seitsemän keskittyy tulosten esittämiseen ja olen jakanut sen kolmeen suurempaan alalukuun. Alaluvuissa 7.1 ja 7.2 tarkastelen millaisena perustulokeskustelu on Suomessa näyttäytynyt Helsingin Sanomien mielipidekirjoitusten valossa ja alaluvussa 7.3 käsittelen perustulokeskusteluun liittyvää aikakaussidonnaisuutta. Luvussa 8 vedän yhteen tutkimukseni tulokset ja pohdin kriittisesti tutkimustani ja sen tuloksia.

2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimustehtävä

Tutkimuskysymykseni on: *Millaisena suomalainen perustulokeskustelu näyttäytyy 1990-luvulta vuoteen 2015 Helsingin Sanomien mielipidekirjoitusten kautta?*

Tutkimuskysymystä tarkentavina lisäkysymyksinä tarkastelen:

1. *Millaisiin ongelmiin perustulon on nähty vastaavan?*

sekä

2. *Miten aikakaussidonnaisuus näkyy perustulokeskustelussa?*

Tutkimuksessani tarkastelen Suomessa käytyä perustulokeskustelua 1990-luvun alusta aina vuoden 2015 loppuun saakka. Tutkimukseni tarkoitus on kuvata yleisesti sitä, millaista suomalainen perustulokeskustelu on viime vuosikymmeninä ollut Helsingin Sanomien mielipidekirjoitusten perusteella. Keskityn kuitenkin tarkastelemaan tarkemmin sitä, millaisiin ongelmiin suomalaiset ovat nähneet perustulon ratkaisuna. Toisen lisäkysymyksen teema on tutkimuskysymyksestä hieman erillinen, jonka koen itse mielenkiintoisena. Tässä tutkimuksessa tarkastelen päteekö kansainvälisessä keskustelussa (Van der Veen & Groot 2000) havaittu aikakauden (työllisyysaste, taloustilanne, vaalisykli) ja perustulokeskustelun intensiteetin yhteys toisiinsa myös Suomessa. Tämän yhteyden olemassaoloa ei ole vielä Suomessa aiemmin tutkittu. Aikakauden ja perustulokeskustelun intensiteetin yhteyden tutkimisen perusteella voidaan arvioida syitä perustulon kannatukselle. Mikäli esimerkiksi perustulosta keskustellaan vilkkaammin työttömyyden ollessa kasvussa, voidaan päätellä, että perustulon uskotaan yleisesti parantavan työttömien asemaa ja parantavan työttömyystilannetta.

Tutkimukseni ajallisen rajauksen (1.1.1990 – 31.12.2015) tein useammastakin syystä.

Ensinnäkin ennen 1990-lukua perustulokeskustelu Suomessa ei ollut vielä suuren yleisön tiedossa (Ikkala 2007, 18). 1980-luvulla ja sitä aiemmin keskustelua kävivät enemmänkin muutamat asiantuntijat (mm. Jan Otto Anderson ja Osmo Soininvaara). 1990-luvulla asiantuntijat ja poliittiset toimijat nostivat perustulokeskustelua yhä voimakkaammin julkiseen keskusteluun ja näin myös 'tavallinen kansa' alkoi tulla tutuksi perustuloajatuksen

kanssa. Toisekseen minua kiinnostaa perustulokeskustelun mahdollinen aikakaussidonnaisuus ja sen intensiteetin sidoksellisuus talous- ja työllisyystilanteen kanssa. Sidoksellisuudesta voidaan päätellä syitä siihen, miksi perustuloa kannatetaan ja mihin ongelmiin sen nähdään olevan ratkaisu. Tarkasteltavan aikakauden ollessa 1990-luvun alusta 2015 luvulle pystyn aineistostani havaitsemaan talouden nousukausia ja kaksi lamaa (1990-luvun alun lama sekä 2008 alkanut finanssikriisistä johtuva taantuma). Kolmanneksi, Helsingin Sanomien sähköisestä arkistosta löytyy materiaalia vain 1990-luvun alusta lähtien. Sitä aiempien mielipidekirjoitusten etsiminen olisi siis työläämpää.

3 Mistä perustulossa on kyse?

Termiä 'perustulo' on määritelty monin eri tavoin niin maailmalla kuin meillä Suomessakin. Kansainvälinen perustuloverkosto BIEN (Basic Income Earth Network) määrittelee perustulon tuloksi, joka maksetaan vastikkeettomasti jokaiselle yksilölle ilman työvelvoitetta tai tarveharkintaisuutta. BIEN-verkosto korostaa kolmea perustulon ominaisuutta, jotka erottavat sen muusta tällä hetkellä olemassa olevasta perusturvasta: 1. Perustulo maksetaan yksilöille, ei kotitalouksille; 2. Perustulo maksetaan riippumatta ihmisen muista tuloista; 3. Perustulo maksetaan ilman työvelvoitetta sekä ilman velvoitetta ottaa vastaan tarjottua työtä. (Basic Income Earth Network 2015.) Osmo Soininvaara (1994, 175) on määritellyt, että perustulo on "kaikille kansalaisille automaattisesti ja ehdoitta kuukausittain tilille maksettavaa rahaa, joka muodostaa tulojen perustan".

Suomalaisessa keskustelussa perustulosta kaikissa sen eri muodoissa on käytetty muun muassa nimiä kansalaispalkka, kansalaistulo, osallistumistulo, sosiaalinen osinko, kansalaisosinko, negatiivinen tulovero (Perkiö 2014, 7; Ikkala 2007, 11; Honkanen ym. 2007, 14-16). Kaikkien näiden termien takana on sama pohjaidea tulonsiirtojen ja verotuksen uudistamiseksi, mutta ne eroavat toisistaan kuitenkin jossain määrin. Taulukossa 1 voi nähdä Perkiön (2014) koostamat määrittelyt yleisimmille perustuloon viittaaville termeille. Termejä saatetaan käyttää tarkoittamaan samaa asiaa, mutta niiden takana on usein eroja esimerkiksi vastikkeellisuuden suhteen. Esimerkiksi osallistumistulo on Suomessakin esitetty perustulon kaltainen järjestelmä, jonka saamiseksi velvoitetaan kansalaisia kuitenkin osallistumaan johonkin yleishyödylliseen työhön.

Taulukko 1. Yleisimmät perustulosta ja perustulon kaltaisista järjestelmistä käytetyt nimet selityksineen (Perkiö 2014, 7):

”Perustulo (basic income) = Maksetaan henkilökohtaisesti kaikille yhteiskunnan jäsenille ilman ehtoja ja vastikkeetta. Vaikka perustulon saaja on yksilö (eikä esimerkiksi kotitalous), voi henkilökohtaisen perustulon suuruus vaihdella kotitalouden koosta tai esimerkiksi saajan iästä riippuen. Perustulo on pohja jota voidaan täydentää ansio- ja pääomatuloilla tai muilla sosiaalisilla tulonsiirroilla. Hyvätuloisilta perustulo leikkautuu pois ansiotuloverotuksessa.

Kansalaispalkka = Käytetään yleensä samassa merkityksessä kuin perustulo, joskus viitataan vastikkeelliseen osallistumistuloon, johon liittyy velvoite osallistua esimerkiksi kansalaistyöhön. Termi on ollut käytössä enimmäkseen pohjoismaissa.

Sosiaalinen osinko (social dividend) = Kaikille kansalaisille tai tietyn alueen asukkaille maksettava kertaluontoinen tai säännöllinen etuus, joka voi perustua esimerkiksi luonnonvaroista saatuihin tuottoihin. Tunnetuin malli on Alaskassa vuodesta 1982 käytössä ollut öljytuloihin perustuva ”Permanent Fund”, josta maksetaan vuosittain noin 1000-2000 dollarin suuruinen osuus kaikille alaskalaisille.

Sosiaalinen osuus/peruspääoma (social stake) = Kertaluonteisesti (esimerkiksi henkilön tullessa täysi-ikäiseksi) maksettava ”sosiaalinen perintö”. Bruce Ackerman ja Anne Alstott ehdottivat vuonna 1999 Yhdysvalloissa 80 000 dollarin suuruista pääomaa, joka maksettaisiin neljässä vuosittaisessa erässä henkilön täytettyä 21 vuotta. Ainoana ehtona tämän perintöosan saamiselle olisi, että henkilö suoriutuu toisen asteen opinnoista ja on syyllistymättä rikoksiin. Jokainen saa käyttää pääomansa miten itse haluaa. Ackermanin ja Alstottin ehdotuksessa sosiaalinen pääoma rahoitettaisiin kaikkeen yli 230 000 dollaria ylittävään yksityisomaisuuteen kohdistuvalla kahden prosentin suuruisella vuosittaisella varallisuusverolla.

Osallistumistulo (participatory income) = Tulon saajan on vastikkeeksi osallistuttava esimerkiksi kansalaistyöhön. Osallistumistuloa ovat ehdottaneet ainakin taloustieteilijä Anthony Atkinson (1996) Isossa-Britanniassa ja sosiaalipolitiikan asiantuntija Kati Peltola (1997) Suomessa. Atkinson esitti osallistumistuloa maksettavaksi niille, jotka voivat osoittaa olevansa töissä, hakevansa töitä, olevansa työkyvyttömiä tai osallistuvansa erilaisiin hoiva- ja kansalaisjärjestö- tehtäviin. Peltola taas on puhunut pohjatulosta, jonka saisivat ainoastaan tietyn tulorajan alle jäävät. Pohjatulon saadakseen henkilön olisi työskenneltävä kuntien tarjoamissa yleishyödyllisissä kansalaistöissä.

Negatiivinen tulovero (negative income tax, NIT) = Verotuksen ja automaattisen tulotuen yhdistelmä. Määritellyn tulorajan alle jääville maksettava tulonsiirto, joka

asteittain leikkaantuu pois tulojen noustessa. Negatiivisesta tuloverosta on keskusteltu keinona selkiyttää sosiaaliturvaa ja vähentää köyhyyttä säilyttäen samanaikaisesti kannusteet työntekoon. Negatiivisen tuloveron idea esiintyi ensimmäisen kerran ranskalaisen ekonomisti Augustin Cournotin kirjoituksissa vuonna 1838. Myöhemmin sitä ovat ehdottaneet tunnetuista ekonomisteista ainakin Milton Friedman vuonna 1962 ja James Tobin vuosina 1965-1968. On osoitettu, että perustulo ja negatiivinen tulovero voivat johtaa melko samanlaiseen lopputulokseen.

Vähimmäistulotakuu (minimum income guarantee) = Tarveharkintainen vähimmäistoimeentulon turva, esimerkiksi Suomessa toimeentulotuki. Perustulo nähdään usein vaihtoehtona vähimmäistulotakuulle, koska perustulon keskeinen ominaisuus on tarveharkinnan puute. Toisaalta toimeentulotuki voidaan nähdä perustulon täydentäjänä.”

3.1 Teoreettinen viitekehys

Tutkimukseni sijoittuu aiemmin tehdyn perustulotutkimuksen joukkoon ottamatta kantaa varsinaisesti perustulon puolesta tai sitä vastaan. Tutkin perustulosta Suomessa käytyä keskustelua ja sitä, millaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin keskustelijat ovat nähneet perustulon pystyvän vastaamaan. Suomalaista perustulokeskustelua on jäsennetty, tiivistetty ja analysoitu useammassakin selvityksessä (mm. Honkanen ym. 2007, Ikkala 2007, Julkunen 2009, Perkiö 2013 & 2014). Näistä ainoastaan Perkiö (2013) on tutkinut millaista perustulokeskustelua on käyty sanomalehdissä vuosina 2006-2012. Tutkimuksessaan Perkiö tarkastelee yleisesti sanomalehtien toimituksellisessa sisällössä käytyä perustulokeskustelua, mutta myös mielipidekirjoituksia sekä kolumneja. Muutoin selvitykset ovat pääosin koskeneet puolueiden, asiantuntijoiden sekä etujärjestöjen käymää perustulokeskustelua (esimerkiksi Honkanen ym. 2007, Ikkala 2007, Soininvaara 1994:2)

Perkiön tutkimuksessa pääpaino on ollut uudemmassa, 2000-luvulla, käydyssä perustulokeskustelussa. Tässä tutkimuksessa tarkastelen Suomessa käytyä perustulokeskustelua pidemmällä aikavälillä. Perkiön tutkiman seitsemän vuoden ajanjakson

aikana ei perustulokeskustelussa sisällöllistä muutosta juuri tapahtunut (Perkiö 2013, 220). Omassa tutkimuksessani tarkastelen keskustelua 25 vuoden ajanjaksolla. Tutkimuksessaan Perkiö keskittyy perustulon idean kehystämisen ja suomalaisen perustulokeskustelun argumentoinnin tutkimiseen. Oma tutkimukseni eroaa Perkiön tutkimuksesta siinä, että tutkimuksessani tarkastelen argumentoinnin tutkimisen sijaan niitä yhteiskunnallisia ongelmia, joihin keskustelijat ovat ajatelleet perustulon olevan ratkaisu. Lisäksi tässä tutkimuksessani tarkastelen perustulokeskustelun aikakaussidonnaisuutta.

3.2 Aiempi perustulotutkimus

Perustulon ensimmäisestä esittäjästä ja ajankohdasta on erilaisia tulkintoja lähteiden välillä. Joissain teksteissä ensimmäisenä perustulon kaltaisen tulonjakosysteemin esittäjänä mainitaan Thomas Paine. Hän pohti 1790-luvulla ilmestyneessä kirjassaan *Agrarian Justice* mahdollisuutta jakaa kaikille yli 21-vuotiaille kansalaisille osuutta yhteisestä kansallisuusomaisuudesta (Honkanen ym. 2007, 18). Julkunen (2009, 261) taas mainitsee ensimmäiseksi perustulon kaltaisen idean esittäjäksi 1500-luvulla eläneen Thomas Moren. Nykymalliselle perustulolle kuitenkin tärkeimmät tutkimukset ja kirjoitukset ovat sijoittuneet lähinnä viimeiselle noin 30 vuoden ajanjaksolle. Valitsin seuraavat kolme teosta perusteellisempaan tarkasteluun: Philippe Van Parijs: *Real Freedom for All – What (if anything) can justify capitalism* (1995), Pertti Honkanen, Ville Ylikahri & Osmo Soininvaara: *Perustulo – Kohti toimivaa perusturvaa* (2007) sekä Johanna Perkiö: *Taistelu tulkinnasta: Perustulo Suomen julkisessa keskustelussa 2006-2012* (2013).

Valitsin tarkasteluun Van Parijsin pääteoksen, koska belgialainen Van Parijs on nykypäivän arvostetuimpia perustulotutkijoita koko maailmassa. Van Parijs oli mm. mukana perustamassa Basic Income Earth Networkia vuonna 1986. Van Parijsin pääteos tiivistää perustuloaateen filosofisen perustan eikä siihen voi olla törmäämättä perustulokeskustelussa. (Ylikahri 2007, 19-20.) Honkasen, Ylikahrin ja Soininvaaran vuonna 2007 julkaistun teoksen valitsin tarkasteluun, koska siinä kirjoittajat ottavat osaa suomalaiseen, tuoreimpaan perustulokeskusteluun hyvin analyttisellä ja perinpohjaisella tavalla. Teoksessa on tehty muun muassa uusimmat suomalaiset mikrosimulaatiolaskelmat perustulosta. Perkiön teoksen taas valitsin tarkasteluun, koska siinä Perkiö tutkii suomalaista perustulokeskustelua. Perkiön

tutkimus on relevantti nimenomaan omaan tutkimukseeni liittyen. Johanna Perkiö on muutenkin vaikuttanut tutkijana paljon suomalaisen perustulokeskusteluun. Hän on myös Suomen perustuloverkoston varapuheenjohtaja tällä hetkellä.

3.2.1 Johanna Perkiö : Taistelu tulkinnasta: Perustulo Suomen julkisessa keskustelussa 2006-2012

Perkiö tarkastelee tutkimuksessaan miten suomalaisessa julkisessa keskustelussa perustulon ideaa kehystetään eli kuvataan ja argumentoidaan. Perkiön tutkimusaineisto koostuu suomalaisessa printtimediassa (tarkemmin: Helsingin Sanomat, Suomen kuvalehti, Kansan Uutiset, Vihreä Lanka, Uutispäivä Demari, Suomenmaa ja Nykypäivä/Verkkouutiset) vuosina 2006-2012 käydyistä perustuloa käsittelevästä keskustelusta. Perkiö tarkastelee tutkimuksessaan toimituksellista materiaalia sekä kolumneja ja mielipidekirjoituksia. Yhteensä tekstejä Perkiön tutkimuksessa on viitisen sataa. Aineistossa oli enemmän tekstejä joissa perustuloon suhtauduttiin neutraalisti tai positiivisesti kuin tekstejä, joissa perustuloa käsiteltiin negatiiviseen sävyyn. Teksteissä perustulon kannattajia ja vastustajia oli puoluekentän kaikilta laidoilta, mutta kaikki keskusteluun osallistuneet ay-liikkeen edustajat suhtautuivat kielteisesti perustuloon. (Perkiö 2013, 210–213.)

Perkiö löysi tutkimuksessaan suomalaisesta perustulokeskustelusta kaksi teemaa. Ensimmäinen teema liittyi työntekoon ja aktiivisuuteen ja toinen teema köyhyyteen ja sosiaaliseen syrjäytymiseen. Lisäksi Perkiö huomasi, että keskustelussa oli ajallinen dimensio, joka liittyi menneen, nykyisen ja tulevan suhteeseen. Nämä toistuvat teemat olivat mukana keskustelussa perustulon puolustajien sekä vastustajien teksteissä. Eri näkökantaa edustavat keskustelijat pyrkivät antamaan omaa kantaansa tukevat tulkinnat nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän ongelmista ja tavoista korjata sitä. Perkiö erotteli aineistosta edellä mainittuihin teemoihin liittyen kaksi perustuloa puolustavaa kehystyksen tapaa (*työmarkkinoille kannustaja ja turvaverkko* sekä *autonomian lisääjä ja tulonjakomekanismi*) sekä yhden perustuloa vastustavan kehystyksen (*työyhteiskunnan uhka ja eriarvoisuuden lisääjä*). (Perkiö 2013, 219–229.)

Perkiön aineistossa puheenvuoroja esitettiin laajalla skaalalla eri yhteiskunnallisista asemista käsin. "Työmarkkinoille kannustaja" ja "työyhteiskunnan uhka ja eriarvoisuuden lisääjä" -

kehyksissä keskusteluun osallistui vaikutusvaltaisessa asemassa olevia ihmisiä. "Autonomian lisääjä ja tulonjakomekanismi" -kehyksessä keskustelijat olivat taas vähemmän vaikutusvaltaisempia aktivisteja tai tutkijoita. Perkiön havaintojen mukaan seitsemän vuoden ajanjakson aikana merkittävää sisällöllistä muutosta perustulokeskustelussa ei tapahtunut.

Perkiön tutkimuksessa perustulon kannattajat sekä vastustajat olivat melko samoilla linjoilla nykyiseen sosiaaliturvajärjestelmään liittyvistä ongelmista. Ongelmina nähtiin mm. järjestelmän byrokraattisuus, monimutkaisuus sekä heikko kyky vastata muuttuviin työmarkkinoihin. Nykyjärjestelmää moitittiin myös vanhanaikaisuudestaan huomioiden yhteiskunnallisen tilanteen, jossa osa- ja määräaikaiset työsuhteet ovat vakiintuneet. Perustulon puolustajat perustelivat perustulon vastaavan näihin ongelmiin mm. tekemällä työstä aina kannattavaa ja selkeyttämällä tukiviidakkoa. Perustulon vastustajat taas näkivät, että perustulon käyttöönotto vain pahentaisi nykyisiä ongelmia entisestään.

Ajallisen dimension keskustelussa Perkiö havaitsi siinä, että perustulon kannattajat taustastaan riippumatta näkivät perustulon olevan tulevaisuudessa välttämätön toimenpide tuotannossa ja työmarkkinoilla tapahtuneisiin muutoksiin. Esimerkiksi Vihreiden Ville Niinistö kuvasi aineistossa, että nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä on luotu teollisen tuotantojärjestelmän tarpeisiin ja on nyky-yhteiskunnassa jo muinaisjäännös.

Perustulon vastustajien pääargumenttina voidaan tutkimuksen mukaan pitää perustulon epärealistisuutta ja sen toteuttamisen mahdottomuutta. Vastustajat näkivät, että perustulo olisi toteutuessaan joko liian korkea ja tällöin sen käyttöönotto romuttaisi talouden ja työllisyyden, tai vastaavasti perustulon määrä olisi liian matala, jolloin byrokratia ei nykyisestä vähenisi, koska jouduttaisiin säilyttämään edelleen harkinnanvaraiset tuet. Lisäksi perustulon vastustajat vetosivat siihen, että veronmaksajilla ei olisi halua rahoittaa perustulon kaltaista universaalisti ja vastikkeettomasti maksettavaa tukijärjestelmää.

Perustulon kannattajien sisällä oli Perkiön aineistossa selkeää erottelua *työmarkkinoille kannustaja ja turvaverkko* sekä *autonomian lisääjä ja tulonjakomekanismi* -kehysten välillä. "Työmarkkinoille kannustaja ja turvaverkko" -kehyksessä perustulon puolustajat korostivat pienten ansiotulojen ja sosiaaliturvan yhteen sovittelun mahdollisuutta ilman pelkoa sosiaaliturvan leikkaantumisesta. Tässä ryhmässä perustulo nähtiin työkaluna työllisyyden kasvattajana. "Autonomian lisääjä ja tulonjakomekanismi" -kehyksessä perustulon kannattajat vierastivat ajatusta, että perustulon myötä kaikkea työtä voisi ottaa vastaan. Tässä

kehyksessä perustulo nähtiin nimenomaan ihmisiä vapauttavana järjestelmänä, jolloin ihmisten ei tarvitsisi ottaa mitä tahansa työtä vastaan. Tämän kehyksen sisällä perustulon määrä haluttiin nostaa niin suureksi, että se mahdollistaisi työstä kieltäytymisen ja parempien työehtojen neuvottelemisen. Korostettiin kuitenkin, että halutaan taistella huonoja työehtoja vastaan, ei sinänsä työtä itseään vastaan. Keskeistä tässä kehyksessä oli myös kaikenlaisen työn (ei ainoastaan ansiotyön) arvostuksen lisääminen sekä tuloerojen tasaaminen perustulon avulla. (Perkiö 2013, 218-229.)

Perustuloa vastustavassa "työyhteiskunnan uhka ja eriarvoisuuden lisääjä" -kehyksessä kyseenalaistettiin perustulon työllisyyttä lisäävä vaikutus sekä perustulon kalleus ja korkea veroaste. Vastustajien näkökulmasta perustulo ja työnteko nähtiin toisilleen vastakkaisina. Perustulon vastustajat myös syyttivät nuorisoa ja prekariaattia työn vieroksunnasta mm. puhumalla "kunnan veronmaksajista ja sosiaaliturvalla bilettävistä nuorista". Perustulo nähtiin tässä kehyksessä myös eriarvoisuutta ja syrjäytyneisyyttä lisäävänä, koska perustulo jättäisi ihmiset yksin ongelmineen ilman yksilöille kohdennettua apua.

Perkiön tutkimuksen mukaan edellä mainitut kolme kehystä antavat hyvin erilaisen kuvan perustulon luonteesta, sen haluttavuudesta ja vaikutuksista. Perkiön johtopäätösten mukaan "suomalainen perustulokeskustelu pyörii melko paljon sosiaalipoliittisiin järjestelmiin liittyvien käytännön ongelmien ympärillä" (Perkiö 2013, 223). Ainoastaan akateemisella kentällä filosofit ovat keskittyneet vapauden ja oikeudenmukaisuuden pohtimiseen, johon esimerkiksi perustulon tunnetuin puolestapuhuja Philippe Van Parijs on keskittynyt. Lopuksi Perkiö toteaa, että perustulokeskusteluun osallistuva ihmisjoukko on vielä melko pieni ja perustulokeskustelun nouseminen varteenotettavaksi teemaksi politiikan asialistalle vaatisi keskustelun sekä siihen osallistujien määrän suurta lisääntymistä.

3.2.2 Philippe Van Parijs : Real Freedom for All - What (if anything) can justify capitalism?

Belgialainen filosofi Philippe Van Parijs on varmasti tunnetuin ja arvostetuin nykyisen perustulon puolestapuhujista. Hän on ollut mm. perustamassa kansainvälistä BIEN (Basic Income Earth Network) verkostoa. Alun perin vuonna 1995 julkaistu *Real freedom for all* on Van Parijsin tunnetuin ja merkittävin teos, jonka kirjoittamisen hän aloitti jo 70-luvun loppupuolella. (Honkanen ym. 2007, 20; Perkiö 2014, 9-10.)

Van Parijs (2003, 1) lähtee kirjassaan siitä, että kapitalistiset yhteiskunnat ovat täynnä epätasa-arvoa. Tämä epätasa-arvo juontuu siitä, että kapitalistisen yhteiskunnan arvo numero yksi on (yksilön)vapaus. Van Parijs haluaa kirjassaan ensisijaisesti vastata "libertaariseen haasteeseen", joka on väite, että maksimaalinen vapauden tavoittelu johtaa väistämättä yhteiskunnan epätasa-arvoisuuden hyväksymiseen. Van Parijs haluaa siis osoittaa, että hänen määrittelemänsä "aito libertarismi" (real-libertarism) on ajattelutapa, jonka avulla on mahdollista saavuttaa sekä tasa-arvoisuus, että yksilöiden maksimaalinen vapaus yhteiskunnassa. Aito libertarismin kautta on mahdollista siirtyä perustuloyhteiskuntaan, joka taas mahdollistaa yksilön vapauden sekä tasa-arvon yhteiskunnassa.

Kirjassaan Van Parijs (2003, 5-15) lähtee ensin vertailemaan kapitalistista ja sosialistista yhteiskuntaa keskenään ja pohtimaan niiden suhdetta vapauteen. Tarkemmin ottaen Van Parijs tarkastelee ns. puhtaita muotoja sosialistisesta ja kapitalistisesta yhteiskunnasta. Tämän puhtauden hän määrittelee lähinnä tuotantovälineiden omistusten kautta: kapitalistisessa yhteiskunnassa kaikki tuotantovälineet ovat yksityisomistuksessa ja sosialistisessa yhteiskunnassa kaikki tuotantovälineet ovat julkisessa omistuksessa.

Sosialistisen yhteiskunnan tapauksessa Van Parijs lähtee väitteestä, että maksimaalisen demokraattinen yhteiskunta olisi myös maksimaalisen vapaa. Tällöin kaikilla yhteiskunnan jäsenillä olisi yhtäläinen mahdollisuus vaikuttaa asioihin, kun kaikesta päätettäisiin demokraattisesti. Van Parijs (2003, 8) kuitenkin osoittaa, että joka ikisen päätöksenteon tekeminen demokraattisesti loppujen lopuksi rajoittaisi yksilön vapautta, koska tämä ei saisi itse päättää edes omista asioistaan. Tällainen kaikkialle ulottuva demokratia veisi yksilöltä oikeuden "itsensä omistamiseen" (self-ownership), joka tietenkin tarkoittaa vapauden katoamista. Vapaassa yhteiskunnassa jokaisen tulisi siis itse omistaa itsensä, ei valtion. Sosialistisessa yhteiskunnassa olennaista siis on tuotantovälineiden julkinen (valtion) omistus. Tämä ei suoranaisesti rajoita yksilön itsensä omistamista, mutta toisaalta se rajoittaa yksilön toimintavapauksia, koska tämä ei pysty vapaasti tekemään työtä ja hankkimaan elantoa haluamallaan tavalla. Kuinka ihminen voisi olla vapaa, jos valtio omistaa kaiken meitä ympäröivän maailman, vaikka se ei omistaisikaan ihmisiä? Ihmisen mahdollisuudet toimia haluamallaan tavalla ovat siis rajoitetut sosialistisessa yhteiskunnassa. (Van Parijs 2003, 9-10.)

Kapitalistisessa yhteiskunnassa taas lähdetään siitä, että yksilön omistusoikeus nousee tärkeimmäksi tekijäksi. Kapitalistisessa yhteiskunnassa yksilöllä on oikeus tehdä omalla

elämällään ja omaisuudellaan mitä haluaa, kunhan se ei loukkaa toisen oikeutta samaan asiaan. (Van Parijs 2003, 12-14.) Libertaarien kapitalistisessa yhteiskunnassa ongelmallista on kuitenkin se, että yhteiskunnassa keskitytään vapauden kokonaismäärään, ei siihen, että kaikki olisivat niin vapaita kuin mahdollista tai yhtäläisen vapaita. Kuvaan astuu siis yksilöiden omat kyvyt (kyvyttömyys). Tämä johtaa Van Parijsin (2003, 15) mukaan siihen, että esimerkiksi ihmisten vangitseminen tai nälkään nääntyminen ei rajoittaisi yksilön vapautta, mikäli tilanne on seurausta ihmisen omasta kyvyttömyydestä. Tämä taas johtuu siitä, että libertaarien kapitalistisessa yhteiskunnassa omistusoikeudesta on tehty niin keskeinen määrittävä tekijä, että ainoastaan omistusoikeuden loukkaaminen nähdään vapauden rajoittamisena.

Van Parijsin näkemyksen mukaan siis kumpikin, kapitalistinen ja sosialistinen yhteiskunta, ovat huonoja vaihtoehtoja, mitä tulee yksilön vapauden maksimointiin. Van Parijs (2003, 25-26) määrittelee, että vapaassa yhteiskunnassa on 1. hyvin toimiva oikeuksien rakenne, 2. tämä rakenne on sellainen, että jokainen yksilö omistaa itsensä (self-ownership) ja 3. rakenne on sellainen, että jokaisella yksilöllä on maksimoidut mahdollisuudet tehdä mitä haluaa.

Nyt kuvaan astuu vastikkeeton perustulo. Jotta yhteiskunnassa jokaisella olisi paitsi oikeus tehdä mitä haluaa, hänelle tulisi antaa myös tarvittavat välineet toteuttaa halunsa. Vielä laajemmin sanottuna, elää sellaista elämää kuin haluaa. Van Parijs (2003, 33-34) korostaa, että maksimoidakseen yksilöiden vapauden, perustulon tulisi olla täysin vastikkeeton ja niin suuri, kuin on mahdollista ylläpitää. Van Parijs ei kuitenkaan ehdota perustuloa syrjäyttämään työntekoa ja palkkatuloja, vaan luomaan nimenomaan todellisen mahdollisuuden valita millaista elämää haluaa elää.

Van Parijsin (2003, 35) hahmottelemassa mallissa perustulo maksetaan jokaiselle täydelle kansalaiselle 1. vaikka ei olisi valmis ottamaan työtä vastaan, 2. huolimatta muista tuloista tai omaisuudesta, 3. riippumatta siitä kenen kanssa elää ja 4. riippumatta siitä missä asuu. Van Parijs (2003, 38-41) esittelee myös ehdotuksensa perustulon rahoittamisesta ja sen kestävydestä. Lähtökohtana verotuksen uudistamisessa on korkeimman mahdollisen perustulon mahdollistaminen, mutta myös perustulon tulevaisuuden takaaminen. Van Parijs huomauttaa, että muun muassa teknologian tulisi kehittyä tuottavammaksi, jotta myös tulevaisuudessa perustulon määrä voitaisiin säilyttää samalla tasolla. Luonnonvarojen ehtyminen ja sen myötä niistä saatavien tuottojen ehtyminen ovat uhka perustulolle, mikäli tätä asiaa ei huomioida.

Van Parijs (2003, 41-57) pohtii pitkällisesti myös mm. pitäisikö perustulo maksaa rahana vai tuotteina, pitäisikö se maksaa kertaluontoisesti vai säännöllisesti jne. Lisäksi hän vertailee perustuloa ja negatiivista tuloveroa. Van Parijs syventää pohdintaansa esittämästään perustulosta kirjan aikana hyvinkin syvälliselle ja abstraktille tasolle. Pohdinta oikeastaan siirtyy perustuloehdotuksesta enemmänkin pohtimaan todellisen vapauden (real freedom for all) tematiikkaa ja sitä uhkaavia tekijöitä.

Kirjan lopuksi Van Parijs (2003, 228-233) maalailee kuvaa mahdollisesta maailmanlaajuisesta perustulosta. Maailmanlaajuisen perustulon perusta pitäisi Van Parijsin mielestä olla yhteisiin vaurauksiin perustuvaa uudelleenjakoa. Hänen mielestään jokaisella ihmisellä tulisi olla oikeus osuuteensa mm. luonnonvaroista, jotka tällä hetkellä kasaantuvat pienen ryhmän eduksi. Van Parijs peräänkuuluttaa globaalia solidaarisuutta aikana, jona luonnon kestävyyskyky ja yhteisten luonnonvarojen loppuminen uhkaavat vaikuttaa dramaattisesti kaikkien elämään.

3.2.3 Pertti Honkanen, Osmo Soininvaara & Ville Ylikahri : Perustulo - Kohti toimivaa perusturvaa

Perustulo - kohti toimivaa perusturvaa on Vihreän sivistysliiton tutkimushanke joka toimii jatkeena liiton vuonna 2006 toteuttamalle aivoriihiprojektille. Kirjassa Ville Ylikahri (helsinkiläinen Vihreiden kaupunginvaltuutettu) käy ensin läpi perustulokeskustelua Suomessa sekä maailmalla. Toisessa osiossa Kelan tutkija Pertti Honkanen käsittelee perustuloa simulaatioharjoitusten kautta sekä esittelee tekemiään laskelmia. Kolmannessa osiossa pitkän linjan Vihreä poliitikko ja perustulon puolestapuhuja Osmo Soininvaara pohtii perustulon yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Ylikahri esittelee aluksi perustulon perusidean sekä perustulon kaltaisia tulonjakosysteemejä (ks. edellä luku 3, Perkiö 2014 taulukko 1). Ylikahri toteaa, että perustulon voi ajatella yksinkertaistettuna siten, että jokainen suomalainen saisi kutakuinkin saman summan rahaa kuin nykyjärjestelmässäkkin, mutta tulonsiirtojen ja verotusjärjestelmän uudistaminen vain muuttaisi järjestelmän pelisääntöjä hieman. (Honkanen ym. 2007, 16.)

Ylikahri lähtee käymään läpi perustulokeskustelun historiaa 1790-luvulla vaikuttaneesta Thomas Painesta. Tästä hän hyppää 1930-luvun lama-aikoihin, jolloin sosiaalisen osingon (social credit) idea sai monissa maissa laajaa kannatusta, erityisesti Briteissä ja Kanadassa. Tällöin ajateltiin, että lamaan pystyttäisiin vastaamaan jakamalla kansalaisille rahaa ja siten lisäämällä heidän ostovoimaansa sekä kulutusta. Perustuloideat jäivät kuitenkin keynesiläisen, valtion roolia korostavan ideologian jalkoihin. (Honkanen ym. 2007, 16-18.)

Perustulokeskustelu nosti päätään uudestaan USA:ssa presidentti Richard Nixonin aikana 1960-luvun lopulta alkaen. Tällöin keskustelussa nousi esiin erityisesti Milton Friedmanin negatiivisen tuloveron ajatukset. Negatiivista tuloveroa testattiinkin käytännössä neljässä projektissa Yhdysvalloissa ja Kanadassa vuosina 1968-1982. Projektit eivät kuitenkaan johtaneet kokeiluja pidemmälle. Yhdysvaltojen ja Kanadan lisäksi perustulo on puhuttanut paljon Euroopassa. Erityisesti Briteissä, Alankomaissa ja Tanskassa perustulokeskustelu on ollut aika-ajoin pinnalla jo 1970-luvulta lähtien. (Honkanen ym. 2007, 19-20.)

Ylikahri (Honkanen ym. 2007, 20-21) nostaa esiin myös Brasilian, jossa presidentti Lula da Silva hyväksyi lain perustulosta vuonna 2004. Perustulojärjestelmä Brasiliassa on tarkoitus ottaa käyttöön alueittain ja lopulta maanlaajuisesti. Vuonna 2014 Brasiliassa jo neljäsosa kansalaisista on Bolsa Familia -ohjelman piirissä, jonka on nähty olevan eräänlainen perustulon esiaste. Ohjelman avulla on onnistuttu mm. tehokkaasti torjumaan absoluuttista köyhyyttä (Perkiö, 2014, 39). Ylikahri huomauttaa, että kehittyvissä maissa perustulon käyttöönotolle on erilaiset syyt verrattuna länsimaihin. Kehittyvissä maissa perustulo nähdään varteenotettavana vaihtoehtona, koska heillä ei ole tarvittavia byrokraattisia resursseja monimutkaisten järjestelmien ylläpitämiseksi. Kehittyvissä maissa perustulolla pyritään absoluuttisen köyhyyden, nälänhädän ja lapsikuolleisuuden vähentämiseen.

Ylikahri (Honkanen ym. 2007, 22-32) esittelee samat, kaikkialla perustulosta puhuttaessa esiin nousevat, tavoitteet. Näitä ovat:

- *Köyhyyden poistaminen ja minimitoimeentulon takaaminen*
Etenkin kaikista huono-osaisimmille, joiden etuuksien hakemista nykyinen tukiviidakko hankaloittaa tai jopa estää. Perustulo tavoittaisi oikeudenmukaisemmin kaikki tukea tarvitsevat ilman hankalaa byrokratiaa.
- *Työhön ja yrittäjyyteen kannustaminen*

Erityisesti perustulon kannustinloukkuja purkava ominaisuus kannustaisi ottamaan aina vastaan tarjottua, lyhyitäkin osa-aikatoita ja keikkatoita, ilman pelkoa nettotulojen pienentymisestä. Myös yrittämiseen liittyvä riski pienenesi ja laskisi yrittäjät mukaan sosiaaliturvan piiriin.

- *Byrokratian vähentäminen ja vapauden lisääminen*

Perustulon myötä kansalaiset saisivat vapaammin valita tekevätkö he kokopäivätoita, opiskelevatko vai ryhtyvätkö yrittäjiksi. Kynnys "statuksen" muuttamisesta pienenesi. Byrokratian väheneminen liittyy lähinnä täydellisen perustulon malleihin, jolloin tarveharkintaisia etuuksia ei enää tarvittaisi. Ylikahri pohtii myös sopiiko annettu vapaus kaikille? Lisäisikö vastikkeeton, automaattisesti saatava perustulo päihteiden käyttöä ja syrjäytymistä, kun ihmisiä ei pystyttäisi enää velvoittamaan tapaamaan virkamiehiä ja osallistumaan aktivointitoimiin?

- *Työn käsitteen muuttuminen ja laajentuminen*

Suomalainen hyvinvointivaltio on rakennettu olettamukselle täystyöllisyydestä. Nyky-yhteiskunnassa työn merkitys on kuitenkin muuttunut, kun teknologian ja tuottavuuden kehittymisen myötä kaikkien työpanosta ei enää tarvita perustuotannossa. Perustulo olisi oikeudenmukaisempi perusturvajärjestelmä niille, jotka jäävät työelämän ulkopuolelle, nykyisen leimaavan järjestelmän sijaan. Työt ovat muuttuneet ja vakiintuneet entistä vahvemmin ns. silpputyöksi. Tässä vallalla olevassa tilanteessa perustulo toisi ihmisten talouteen vakautta ja ennustettavuutta. Tässä yhteydessä Ylikahri nostaa esiin uuden yhteiskuntaluokan, prekariaatin, synnyn. Prekariaattia edustavat käytännössä kaikki pätkätyöläiset, joiden toimeentulo ja elämäntilanne on epävakaa pohjalla. Prekariaatti-liike on ottanut perustulon omaksi vapautusliikkeekseen, joka parantaisi heidän neuvotteluasemaansa työmarkkinoilla ja siten parantaisi myös työehtoja.

- *Tulonjaon oikeudenmukaisuus ja oikeus sosiaaliseen osinkoon*

Ylikahri viittaa tässä pitkälti Philippe Van Pariisiin, jonka mukaan kaikilla ihmisillä kuuluisi olla pelkästään ihmisyytensä perusteella oikeus omaan osaansa maapallon resursseista. Aikoinaan tehty luonnonvarojen jako yksityisomaisuudeksi ei ole oikeudenmukainen.

Ylikahri viittaa kuitenkin Maari Paasilinnaan (1990), joka vuonna 1990 tiivistä perustulon esteet, ja toteaa, että samat esteet ovat edelleen perustulon tiellä: 1. Ne, jotka hyötyisivät perustulosta, eivät ole ryhmittyneet painostusryhmäksi, 2. Perustuloa kannattavat tutkijat ja vaikuttajat eivät ole toimineet yhteistyössä, 3. Perustulo sisältää arvostuksia, jotka ovat liian radikaaleja tällä hetkellä, 4. Niin konkreettista perustulomallia ei ole esitetty, että se läpäisisi poliittisen päätöksentekoprosessin. (Honkanen ym. 2007, 43.)

Samassa teoksessa Pertti Honkanen esittelee tekemiään mikrosimulaatiomallinnuksiaan ja laskelmia perustulon ja nykyisen tulonsiirto sekä verojärjestelmän suhteesta.

Mikrosimulaatiomalleja käytetään tällä hetkellä lähinnä lainsäädännön valmisteluihin, mutta niitä voidaan käyttää myös tällaisissa koko järjestelmän muutosta koskevissa mallinuksissa.

Mikrosimulaatiomalleilla voidaan "hallita eri tulonsiirtojen keskinäisiä yhteyksiä ja mutkikkaitakin järjestelmiä, joissa henkilöllä tai kotitaloudella on erilaisia tulonsiirtoja, joiden kesken on riippuvuuksia" (Honkanen ym. 2007, 51). Eli mikrosimulaatiomallien avulla voidaan siis tehdä laskelmia, joissa pystytään ottamaan huomioon esimerkiksi työttömyysturvan muutoksen vaikutukset verotukseen, asumistukeen ja toimeentulotukeen.

Näin ollen näihin yhtälöihin voidaan ottaa mukaan kaavailtu perustulo (sen suuruus) ja tarkastella sen suhdetta nykyiseen vero- ja etuusjärjestelmiin. (Honkanen ym. 2007, 50-51.)

Honkanen huomauttaa kuitenkin, että mikrosimulaatiomallit ovat staattisia eivätkä pysty ottamaan huomioon perustulon kaltaisiin suurin reformeihin liittyviä pitkäaikaisvaikutuksia.

Tämä johtuu siitä, että mikrosimulaatiomallit perustuvat tietyn hetken

poikkileikkausotokseen, eikä niillä pystytä arvioimaan väestön rakenteen muutoksia.

Perustulon kaltaisella valtavalla reformilla olisi olennaisesti vaikutusta myös ihmisten käyttäytymiseen, työmarkkinoihin, palkkojen muotoutumiseen ja yritysten toimintaan.

Mikrosimulaatiomallit eivät pysty tavoittamaan tällaisia muutoksia ja ottamaan niitä huomioon. (Honkanen ym. 2007, 52.)

Honkanen lähtee mallinuksissaan siitä, että laskelmissa perustulo maksetaan tasasuurena jokaiselle täysi-ikäiselle suomalaiselle. Perustulo korvaa ainakin osittain nykyistä sosiaaliturvaa, joten osa perustulon rahoituksesta saadaan nykyisestä sosiaaliturvaan varatusta budjetista ja osa tuloverotuksesta saatavilla rahoilla. (Honkanen ym. 2007, 53.)

Tärkein kysymys tietenkin on perustulon suuruus. Aiemmissa perustuloesityksissä perustulon määrä on vaihdellut noin 300 eurosta aina yli 1100 euroon. Honkanen toteaa, että eniten

suomalaista perustuloa määrittää nykyisen sosiaaliturvan taso. Jotta perustulo saisi kannatusta kansan keskuudessa, on sen oltava vähintään nykyisen vähimmäisturvan tasolla. Honkanen ottaa esimerkikseen toimeentulotuen perusosan, 389 euroa (2007), sekä peruspäivärahan ja työmarkkinatuen 514 euroa. Kuitenkin, kun otetaan huomioon asumistuki olisi puhuttava 700-900 euron suuruisesta perustulosta. Myös kansaneläkkeiden taso olisi huomioitava perustulon määrässä. Jos perustulo korvaisi kokonaan nykyisen sosiaaliturvan ja sen taso jäisi alle 700 euron, tällöin siitä hyötyisivät lähinnä opiskelijat ja kotihoidontuella tai vanhempainrahalla elävät. Perustulon määrä voisi toki olla pienempikin, kunhan tietyt tarveharkintaiset etuudet säilytettäisiin. Tällöin tosin voisi olla mahdollista, että nykyisen järjestelmän ongelmat säilyisivät. (Honkanen ym. 2007. 55-57.)

Perustuloesitykset ovat lähteneet siitä, että perustulo on palkkatulojen kanssa kumuloituva, eli perustulo maksetaan aina palkkatulojen lisäksi, eikä palkkatuloja pienennetä. Honkasen mukaan perustulolla olisi erityisesti vaikutusta pätkä- ja osa-aikatyötä tekevien asemaan. Honkanen tarkastelee tilastoistaan minkälainen perustulo ja siihen yhdistetty tasaveroprosentti vastaisi nykyistä verotusjärjestelmää siten, että palkansaaajien nettotulot pysyisivät ennallaan. Honkasen vertailuista näkee, että nykyinen progressiivinen verotusjärjestelmä ja esimerkiksi kaavailtu 500 euron perustulo yhdistettynä tasaveroon tuottaisi keskipalkkatasoilla ihmisille suunnilleen saman nettotulon. (Honkanen ym. 2007, 57-60.)

Honkanen esittelee joukon lähtöoletuksia, jotta simulaatiomallien laskeminen on mahdollista. Oletukset liittyvät pitkälti verotukseen ja suhteeseen nykyisten etuuksien kanssa. Honkasen lähtöoletuksissa perustulo maksetaan 18 vuotta täyttäneille, tarveharkintaisten verottomien tulonsiirtojen (asumistukien, toimeentulotukien ja päivähoitomaksujen) perusteet säilyvät ennallaan, laskelmissa ei puututa mm. lapsilisiin, elatustukiin, vammaistukiin yms. ja perustulo rahoitetaan tasaverojärjestelmällä. (Honkanen ym. 2007, 60-62.)

Perustulojärjestelmässä hyötyjiä olisivat tietenkin pienituloiset. Honkanen esittelee miten 500 euron perustulo ja 48 prosentin tasavero vaikuttaa kotitalouksien tuloihin. Kotitaloudet on jaettu 10 tulodesiiliin pienimmästä suurimpaan.

Taulukko 2. Perustulon vaikutus eri tulodesiilien käytettävissä oleviin tuloihin, kun perustulo on 500e ja tasaveroprosentti 48 prosenttia. (Honkanen ym. 2007, 65.)

Tulodesiili	Käytettävissä olevien tulojen muutos, milj. €
1	+350,3
2	+238,5
3	+215,9
4	+208,4
5	+173,7
6	+104,3
7	+74,7
8	+15,6
9	-154,5
10	-2009,0

Kuten taulukosta 2 näkee, tällainen perustulojärjestelmä siirtäisi tuloja suuremmista tuloluokista pienempiin. Häviäjiä mallissa olisivat ainoastaan kaksi ylintä tuloluokkaa. Honkasen oletuksena on, että pääomatuloista perittäisiin ankarampaa veroa tasaverojärjestelmässä verrattuna nykyiseen. Tulodesiilien lisäksi Honkanen on eritellyt miten tällaisessa perustulomallissa eri sosiaaliryhmät jakautuisivat "voittajiin" ja "häviäjiin". Eniten perustulosta hyötyisivät opiskelijat, pitkäaikaistyöttömät, työntekijät sekä ryhmä muut. Perustulomallissa häviäjinä olisivat hyvätuloiset (isot pääomatulot) yrittäjät sekä toimihenkilöt. Kaiken kaikkiaan perustulosta hyötyjiä olisi noin 1,2 miljoonaa, häviäjiä 570 000 ja ennallaan tulot säilyisi noin 1,04 miljoonalla kansalaisella. (Honkanen ym. 2007, 65-67.)

Honkasen laskelmien perusteella 500 euron perustulo ja 48 prosentin tasavero vähentäisi köyhyyttä köyhyysastemittareilla mitattuina useita prosenttiyksikköjä kuin myös tuloeroja gini-kertoimella mitattuna. Honkanen toteaa yhteenvedossaan, että optimaalisen perustulojärjestelmän luominen on hyvin hankalaa ja vaatii muitakin toimenpiteitä kuin ainoastaan ansio- ja pääomaverotuksen muutoksia. Pieni perustulo ei vaikuta merkittävästi matalatuloisten ihmisten asemaan, kun taas korkea perustulo vaarantaa jo herkästi

keskituloisten palkansaajien tulotasoa. Honkasen mukaan optimaalisen perustulojärjestelmän luomiseen tarvitaan "laajamittaisempi kansantulon uudelleenjakoa", jossa puututtaisiin myös yhtiöverotukseen sekä välilliseen verotukseen. Honkanen toteaa, että perustulon käyttöönotto tekisi tulonsiirtojärjestelmästä epäilemättä kannustavamman ja parantaisi pienituloisten ryhmien asemaa. Kuitenkin suurimpia rajoitteita perustulon tiellä on se, että melko alhainenkin perustulo vaatisi suhteellisen korkean veroasteen. Tätä voi olla liian vaikea ajaa kansan keskuudessa läpi. (Honkanen ym. 2007, 77-78.)

Osmo Soininvaara päättää teoksen käymällä tarkemmin läpi perustulon yhteiskunnallisia vaikutuksia. Aluksi Soininvaara esittelee Vihreiden perustulomallia, jossa perustulon määrä olisi 440e/kk ja tuloista perittävä vero 44%. Soininvaara toteaa, että Vihreiden perustulomalli parantaisi pienipalkkaisimpien ja osa-aikatyötä tekevien taloudellista tilannetta sekä yhteiskunnallista asemaa. (Honkanen ym. 2007, 87-89.)

Soininvaara pohtii, mihin ongelmaan perustulo oikeastaan vastaisi Suomessa. Perustulo ei kuitenkaan parantaisi kovin merkittävästi köyhien asemaa, koska kestävä perustulo ei voisi olla merkittävästi nykyistä toimeentulotukea suurempi. Suomessa perustulo ei muuttaisikaan sosiaaliturvaa korkeammaksi vaan rationaalisemmaksi. Soininvaara nimeääkin tärkeimmiksi perustulon tehtäviksi Suomessa rakenteellisen työttömyyden vähentämisen, keikkatöiden houkuttelevuuden lisäämisen työttömien kannalta ja pätkätöitä tekevien arjen helpottamisen sekä heidän taloudellisen tilanteensa parantamisen. Lisäksi perustulo antaisi työelämän heikko-osaisille mahdollisuuden taistella surkeita työehtoja vastaan. Soininvaara huomauttaa myös, että nykyisessä tulonsiirtojärjestelmässämme osa-aikatyön tekeminen on tehty jokseenkin kannattamattomaksi. (Honkanen ym. 2007, 90-92.)

Soininvaara ottaa myös kantaa yleisimpiin vastaväitteisiin, joita perustuloa vastaan on esitetty. Näitä ovat mm. työn vastaanottovelvollisuuden puuttuminen ja siitä aiheutuva työn vieroksujen suosiminen, syrjäytymisvaarassa olevien nuorten passivoiminen sekä silpputyön muuttuminen pysyväisluonteiseksi. Soininvaara toteaa, että toimeentulotuella pystyy elämään "pummilla" jo nyt, jos vain haluaa. Nykyjärjestelmä vieläpä rankaisee keikkatyön vastaanottamisesta, mikäli toimeentulotuella elävä haluaisikin tehdä satunnaisesti töitä. Nuorten syrjäytymisen Soininvaara näkee todellisena ongelmana johon on löydettävä uusia keinoja puuttua. Kuitenkin jälleen nykyinen järjestelmä mahdollistaa nuorten syrjäytymisen työmarkkinatuen ja toimeentulotuen kautta. Nuorten syrjäytyminen on tulonjakojärjestelmästä riippumaton ongelma. Kaiken kaikkiaan yleisimmät esitetyt ongelmat

ovat Soininvaaran mukaan riippuvaisia jostain muusta kuin perustulosta. (Honkanen ym. 2007, 96-99.)

Lopuksi Soininvaara vetää yhteen ja samalla pohtii onko perustulo mahdollista toteuttaa nykyjärjestelmässä. Soininvaaran mukaan ensimmäisenä työmarkkinatuki, asumistuki ja toimeentulotuki voitaisiin yhdistää niiden päällekkäisyydestä ja huonosta keskinäisestä yhteensopivuudesta johtuen. (Honkanen ym. 2007, 103-105.)

3.3 Perustulon kannatus Suomessa

Suomalaisten suhtautumista perustuloon on tutkittu 2000-luvun alussa muutamaa otteeseen. Suomen Kuvalehti selvitti ihmisten suhtautumista kansalaispalkkaan vuonna 2001 (Suomen Kuvalehti 12.12.2001). Tutkimuksen perusteella havaittiin, että kansalaispalkan kannatus oli vahvempaa vanhemman väestön joukossa sekä Vasemmistoliiton (50%), Vihreiden (37%) ja SDP:n (36%) äänestäjien keskuudessa (N=500).

Jan Otto Andersson & Olli Kangas tutkivat Yhteiskuntapolitiikka-lehdessä (2002) julkaistussa kyselytutkimuksessaan vuonna 2002 niin ikään perustulon kannatusta suomalaisten keskuudessa. Tutkimusta varten haastateltiin 1500 suomalaista. Vastaava kyselytutkimus tehtiin samaan aikaan myös Ruotsissa ja artikkelissa vertailtiin myös hieman Suomen ja Ruotsin välisiä eroja suhtautumisessa perustuloon. Tutkimuksen perusteella suomalaiset olivat hyvinkin myönteisiä perustuloa kohtaan, kannatus oli merkittävästi suurempaa verrattuna esimerkiksi edellä mainittuun Suomen Kuvalehden selvitykseen. Suhtautuminen perustuloon tosin muuttui hieman riippuen millaisesta mallista ja millä nimellä perustulosta puhuttiin. Suomalaisista 79% kannatti osallistumistuloa, jossa työttömille maksettaisiin perustuloa, eikä sitä perittäisi pois, vaikka he hankkisivatkin lisätuloja. Negatiivista tuloveroa kannatti 76%, perustuloa 63% ja kansalaispalkkaa 59%. Eniten perustuloa kannattivat nuoret, opiskelijat, työttömät sekä Vasemmistoliiton ja Vihreiden kannattajat. Kielteisimminkin perustuloon suhtautuivat pääkaupunkiseudulla asuvat, ylemmät toimihenkilöt, yrittäjät ja maanviljelijät, suurituloiset sekä kokoomuksen kannattajat. Tutkimuksen perusteella suomalaiset kannattavat selkeästi perustulon ideaa, mutta samalla haluavat, että järjestelmä kannustaa töihin, jopa keppiä antamalla. (Andersson & Kangas 2002, 297-306.)

Tutkimuksen mukaan Suomessa suhtauduttiin huomattavasti positiivisemmin perustuloon Ruotsiin verrattuna. Anderssonin ja Kankaan (2002) mukaan yksi syy tähän löytyy työttömyysasteesta; Suomessa työttömyyden ollessa korkeampi myös perustulon kannatus on suurempaa verrattuna Ruotsiin, jossa vallitsi lähes täystyöllisyys (Mt. 305). Myös työttömien toimeentulojärjestelmät olivat Ruotsissa paremmat, joka osaltaan vaikuttaa perustuloon suhtautumiseen. Tämä havainto noudattelee aiemmassa tutkimuksessa (van der Veen & Groot 2000) huomattuja johdonmukaisuuksia, joiden mukaan perustulokeskustelun intensiteetillä ja työttömyysasteella on yhteys.

3.4 Perustulokeskustelu Suomessa

Perustulosta on keskusteltu Suomessa jo 1970-luvulta lähtien. 1980-luvulla perustulokeskustelua pitivät yllä varsinkin vasemmistolainen Jan Otto Andersson sekä Vihreiden Osmo Soininvaara, joka on kirjoittanut perustulosta hyvin paljon (mm. Soininvaara 1986, 1994a, 1994b, 2002). Vuonna 1988 Vihreiden David Pemberton ja Keskustan Olli Rehn perustivat Vaihtoehtoisen yhteiskuntapolitiikan seuran perustuloryhmän. Ryhmään kuului poliitikkoja eri puolueista (mm. Pentti Arajärvi, Osmo Soininvaara, Jan Otto Andersson, Marjatta Stenius-Kaukonen) ja he kokoontuivat muutaman vuoden aikana parisen kymmentä kertaa. Ilpo Lahtinen (1992) kirjoitti 1992 työryhmän työskentelyn pohjalta kirjan *Perustulo, kansalaisen palkka*, jossa ehdotettiin konkreettista perustulomallia. Kirjassa esitettiin osittaisen perustulon malli, johon osittaisen perustulon lisäksi kuuluisivat perustulolisä sekä hoitoavustus. Perustuloryhmä ei tosin ollut mielipiteissään aivan yhtenäinen ja esimerkiksi Pentti Arajärvi esitti kommenttipuheenvuorossaan, ettei hän kannata perustuloon siirtymistä. (Perkiö 2014, 14-17; Honkanen ym. 2007, 33-35.)

1990-luvulle tultaessa tutkijat sekä yhteiskunnalliset ajattelijat ovat ottaneet perustulon entistä useammin yhteiskunnalliseen keskusteluun. 1990-luvun lama ja korkea työttömyysaste loivat tarpeen ja tilan uusille ratkaisuehdotuksille kurjasta taloudellisesta tilanteesta selviytyäksemme. Perustulo alettiin nähdä entistä parempana ratkaisuna tilanteeseen, jossa työttömyysturvan ehdot vaikeuttivat työttömien elämää rankasti. Massatyöttömyyden vallitessa työttömyys-, köyhyys- ja tuloloukut näyttäytyivät entistä ongelmallisempina ja yrittäjien tilanne vaikutti monesti kestävämmältä. (Julkunen 2009,

269-270.) Jyväskylän yliopistossa 1990-luvun alkupuolella perustulo oli esillä ajoittain vahvastikin. Vuonna 1993 Jyväskylässä pidettiin seminaari "Perustulon/kansalaispalkan tarve", johon osallistui alustajia ympäri Suomea. Seminaari ei kuitenkaan tuottanut toivottuja tuloksia, eikä esimerkiksi suunniteltua monitieteistä tutkimusprojektia aiheesta saatu alulle. Seuraavina vuosina perustulo oli myös jossain määrin esillä Jyväskylän yliopiston taloustieteen laitoksen seminaareissa. (Ikkala 2007, 20-21.) 1990-luvun alkuvuodet olivat kuitenkin Suomessa laajamittaisen perustulokeskustelun kannalta verraten hiljaisia, vaikka tutkijapiireissä perustulosta käytiinkin keskustelua (Perkiö 2015, 15-16).

Perustulokeskustelu sai ilmaa siipiensä alle, kun 1994 Osmo Soininvaara (1994) julkaisi selvityksensä *Hahmotelma perustulomallista* (selvityksen tilaajana oli Sosiaali- ja terveysministeriö). Soininvaaran näkemyksen mukaan perustulo toimisi eritoten välineenä kannustin- ja tuloloukkujen purkamisessa sekä matalapalkka- ja osa-aikatyön tukemisessa. Soininvaara ehdotti osittaista perustulomallia, koska näki sen työhön kannustavana. Soininvaaran perustulomallissa perustulon suuruus olisi 1700mk/kk, jonka lisäksi maksettaisiin asuntokohtaista automaattista asumistukea 500mk/kk. Alaikäisille maksettaisiin lapsilisää vanhaan tapaan. Soininvaara esitti myös tapoja, kuinka osittaiseen perustuloon voitaisiin siirtyä vähitellen. (Honkanen ym. 2007, 40-41; Ikkala 2007, 20-22.)

Vastineeksi Soininvaaran esittämälle osittaisen perustulon mallille työmarkkinajärjestöt julkaisivat omia näkemyksiään perustulosta. SAK julkaisi syksyllä 1994 raportin *Mikä ihmeen perustulo?*, jonka nimestä voi jo päätellä lähtökohtaisesti kielteisen suhtautumisen perustuloon. Raportissa vastustettiin perustuloa, koska sen nähtiin heikentävän työelämää ja haluttiin puolustaa ansiosidonnaisuuteen perustuvaa perusturvamallia. (Ikkala 2007, 22-24.) Myös Teollisuuden työnantajien liitto (TT) (1995) julkaisi oman raporttinsa *Työtä vai kansalaispalkkaa* vuonna 1995. Julkaisussa korostettiin työn tekemisen tärkeyttä sekä haluttiin sosiaaliturvaa pienennettäväksi, ja näin ollen tyrmättiin idea perustulosta. (Honkanen ym. 2007, 36-37.) Perustulokeskustelu hiljentyi Suomessa vuoden 1995 eduskuntavaalien ja SDP:n vaalivoiton jälkeen (Perkiö 2014, 17; Ikkala 2007, 25).

Yhtenä 1990-luvun lopun merkittävimpänä puheenvuorona perustulon puolesta pidetään arkkipiispa John Wikströmin puheenvuoroa työttömien ihmisoikeuspäivillä 1997. Arkkipiispa korosti perustulon mahdollisuutta kohentaa kansalaisten ihmisarvoa: "Perustulo antaisi jokaiselle kansalaiselle seuraavan rohkaisevan ja motivoivan viestin: Olet tärkeä. Et ole rasite, vaan resurssi." (Julkunen 2009, 270; Ikkala 2007, 29.)

Vuoden 1999 eduskuntavaalit nostivat jälleen perustulon poliittisen kentän puheenaiheeksi. Vihreät olivat suunnitelleet jo 1997 puoluekokouksessaan nostavansa perustulon keskeiseksi vaaliteemaksi vuoden 1999 vaaleihin. Osmo Soininvaara kirjoitti Suomen Kuvalehteen 27.3.1998 kuvauksen perustulosta, jossa esitteli perustulomallin pääpiirteet. Nuorsuomalaisten puolue esitti vaaleja edeltävänä vuonna 1998 oman perustulomallinsa Risto E.J. Penttilän johdolla. Samaan aikaan myös Keskustan työreformiohjelmassa ehdotettiin uudistuksia perustulon suuntaan. Vaaleihin lähdettiin tilanteessa, jossa Keskusta, Vihreät, Nuorsuomalaiset sekä Vasemmistoliitto olivat virallisesti jonkin tyyppisen perustulomallin kannalla. Vaikka Keskusta ja Vihreät voittivat vaaleissa paikkoja eduskuntaan ja SDP menetti niitä runsaasti, joutui Keskusta jäämään oppositioon. Vaalitappiosta huolimatta SDP säilytti suurimman puolueen paikan, eikä perustulo noussut Lipposen toisen hallituksenkaan aikana varteenotettavan harkinnan alaiseksi (Julkunen 2009, 270-271; Ikkala 2007, 33-35.)

2000-luvun alku oli perustulokeskustelun osalta suurelta osin hyvin hiljaista. Poikkeus oli, kun vuonna 2001 kauppatieteiden tohtori, pankkiiri ja yksi Suomen rikkaimmista miehistä *Björn Wahlroos* ehdotti perustuloa Uutispäivä Demarin haastattelussa. Haastattelussa Wahlroos esitti, että köyhyys ja työttömyys saataisiin poistettua Suomesta 850-1000 euron suuruisella kuukausittain maksettavalla kansalaispalkalla. Wahlroos perusteli omaa kantaansa kansalaispalkkaan sillä, että Suomessa työttömyys on pääosin heikosti koulutettujen työttömyyttä. Wahlroosin mukaan tälle ihmisryhmälle on tarjolla lähinnä liian pienipalkkaisia töitä, joilla ei tule kunnolla toimeen. Esitys herätti osin myrskyisääkin keskustelua, koska perustuloa esitti mies, joka on tunnetusti ollut kovan kapitalismin kannattaja. Wahlroosin esitys tyrmättiin poliittisella rintamalla (mm. SKP, Vasemmistoliitto, SDP) epärealistiseksi ja sitä epäiltiin jopa huumoriksi, jonka Wahlroos esitti vapun alla. Kansan keskuudessa Wahlroosin ehdotus taas sai suurta kannatusta. (Ikkala 2007, 37-40.)

Kuopion yliopistosta, sosiaalipolitiikan laitokselta valmistui vuonna 2001 Anita Mattilan (2001) kirjoittama ensimmäinen perustuloaiheinen väitöskirja. Väitöskirjassa Mattila esitteli laajasti Suomessa ja maailmalla käytyä perustulokeskustelua sekä esitettyjä perustulomalleja. Mattila ehdotti tutkimuksessaan myös omaa soviteltua perustuloa, jonka suuruus olisi 3500 mk/kk ja se olisi tarkoitettu ainoastaan työvoimaan kuuluville. Väitöskirjan laajuudesta ja tärkeydestä huolimatta se ei synnyttänyt juurikaan keskustelua ympärilleen. (Ikkala 2007, 43-47.)

Perustulokeskustelu nosti jälleen vahvasti päätään vuoden 2007 eduskuntavaalien alla, kun vihreät ottivat perustulon vaaliohjelmaansa ja esittivät konkreettista perustulomallia. Vihreiden perustulotyöryhmässä asiaa olivat suunnittelemassa Osmo Soininvaaran lisäksi Ville Niinistö ja joukko muita nuoria Vihreiden edustajia. Mallissa esitettiin perustulon määräksi 440e/kk, mallissa olisi kaksi veroporrasta; ensimmäinen 39% ja yli 5000 euroa kuukaudessa tienaaville 49%. Tämän lisäksi perustulo rahoitettaisiin nostamalla yksityishenkilöiden pääomatuloveroa sekä ympäristöverotusta. (Julkunen 2009, 271-273.)

Perustulokeskustelu kävi varsin vilkkaana vuosina 2006-2007 niin mediassa, lehtien mielipidepalstoilla sekä vaalipaneeleissa. Puoluejohtajien vaalipaneelissa kysyttiin kantaa perustuloon, jolloin ainoastaan Vihreiden Tarja Cronberg kertoi kannattavansa perustuloon siirtymistä. Muut puoluejohtajat olivat yhtä mieltä siitä, että perusturvajärjestelmä kaipaa uudistuksia. Helsingin Sanomien yleisönosastokirjoituksissa perustulo sai valtaosin puoltavia kommentteja (mm. sosiaalidemokraattien Seppo Lindblom ja professori Jorma Kalela). Vastustustakin perustulolle löytyi: SAK:n sosiaalipoliittinen asiantuntija Petri Mustakallio epäili, ettei perustulon keinoin pystytä vaikuttamaan rakennetyöttömyyteen. (Perkiö 2014, 19-20.) Myös sosiaali- ja työpolitiikan professori Pertti Koistinen vastusti kannanotossaan perustuloa (Ikkala 2007, 52-53). Perustulokeskustelun kannalta samoihin aikoihin merkittävää oli, kun Vihreän Sivistysliiton 10.11.2006 järjestämään seminaariin puhumaan saapui BIEN-verkoston (Basic Income Earth Network) perustajajäsen ja yksi maailman tämän hetken johtavista perustuloteoreetikoista Philippe van Parijs (Mt. 55).

Merkittävä tekijä perustulokeskustelulle oli vuoden 2007 vaalien ja vihreiden perustuloesityksen lisäksi vappuaattona 2006 pidetty EuroMayDay-mielenosoitus ja sen jälkimainingit. Prekariaattiliike järjesti tuolloin toisen kerran Suomessa vappuaaton mielenosoituksen. Prekariaatilla tarkoitetaan tilapäisissä ja epävarmoissa työsuhteissa olevien ihmisten luokkaa, joiden elämäntilannetta ja taloutta leimaa jatkuva epävarmuus (Kontula & Jakonen 2008, 2-6). Prekariaattiliike puolustaa perustuloa, koska se mahdollistaa oikeudenmukaisemman tulonjaon, pysyvemmän perusturvan sekä vastikkeettoman ihmisarvon (Julkunen 2009, 271-273). EuroMayDay-mielenosoitukseen vuonna 2006 osallistui arviolta 1500 mielenosoittajaa. Mielenosoituksen edetessä jotkut osallistujat rikkoivat kauppojen ikkunoita sekä spraymaalasivat rakennusten seiniä. Myöhemmin VR:n makasiineilla järjestetyissä jatkobileissä poliisin ja mielenosoittajien välille syntyi mellakka,

jossa osallistujia pidätettiin. (Suomen Kuvalehti 2014.) Mielenosoitus herätti Suomessa paljon keskustelua ja nosti samalla myös perustulon puheenaiheeksi.

Myös poliittiset ajatuspajat aktivoituivat vuonna 2007 julkaisemaan omia kannanottojaan ja selvityksiään perustulosta. Myönteiseen sävyyn perustulosta kirjoittivat Vihreä Sivistysliitto (*Perustulo - Kohti toimivaa perusturvaa*) sekä Kokoomuslainen Kansallinen Sivistysliitto (*Sisällä vai ulkona - Kohti perustuloa?*). SDP:n Kalevi Sorsa Säätiö julkaisi Ville Kopran (2007) selvityksen *Perustulo - Kova vai pehmeä paketti?*, jossa kritisoitiin (varsinkin Osmo Soininvaaran) perustuloa toteuttamiskelvottomana. Selvityksen mukaan pääsyyinä tähän olivat perustulon kalleus sekä sen työn merkitystä vähentävä luonne ja silpputyön vakiinnuttaminen. (Perkiö 2014, 20.)

Vuoden 2007 eduskuntavaalien jälkeen perustulokeskustelu laantui Suomessa muutaman vuoden ajaksi eikä perustulosta keskusteltu paljoa julkisuudessa. Jälleen puheenaiheeksi perustulo nousi vuoden 2011 vaalien tienoilla. Ensinnäkin keväällä 2011 perustettiin BIEN Finland – Suomen perustuloverkosto ry, jonka ”tarkoituksena on lisätä keskustelua perustulosta, edistää perustulon toteuttamista Suomessa sekä seurata perustuloaloitteiden etenemistä kansainvälisesti” (BIEN Finland 2016). Ennen 2011 vaaleja Vasemmistoliitto julkaisi toisena suomalaisena puolueena oman perustulomallinsa. Se tosin hyväksyttiin puolueen viralliseksi perustulomalliksi vasta 18.11.2012 puoluevaltuuston kokouksessa. Vasemmistoliiton perustulomallissa perustulon määrä olisi 620€/kk, jonka lisäksi voisi saada harkinnanvaraisesti 130€ esimerkiksi työttömyyden tai sairauden vuoksi. Malli on laskettu Kelan mikrosimulaatiojärjestelmällä, kuten Vihreiden perustulomallikin. Vasemmistoliitto korostaa oman mallinsa mahdollisuutta vähentää köyhyyttä ja tasata tuloeroja. (Vasemmiston perustulo 2016; Perkiö 2015, 22.)

Samana vuonna 2011 myös Vasemmistonuoret laittoivat alulle Massit Massoille – kampanjansa, jossa jatkettiin perustulon puolesta puhumista. Vasemmistonuorten kampanjassa perustulon nähtiin etenkin lisäävän ihmisten vapautta sekä mahdollisuutta kieltäytyä töistä, joissa on heikot työehdot. Vasemmistonuorten kampanjaan reagoi vahvasti varsinkin Saul Schubak Kokoomusnuorista ja netin keskustelupalstoilla perustulosta käytiin erittäin kiihvasta keskustelua. (Perkiö 2015, 22-23.)

Vuonna 2012 Kokoomuksen kansanedustajien piirissä perustulo puhutti, kun edustajat Petteri Orpo ja Lasse Männistö kertoivat pitävänsä perustuloa vartenotettavana vaihtoehtona

työnteon kannustavuuden kannalta. Kokoomuksen lisäksi Keskusta oli myönteisillä linjoilla perustulon suhteen vuoden 2012 puoluekokouksessaan. BIEN Finland –perustuloverkosto laitto käyntiin vuonna 2013 kansalaisaloitteen perustulon käyttöönotosta, mutta sen valmistelu oltiin aloitettu jo 2012 alkupuolella. Toimenpideoite oli allekirjoitettavissa 1.2.2013 – 31.7.2013 välisenä aikana. Kansalaisaloitteessa esitettiin, että ”Suomessa otetaan käyttöön vähintään nykyisen perusturvan vähimmäisetuuksien suuruinen, kaikille täysi-ikäisille maassa pysyvästi asuville maksetaan perustulo.” (Toimenpideoite perustulosta 2013.) Aloitteessa vaadittiin eduskuntaa ryhtymään perustulon käyttöönottoa koskevan lainsäädännön valmisteluun. Kansalaisaloitteeseen saatiin kerättyä määräaikaan 21 634 allekirjoitusta, joka ei riittänyt eduskunnan käsittelyyn vaadittua 50 000 allekirjoitusta. Perustulon näkyvyyden ja tunnettavuuden kannalta kansalaisaloite kampanja oli merkittävä. Perustulo nousi entistä enemmän suomalaisten tietoisuuteen. Kansalaisaloite myös toi yhteen perustuloa kannattavat tahot ja sai heidät toimimaan järjestäytyneemmin perustulon puolesta. (Perkiö 2015, 23-24).

Vuosina 2014-2015 perustulosta on keskusteltu tasaisen vilkkaasti. Juha Sipilä esitti vuonna 2014, että Suomessa pitäisi testata perustuloa alueellisesti. Ajatushautomo Tänk julkaisi selvityksen (Forss & Kanninen 2014), jonka mukaan paras tapa nähdä perustulon vaikutukset olisi järjestää kenttäkoe, jolla selvitettäisiin perustulouudistuksen vaikutuksia. Selvityksessä päädyttiin siihen, että Suomessa toteuttamiskelpoisin perustulomalli olisi tällä hetkellä negatiivinen tulovero. Selvityksessä esitettiin selkeä kenttäkoeasetelma, jolla negatiivista tuloveroa testattaisiin. Kenttäkoe kestäisi kaksi vuotta, siihen otettaisiin mukaan 8000 suomalaista, jotka valittaisiin arpomalla alle mediaanitulon ansaitsevien työkäisten joukosta. Selvityksessä todetaan, että kenttäkoe edellyttäisi perustuslain muuttamista, koska perustuslaki määrää takaamaan kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun. (Forss & Kanninen 2014.)

Laajasti käydyn perustulokokeilua koskevan keskustelun tuloksena Juha Sipilän hallituksen hallitusohjelmaan 29.5.2015 kirjattiin hallituksen kärkihankkeisiin ”toteutetaan perustulokokeilu”. Perustulokokeilun valmistelu on edelleen kesken. Vuonna 2015 SDP:n puheenjohtaja Antti Rinne sekä ammattijärjestöjen keskusjärjestö STTK:n puheenjohtaja Antti Palola kertoivat olevansa valmiita harkitsemaan perustuloa. Tämän voi nähdä merkittävänä muutoksena perustulokokeilun suuntaan, koska suomalaisessa keskustelussa

juuri SDP sekä ammattiyhdistysliike ovat perinteisesti olleet väkevimmän perustuloa vastaan.
(Perkiö 2015, 24-25.)

4 Aineisto ja keskustelijat

Tutkimusaineistona käytin Helsingin Sanomiin kirjoitettuja mielipidekirjoituksia, jotka löytyvät sähköisessä muodossa Helsingin Sanomien nettisivuilta. Helsingin Sanomat on vuonna 1904 perustettu, päivittäin ilmestyvä, sitoutumaton sanomalehti. Valitsin Helsingin Sanomien mielipidekirjoitukset, koska Helsingin Sanomat on levikiltään selkeästi Suomen suurin sanomalehti (285 223, sunnuntailevikki 321 014, vrt. toiseksi suurin levikki Iltasanomat: 110 226) (Sanomalehtien liitto 2015). Lukijoita Helsingin Sanomien printtiversio tavoittaa keskimäärin 784 000 päivittäin (Mediatiedot 2015). Näin ollen uskon, että tavoitan merkittävimmän Suomessa käydyssä julkisen perustulokeskustelun nimenomaan Helsingin Sanomista. Sanomalehti on edelleen tärkeä viestintäväline suomalaisille ja Suomessa luetaan kansainvälisesti vertaillen hyvin paljon (Juholin & Kuutti 2003, 40), vaikka tilastokeskuksen (2014) mukaan yleisesti ottaen kaikkien printtimedioiden levikit ovat laskeneet 2000-luvulla.

On myös merkittävää tutkimustulosten kannalta, että tutkimusaineistona on sanomalehti, jonka levikki on Suomen suurin ja, että uutisoinnin fokus on valtakunnallista. Suuren levikin ja lukijamäärän lisäksi Helsingin Sanomat on vakiinnuttanut paikkansa Suomen arvostetuimpien lehtien joukossa. Helsingin Sanomat kuuluu Sanoma Oyj viestintäyhtymään, joka on pohjoismaiden toiseksi suurin viestintäyhtymä. Juholinin & Kuutin (2003) mukaan isoilla mediakonserneilla on mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaisia asioita nousee julkiseen keskusteluun. Näin ollen myös julkaistessaan perustuloa koskevia mielipide- sekä pääkirjoituksia Helsingin Sanomat omalta osaltaan pystyy nostamaan perustulokeskustelua. Vaikka Helsingin Sanomat onkin virallisesti puolueeton sanomalehti, on huomioitava, että tästä huolimatta toimitus toimii aina joltain arvopohjalta. Tästä esimerkkinä vuonna 2011 Helsingin Sanomissa julkaistu Vihreiden presidenttiehdokasta Pekka Haavisto tukenut pääkirjoitus "Pekka Haavisto, älykköjen ehdokas" (HS, pääkirjoitus 30.11.2011). Vihreät ovat olleet myös yksi äänekkäimmistä ja aktiivisimmista perustuloa viime vuosikymmeninä puolustaneista poliittisista puolueista (Honkanen ym. 2007, 35-37).

Helsingin Sanomien verkkoarkistossa tehdyn haun perusteella hakusanoilla "perustulo" OR "kansalaispalkka" OR "negatiivinen tulovero" OR "kansalaistulo" aikavälillä 1.1.1990 - 31.12.2015 löytyi 232 osumaa. Sisällytin hakuun paitsi mielipidekirjoitukset myös pääkirjoitukset. Valitsin mielipidekirjoitukset tutkimusaineistokseni, koska haluan

tutkimuksessani tarkastella keskustelua, jossa on poliittisten toimijoiden, asiantuntijoiden sekä tutkijoiden äänen lisäksi mukana myös kansalaisten ääni. Pääkirjoitukset otin mukaan aineistoon, koska niissä oli vuosien varrella merkittäviä kannanottoja perustulosta. Pääkirjoituksiin myös viitattiin usein mielipidekirjoituksissa, eli ne toimivat keskustelun virittäjinä. Pääkirjoituksia Helsingin Sanomissa on kahdenlaisia: toimittajien kirjoittamia pääkirjoituksia sekä niin sanottuja vieraskynä-kirjoituksia. Vieraskynä-kirjoituksissa kirjoittajina oli joku muu kuin Helsingin Sanomien toimittaja, esimerkiksi poliitikko tai asiantuntija. Pääkirjoituksia aineistossa oli mukana kaiken kaikkiaan 25 (noin 12 prosenttia koko aineistosta), joista 18 oli 'vieraskynä'. Alla olevaan taulukkoon 3 olen ilmoittanut erikseen pääkirjoitustoimittajien kirjoittamat varsinaiset pääkirjoitukset. 'Vieraskynät' olen laskenut mielipidekirjoitusten joukkoon, koska kirjoittajana on ollut joku muu kuin Helsingin Sanomien edustaja. 'Vieraskynissä' kirjoittajan ammatti tai yhteiskunnallinen asema on myös ilmoitettu selkeästi, joten heidät pystyi luokittelemaan muihin ryhmiin taulukossa 3.

Kansalaisten ääni ei tulisi kuuluviin, jos tutkisin suomalaista perustulokeskustelua esimerkiksi hallituksen asiakirjojen tai tieteellisten julkaisujen kautta. Yksi mahdollisuus olisi ollut käyttää tutkimusaineistona internetpalstoilla käytyä keskustelua perustulosta. Tähän en kuitenkaan halunnut lähteä, koska silloin taas aineistosta jäisi luultavasti uupumaan asiantuntijoiden ja poliittisten puolueiden näkemyksen perustulosta. Keskustelupalstat tutkimusaineistona olisi myös sulkenut pois 1990-luvulla käydyn keskustelun kokonaan pois. Tällöin tutkimukseni olisi pitänyt keskittyä ainoastaan 2010-luvulla vilkkaana käyneeseen perustulokeskusteluun.

Tutkimustehtävässäni en keskity tutkimaan sitä, ketkä perustulosta kirjoittivat, mutta yleisesti ottaen ylivoimaisesti suurin osa mielipidekirjoitusten kirjoittajista oli yksityishenkilöitä. Taulukossa 3 on esiteltyä merkittävimmät kirjoittajaluokat lukumäärineen sekä prosenttiosuuksineen kaikista kirjoituksista.

Taulukko 3. Aineiston mielipidetekstien kirjoittajat luokiteltuna, merkittävimmät luokat mainittu.

Kirjoittajan luokitus	Lukumäärä / prosenttiosuus
Yksityishenkilö	88 / 42,3 %
Yksityishlö, ammatti ilmoitettu	26 / 12,5 %

Poliitikko	37 / 17,8 %
Yliopiston edustaja	14 / 6,7 %
Pääkirjoitustoimittaja (pääkirjoitus)	7 / 3,4 %
Sos.toimen edustaja	6 / 2,8 %
Nimimerkki	6 / 2,8 %
Yhdistys	6 / 2,8 %
Tutkimuskeskus	5 / 2,4 %
Toimittaja (ei pääkirjoitus)	5 / 2,4 %
Työtön	4 / 1,9 %

Suurin osa yksityishenkilöistä ei ilmoittanut ammattiaan, mutta osa ilmoitti koulutusasteensa ja/tai asuinkuntansa. Laskin erikseen ne yksityishenkilöt, jotka ilmoittivat tekstin yhteydessä ammattinsa, näitä kirjoittajia oli 26. Yhteensä yksityishenkilöiksi laskettavia kirjoittajia oli 114. Ammattinsa ilmoittaneiden joukossa oli muun muassa lääkäreitä (2 kpl), toimittajia (5 kpl), sosiaalitoimen työntekijöitä eli sosiaalityöntekijöitä, johtavia sosiaalityöntekijöitä sekä sosiaalijohtajia (6 kpl) ja taiteilijoita (3 kpl). Myös neljä työttömäksi ilmoittautunutta ihmistä osallistui perustulokeskusteluun.

Toiseksi suurin kirjoittajaryhmä yksityishenkilöiden jälkeen olivat poliitikot. Tarkasteltavan ajanjakson aikana Helsingin Sanomiin perustulosta kirjoittivat Keskustan, Nuorsuomalaisten, Vihreiden, SDP:n, liberaalien, Vasemmistoliiton sekä Kokoomuksen poliitikot. Poliitikoista erityisen aktiivisina kirjoittajina mainittakoon Vihreiden Osmo Soininvaara, Ville Niinistö sekä Touko Aalto, Keskustan Liisa Hyssälä sekä SDP:n Pentti Arajärvi.

Yliopistoista perustulokeskusteluun ottivat osaa tutkijat, professorit sekä lehtorit.

Tutkimuslaitoksista ja ammattiliitoista keskusteluun osallistuivat SAK, Palkansaajien tutkimuslaitos, Veronmaksajain keskusliitto, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos sekä Stakes.

5 Analyysimenetelmät

Tarkastelin aineistoani laadullisen sisällönanalyysin avulla, mutta otin mukaan analyysiin myös sisällön erittelyä, eli kvantitatiivista aineiston analysointia. Saaranen-Kauppinen & Puusniekan (2006) mukaan sisällönanalyysissä "aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen". Sisällönanalyysissä tutkitaan tekstimuotoisia aineistoja. Sisällönanalyysissä tutkittavasta ilmiöstä yritetään muodostaa tiivistetty kuvaus, joka liittyy tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Sisällönanalyysia voidaan tehdä aineistolähtöisesti tai teoriasta operationalisoidusti. Teorialähtöisessä lähestymistavassa sisällönanalyysi tehdään teoriasta johdettujen käsitteiden avulla. Aineistolähtöisessä lähestymistavassa taas käsitteet ja luokitteluryhmät nostetaan aineistosta. (Seitamaa-Hakkarainen 1999.) Tutkimuksessani käytin nimenomaan aineistolähtöistä sisällönanalyysia, koska minulla ei ollut selkeitä teorialähtöisiä käsitteitä aineiston analysointia varten.

Seitamaa-Hakkaraisen (1999) mukaan laadullisen aineiston analyysia ei tehdä tutkimusprosessin viimeisenä vaiheena, vaan se alkaa jo aineiston keruun yhteydessä. Laadullisessa sisällönanalyysissa luokittelukategoriat kehittyvät syklisesti analysointiprosessin aikana. Joustavuudesta ja mukautuvuudesta huolimatta analysointi on systemaattista.

Aineiston analyysi alkaa koko aineiston lukemisella, jolloin siitä saadaan hyvä yleiskuva. Sisällönanalyysissa kerätty aineisto hajotetaan ja ryhmitellään. Ryhmittely tapahtuu analyysiluokkiin, jotka tutkija aineistolähtöisessä lähestymistavassa nostaa aineistosta. Ryhmittelyjärjestelmä pohjautuu tutkimusongelmaan. Ryhmittelyn jälkeen tutkija nostaa analyysin teoreettisten käsitteiden tasolle ja esittää kokoavan tulkinnan aineistosta. (Seitamaa-Hakkarainen 1999.)

Tutkimuksessani käytin rinnakkain kvalitatiivista sekä kvantitatiivista sisällönanalyysia. Kvantitatiivinen sisällönanalyysi on hyvä lisä kvalitatiivisen analyysin rinnalla esimerkiksi perustulokeskustelun aikakaussidonnaisuutta tarkastellessa sekä tulosten esittämisen selkeyden kannalta. Kvantitatiivisessa sisällönanalyysissa tarkoituksena on tarkastella tutkimusaineistossa esiintyvien tiettyjen sanojen ja ilmaisuiden esiintymistiheyttä. Kuten

Seitamaa-Hakkarainen (1999) kirjoittaa, on kvalitatiivisen sisällönanalyysin keinoin mahdollista toteuttaa ”yhteiskunnallisen tutkimuksen, jossa ei olla suoraan kontaktissa yhteiskunnassa elävien ihmisten kanssa, vaan yhteiskunnan ilmapiiriä tarkastellaan lehtikirjoitusten tai muiden dokumenttien kautta”. Kvantitatiivinen sisällönanalyysi antaa tutkimuksessani työkalut tarkastella perustulokeskustelun intensiivisyyttä aikakaussidonnaisuuden suhteen.

6 Aineiston analysointi

Aloitin tulostetun aineiston (N=232) analysoimisen lukemalla kaikki mielipidekirjoitukset silmäillen läpi. Toisella lukukerralla syvennyin teksteihin tarkemmin ja jaottelin tekstit karkeasti kahteen ryhmään; tekstit joissa perustuloon suhtauduttiin positiivisesti ja tekstit joissa perustuloon suhtauduttiin negatiivisesti. Samalla karsin myös aiheeseen kuulumattomia kirjoituksia pois aineistostani. Analyysin myöhemmässä vaiheessa hylkäsin muutaman tekstin lisää ja lopulta hylättyjä tekstejä aineistosta kertyi yhteensä 24 kappaletta.

Päädyin hylkäämään aineistostani nämä 24 mielipidekirjoitusta, koska niissä ei kirjoitettu tutkimastani aiheesta. Näissä kirjoituksissa perustulo –sanaa käytettiin esimerkiksi muodossa ”Ympäristötuki on viljelijöiden perustulo” ja ”kansaneläkkeen saavan kansalaisen perustulo jää köyhyysrajan alapuolelle”. Hylätyissä teksteissä puhuttiin siis perustulosta ja kansalaispalkasta eri asiayhteydessä kuin tutkimuksessani. Tutkimuksen aineiston lopulliseksi kooksi muodostui siis 208 mielipidekirjoitusta (N=208).

Tuomi ja Sarajärvi (2003, 110-111) esittävät Milesia ja Hubermania (1984) mukailleen aineistolähtöisen sisällönanalyysin kolmevaiheiseksi prosessiksi. Aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin kuuluu aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely sekä aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen.

Tutkimuksessani etenin analyysissäni kutakuinkin Tuomen ja Sarajärven esittämällä tavalla. Edellä mainitsin jo, että aloitin aineiston analysoimisen lukemalla koko aineiston silmäillen läpi ja toisella lukukerralla jaottelin tekstit perustuloa vastustaviin ja perustuloa kannustaviin teksteihin. Tällainen jaottelu auttoi seuraavaa vaihetta analyysissä. Jaottelun jälkeen luin tekstit uudelleen läpi ja alleviivasin teksteistä tutkimukselle olennaiset asiat. Samalla kirjoitin alleviivattujen katkelmien viereen pelkistetysti mistä katkelmassa puhutaan. Näin aloin jo alustavasti hahmottelemaan pelkistettyjen ilmausten luomista tekstikatkelmista eli aineiston redusointia.

Tämän jälkeen kävin kaikki tekstit uudelleen läpi ja kokosin erilliseen tiedostoon kirjoituksista ainoastaan alleviivatut katkelmat. Aloin tarkastella sen jälkeen alleviivattuja katkelmia ja pelkistettyjä ilmauksia etsien niistä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Keskityin aluksi ilmauksiin, joissa perustulo nähtiin positiivisena asiana. Siirryin klusteroimaan alleviivaamiani ilmauksia ja jaottelin ne aluksi löyhästi 17 ryhmään

alleviivaamalla katkelmat eri väreillä. Jaottelin katkelmat sen mukaan, millaisiin ongelmiin niissä perustulo nähtiin ratkaisuna. Näistä ryhmistä yhdistelin alaluokkia joita muodostui loppujen lopuksi yhdeksän kappaletta. Alaluokat ovat esiteltynä seuraavassa luvussa taulukossa 4. sekä lukumääräisesti kuinka monta kertaa kyseiset asiat mainittiin aineistossa.

Klusteroituani aineistossa esiintyneet positiivisesti perustuloon suhtautuneet katkelmat alaluokkiin, siirryin analysoimaan tekstejä, joissa perustuloon suhtautuminen oli negatiivista. Kirjoituksia, joissa suhtautuminen perustuloon oli negatiivinen löytyi aineistosta 43 kappaletta. Tämä tarkoittaa noin 20,6 prosenttia koko aineistosta (N=208). Etenin analyysissä negatiivisesti perustuloon suhtautuvien tekstien kanssa samalla tavalla kuin positiivisesti perustuloon suhtautuvien tekstien kanssa. Luin tekstikatkelmia läpi ja etsin niistä samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia. Etsin aineistosta perusteluja sille, miksi perustuloon suhtauduttiin negatiivisesti ja miksi sitä ei nähty hyvänä ratkaisuna järjestää kansalaisten sosiaaliturvaa. Jaottelin tekstit alaluokkiin, jotka loin aineistolähtöisesti.

7 Suomalainen perustulokeskustelu HS:n mielipidekirjoituksissa

Seuraavassa esittelen tutkimuksen tulokset. Olen jakanut tulokset kolmeen isompaan kokonaisuuteen: kappaleissa 7.1 ja 7.2 käsittelen Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa käydyin perustulokeskustelun sisältöä ja tarkastelen, miltä perustulokeskustelu on näyttäytynyt aineistossa. Kappaleessa 7.3 tarkastelen Helsingin Sanomien mielipidekirjoitusten ajallista funktiota ja sitä, miten aikakaussidonnaisuus näkyy aineistossa.

7.1 Positiivinen suhtautuminen perustuloon

Taulukossa 4 olen esitellyt aineistosta jaottelemanani ongelmat, joihin perustulo nähtiin ratkaisuna. Lisäksi olen esittänyt lukumääräisesti, kuinka monta kertaa tietty luokka esiintyi aineiston teksteissä.

Taulukko 4. Perustuloon positiivisesti suhtautuvat kirjoitukset: mihin ongelmaan perustulo nähtiin ratkaisuna.

Ongelma, johon perustulo nähdään ratkaisuna	Maininnat aineistossa (kpl)
1. Kannustinloukut (tuloloukut, työttömyysloukut)	101
2. Nykyisen sos.turvan ja byrokratian ongelmat	55
3. Köyhyys, työttömien asema ja eriarvoisuus	50
4. Työn luonteen muuttuminen	42
5. Prekariaatti (oman talouden epävarmuus, epäsäännöllinen työ, heikot työehdot)	29
6. Yksilön vapauden lisääminen	22
7. ”Rahanjakajien” vapauttaminen tärkeämpiin tehtäviin	12
8. Yrittäjyyden vaikeus	16
9. Heikosti tuottavien töiden subventointi	14

7.1.1 Kannustinloukut

Yleensä sosiaalipolitiikassa kannustinloukuista puhuttaessa tarkoitetaan tuloloukkuja (köyhyysloukku) sekä työttömyysloukkuja. Yleisesti ottaen kannustinloukulla tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilön on työntekoa lisäämällä vaikeaa tai mahdotonta lisätä nettotulojaan. Yleensä tämä johtuu joko sosiaalietuuksien menettämisestä tai niiden pienenemisestä vastaanotetun työn vuoksi taikka progressiivisen verotuksen portaitaisuudesta. Ongelmana siis on, että ihmisen ei kannata ottaa vastaan tarjottua (pienipalkkaista tai osa-aikaista) työtä, koska hänen tulotonsa ei työn tekemisestä huolimatta nouse.

Aineistossa kannustinloukut oli merkittävin yksittäinen syy, miksi perustuloa kannatettiin. Kannustinloukut mainittiin ongelmaksi 101 tekstissä, joka tarkoittaa 48,6% aineiston teksteistä (N=209).

Aineistossa oli useampia työttömien kirjoittamia tekstejä omakohtaisista kokemuksista kannustinloukuista ja niiden vaikutuksesta työttömän elämään. Näistä teksteistä huokui työhalukkuus sekä tahto elättää itsensä omilla tuloilla. Nykyinen järjestelmä ei kuitenkaan mahdollista tuilla elävän ihmisen keikkaluontoista työtä, joka olisi aineiston mukaan omiaan lisäämään työttömien hyvinvointia sekä aktiivisuutta. ¹

Voimavaroja kuluu myös sen pohtimiseen, paljonko työnteko lopulta lisääisi nettotulojani. - - Perustulo toisi ihmisarvoni takaisin. Voisin ylpeänä ja tyytyväisenä tehdä mitä tahansa työtä, kun tietäisin, että jokainen euroja, jonka ansaitsen olisi aina lisää pohj¹alla olevan perusturvan päälle. – 16.9.2015

Mieheni on työtön, ja minä hoidan lapsiamme kotihoidon tuella. Puolisoni jäätyä työttömäksi olen tehnyt muutaman päivän opettajansijaisuuksia. Ihmetys oli suuri, kun selvisi, että keikkatyöni vähentää mieheni työttömyyspäivärahasta koko kuukauden kotihoidon tuen. Työttömyysetuutta ja kotihoidon tukea ei voi saada samaan aikaan, ja työttömyyskassa katsoi puolisoni hoitavan työttömänä ollessaan lapsiamme. - - Kaikkein epäoikeudenmukaisimpana pidän sitä, että koko kuukauden

¹ Aineisto-otteet on julkaistu otteen lopussa ilmoitettuna päivämääränä Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa.

kotihoidon tuki vähennetään, vaikka tukea saava vanhempi (usein äiti) työskentelisi vain tunnin kuukaudessa ja tienaisi siitä kymmenen euroa. – 18.5.2012

Jokin aika sitten olisin minäkin saanut töitä, tosin vain yhdeksi päiväksi, mutta sillä olisi ollut suuri merkitys minulle. Ajattelin sen parantavan edes vähän ikuista rahapulaani. Kaikesta huolimatta minun oli pakko kieltäytyä tästäkin vähästä. - - Minulle selvisi, että tämä mitätön ansio aiheuttaisi heillä [Kelassa] sen, että työmarkkinatuki minun kohdallani jouduttaisiin arvioimaan uudelleen, ns. soviteltuna. En itse asiassa olisi saanut juuri yhtään lisää rahaa, korkeintaan olisin ollut kokemusta rikkaampi. – 28.9.1998

Laajemmin aineistossa nähtiin, että nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän hyvin ongelmalliseksi koetut kannustinloukut olisi helpointa ja yksinkertaisinta purkaa perustulon (kansalaispalkan) avulla. Nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän kirjoitettiin ”rankaisevan työnteosta” (22.10.2010). Aineiston mukaan perustulo olisi yksiselitteinen ja kannustava malli, jossa työnteke ja kaikenlaisen työn vastaanottaminen olisi aina tekijälleen eduksi. Aiheita lähestyttiin monessa kirjoituksessa yhteiskunnallisesta näkökulmasta ja perustulon käyttöönoton nähtiin parantavan kansalaisten yleistä hyvinvointia, aktivoivan heitä sekä lisäävän yhteiskunnan tuottavuutta. Perustulon nähtiin myös vähentävän työttömyyttä reippaasti lisäämällä osa-aikatoiden kiinnostavuutta ja kannattavuutta.

Miksi kukaan lähtisi heittämään työkeikan, jos tienatusta eurosta jää käteen vain 20 senttiä ja seurauksena on työmarkkinatuen, toimeentulotuen ja asumistuen takaisin perintä sekä kalliimmat päivähoitomaksut? -28.3.2012

Nykyinen työttömyys- ja sosiaaliturva ovat pikemminkin negatiivisella tavalla vastikkeellisia. Rahaa saa sillä ehdolla, ettei tee työtä. – 8.8.2009

Kouluttamattoman nuorison työllistymistä voitaisiin edesauttaa ottamalla käyttöön perustulo (kansalaispalkka), jolloin osa-aikaisen ja pienipalkkaisen työn vastaanottaminen tulisi kannattavaksi. Tällä keinolla saataisiin vanhempiakin työttömiä pienipalkkaisten töiden tekijöiksi ja takaisin työelämään parantamaan huoltosuhdetta. – 8.11.2009

Työttömyyskorvausten ja muiden sosiaalisten tukien tuloriippuvuus aiheuttaa edelleenkin tuloloukun. - - Nykytilanne on työttömälle skitsofreeninen, kun toisaalta

laki edellyttää kunkin työllään elättävän itsensä, mutta lakiin perustuva sosiaaliturva tekee pienipalkkaisen työn kannattamattomaksi. – 31.12.2003

Mallin [perustulo] kauneus on siinä, että jokainen ansaittu markka on lisäansiota riippumatta siitä onko ihminen työssä vai työtön. Toinen hienous mallissa on, että se ei pakota ihmisiä passiivisuuteen kuten nykyinen työttömyyskorvaus. – 19.2.1994

Useissa mielipidekirjoituksissa pahimpana nykyjärjestelmän ongelmana nähtiin sen passivoiva vaikutus. Harkinnanvaraisten tukien koettiin passivoivan ja jopa syrjäyttävän työttömiä yhteiskunnasta. Pahimmillaan nähtiin, että nykyisen järjestelmän tulonsiirrot jopa ”heikentävät hyvinvointivaltion legitimitettä”. Perustulo esitettiin ratkaisuna syrjäytymisen, pitkäaikaistyöttömyyden sekä muiden sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi.

Suomalaiset kuitenkin haluavat tehdä työtä. - - Perustulo parantaisi mahdollisuutta ottaa lyhytaikaistakin työtä vastaan. Siten se loisi pitkäaikaistyöttömille ja tuloloukkujen takia työelämästä syrjäytyneille reittejä ulos työttömyydestä ja köyhyydestä. -28.3.2012

Ne [nykyisen järjestelmän tulonsiirtoautomaatit] passivoivat herkästi pahimmassa syrjäytymisvaarassa olevia ihmisiä ja heikentävät hyvinvointivaltion legitimitettä. - 10.11.1998

Nykyinen järjestelmämme on luonut turvaverkon, jonka varaan joutuneella on mahdollisuus tulla jotenkin toimeen tekemättä työtä, mutta samalla häneltä on kielletty tuottavaan toimintaan osallistuminen. Tie syrjäytymiseen on aurattu. - 25.2.1994

Syyperusteisen järjestelmän ongelma on se, ettei tukeen oikeuttavasta syystä kannata hankkiutua eroon. On edullisempaa olla työtön kuin ottaa vastaan tilapäistä työtä. Vähän raihnaisen ei kannata etsiä kuntoonsa sopivaa työtä vaan hankkiutua työkyvyttömäksi. - - Työttömyyskorvauksen varassa olevan tai sairauspäivärahaa saavan asemaa se [perustulo] ei muuta paitsi siten, että työttömän tulee selvästi kannattavamaksi ottaa vastaan tilapäistä työtä. Kynnys luopua tukeen oikeuttavasta syystä pienenee ja siksi nykyjärjestelmään verrattun järjestelmän kannustavuus paranee. – 9.5.1994

Kannustinloukuista kirjoitettiin tasaisesti läpi koko aineiston, eikä suuria eroja sen mainitsemisen intensiivisyydessä ollut vuosien tai vuosikymmenten välillä. Aineiston perusteella voi todeta, että kannustinloukut on nähty nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän ongelmana jo ainakin 25 vuotta ja perustuloa on ehdotettu tämän ongelman ratkaisuksi.

7.1.2 Nykyisen sosiaaliturvan ja byrokratian ongelmat

Aineistossa toiseksi eniten mainittu syy perustulon kannattamiselle oli nykyisen sosiaaliturvan ja byrokratian ongelmat ja niiden monimutkaisuus sekä pirstaleisuus. Näihin liittyviä mainintoja oli aineistossa 55 kappaletta.

Keskeistä tämän ryhmän teksteissä oli, että perustulo nähtiin tervetulleena selkeyttäjänä nykyiseen sosiaaliturvajärjestelmään, joka nähtiin äärimmäisen monimutkaisena sekä epäoikeudenmukaisena. Nykyistä sosiaaliturvajärjestelmää kuvailtiin muun muassa sosiaaliturvaviidakoksi, ryteiköksi, katiskaksi, tilkkutäkiksi sekä puhuttiin paljon ”monella luukulla juoksemisesta”.

Paras tapa poistaa työllisyyden esteitä olisi siirtyä nykyisestä byrokraattisesta ja syrjäyttävästä sosiaaliturvaryteiköstä perustuloon. Päällekkäisiä tukia tarvitsevat työttömät putoavat byrokraatialoukkuun, joka toimii kuin katiska: siitä on miltei mahdoton päästä omin voimin ulos. -28.3.2012

Aineistossa ongelmallisena nähtiin, että samoille ihmisryhmille on olemassa monia harkinnanvaraisia tukia. Yhden tuen (esimerkiksi työvoimatuki) riittämättömyys voi johtaa siihen, että joudutaan lisäksi hakemaan toista tukea (esimerkiksi toimeentulotuki) täydentämään ensimmäisen tuen riittämättömyyttä.

Meille on jäämässä aivan liian monta tulonsiirtojärjestelmää lähes samalle, pienelle tuloalueelle. Jokaisella systeemillä on omat, monimutkaiset saantiehtonsa. - - Kone on paisunut aivan liian suureksi ja monimutkaiseksi. Sellaista systeemanalyttikkoa ei enää löydy, joka sujuvasti osaisi sanoa, mitä tapahtuu kohdassa A, jos B:tä vähän liikutetaan. – 26.7.1998

Suomessa on uskomattoman monia sosiaalisia tukijärjestelmiä, erilaisia lisiä ja vähennyksiä, jotka aikaansaavat sellaisen viidakon, ettei kukaan hallitse sen

kokonaisvaikutusta ihmisten tulotasoon. Tukiviidakko olisi perattava ja luotava järjestelmä, joka toteutettuna olisi yksinkertainen ja helposti hallittavissa. Ehdotan uutta perustulomallia. – 29.1.1999

Kirjoituksissa pirstaleinen sosiaaliturva ja byrokratian suuri määrä koettiin resurssien ja varojen tuhlaamisena. Nähtiin, että perustulon mukanaan tuoma yksinkertaisuus ja selkeys olisi kustannustehokkaampaa. Erityisenä epäkohtana aineistossa näyttäytyivät nykyisen järjestelmän monet harkinnanvaraiset tuet, joiden saaminen saattaa vaihdella asuinpaikan ja jopa sosiaalityöntekijän mukaan. Perustulon nähtiin tuovan järjestelmään yhdenmukaisuutta.

Nykyiset harkintaperusteiset tukikäytännöt ovat myös usein kohtuuttoman hitaita ja joissain tapauksissa epätasa-arvoisia. - - Perustulo sellaisenaan korvaisi nykyisen sosiaaliturvan. Näin nykyiset tukikäytännöt ja -organisaatiot voitaisiin ajaa kokonaan alas. – 15.8.2012

Perustuslaissa turvataan jokaisen ihmisen perustoimeentulo. Käytännössä perustoimeentulo on kuitenkin anomisen ja viranomaisharkinnan takana, eikä lain henki toteudu. - - Yhdeltä luukulta saatava kuukausittainen perustulo olisi tasa-arvoinen ratkaisu. – 22.11.2010

Kelalla on noin neljäkymmentä eri tukimuotoa. Mikähän lisäarvo näistä eri nimikkeistä syntyy? Kysymys on kuitenkin rahasta ja toimeentulosta. Onkohan systeemissä jotain vikaa? – 25.3.2015

Byrokratian ongelmaksi laskin kuuluvaksi myös maininnat siitä, että nykyisissä tukijärjestelmissämme on alikäyttöä, eli ihmiset joille kuuluisi jokin tuki, ei osaa tai jaksa hakea heille kuuluvia etuuksia. Tämä koskee varsinkin vanhuksia.

Nyky-suomen häviäjiä ovat toisaalta ne mummot, jotka eivät osaa täyttää kaikkia Kelan lomakkeita. -15.8.1997

Merkittävää oli, että nykyinen monimutkainen sosiaaliturva ja siihen liittyvä byrokratia on nähty suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan ongelmana läpi koko aineiston. Ensimmäinen maininta nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän monimutkaisuuden ongelmasta oli aineistossa vuodelta 1992 ja viimeisin vuodelta 2015. Aineiston perusteella aiheesta on siis keskusteltu ja ratkaisuksi esitetty perustuloa jo ainakin 23 vuoden ajan.

7.1.3 Köyhyys, työttömien asema ja eriarvoisuus

Tähän luokkaan yhdistin analyysissäni kolme alaluokkaa, jotka laskin kuuluvan samaan problematiikkaan: köyhyys, työttömien ja pienituloisten heikko asema sekä eriarvoisuus yhteiskunnassa. Aineistossa tekstit koskivat niin köyhyyden kuin myös työttömien leimautumisen vähentämistä perustulon avulla sekä yleisesti yhteiskunnassa vallitsevan eriarvoisuuden tasoittamista. Edellisiin luokkiin verrattuna tämän luokan tekstit eivät olleet niin spesifejä, johonkin tiettyyn ongelmaan keskittyviä. Tähän luokkaan lukeutuvissa kirjoituksissa fokus oli nimenomaan laajemmissa teemoissa eli köyhyydessä ja yhteiskunnallisessa eriarvoisuudessa.

Kirjoituksissa perustulon nähtiin siis vastaavan yhteiskunnassa esiintyvään köyhyyden ongelmaan. Perustuloa esitettiin ratkaisuksi kaikista pienituloisimpien (olivat he pienituloisia syystä tai toisesta) tulotason parantamiseen. Hyvin kiteytettynä perustulo nähtiin systeeminä, jolla voidaan ”varmistaa, ettei kenelläkään yhteiskunnassa mene liian huonosti” -14.5.2015.

*Perustulo toisi välitöntä helpotusta köyhien tilanteeseen ja takaisi perusturvan. –
8.5.2009*

Perustulomallia voidaan yhtä hyvin perustella inhimillisyydellä. Perustulo merkitsee vastikkeetonta tuloa. Tämä takaa jokaiselle minimitoimeentulon – ei kovin radikaali ajatus hyvinvointivaltiossa. – 9.8.2006

Perustulo olisi minimipalkkaa parempi tapa varmistaa, ettei kenelläkään yhteiskunnassa mene liian huonosti. – 14.5.2015

Perustulon käyttöönottoa perusteltiin työttömänä olevien aseman parantamiseksi. Aineistossa koettiin, että nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä nöyryyttää jo ennestään heikossa asemassa olevia työttömiä, ja stigmatisoi heidät alemman luokan kansalaisiksi. Perustulon nähtiin poistavan työttömien leimaamisen ”luusereiksi”, koska perustulo maksettaisiin vastikkeettomana kaikille kansalaisille, ei vain vähäosaisille.

Jatkuva huoli toimeentulosta kuluttaa yllättävän paljon energiaa, ja työttömän luuserin leima otsassa ottaa sekin omansa. - - Perustulo toisi ihmisarvoni takaisin. Voisin ylpeänä ja tyytyväisenä tehdä mitä tahansa työtä. - - 16.9.2015

Se (perustulo) ehkä lisäisi köyhyysrajalla tai sen alapuolella elävien ihmisten itsekunnioitusta ja vähentäisi jatkuvaa nöyristelyä eri luukuilla. – 1.7.2012

Toinen nykyjärjestelmän suuri ongelma on eriarvoistavuus. - - ”Ken ei työtä tee ei sen pidä lepääkään syömän!” - - Kansantalouden tuotanto riittää kyllä sinänsä näidenkin ihmisten [työttömät] tarpeisiin, mutta nykyjärjestelmä ei pysty toimittamaan heille tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti heidän osuuttaan yhteisestä kakusta. - - [Työttömien syyllistäminen] johtaa vain yhteiskunnallisen jännityksen kasvuun ja meille kaikille entistä turvattomampiin oloihin. - - Onkin aika murtaa työnteon ja työttömyyden välinen raja-aita kansalaispalkan avulla ja alkaa hävittää palkan saamattomuuteen liittyvää syyllisyyden tunnetta. - - Kun jokainen saa palkkaa työttömyyden käsite hämärtyy ja siihen liittyvät sosiaaliset paineet murenevät vähitellen pois. – 8.1.1998

Perustuloa kannatettiin lisäksi yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vähentämiseksi.

Mielipidekirjoituksissa nähtiin, että suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan polarisoituminen ja kansalaisten jakautuminen työmarkkinoiden ulkopuolisiin ja sisäpuolisiin voitaisiin pysäyttää ottamalla käyttöön perustulo. Tätä perusteltiin mm. sillä, että suomalaisessa sosiaaliturvajärjestelmässä työssäkäyvien etuudet ovat korkealla tasolla verrattuna taas työttömien saamiin heikompiin etuuksiin.

Suomessa keskeisin hyvinvointia ja elinajanodotetta määrittävä tekijä on ihmisten jakautuminen työmarkkinoiden sisäpuolisiin ja ulkopuolisiin. Työmarkkinoiden ulkopuoliset ovat taloudellisesti ja sosiaalisesti heikommassa asemassa kuin työssä käyvät. - - Perustulo loisi perustan oikeudenmukaisille työmarkkinoille. – 28.3.2012

Suomen sosiaaliturvajärjestelmä takaa suhteellisen hyvät edut työmarkkinoilla oleville sisäpuolisille, mutta työmarkkinoiden ulkopuolisten toimeentulon turvaamiseksi tarkoitetut perusturvaetuudet ovat kansainvälisesti, pohjoismaisista vertailuista puhumattakaan, suhteellisen heikot. – 22.11.2010

Työttömyys on pahin eriarvoisuutta ja syrjäytymistä luova tekijä. Suurtyöttömyys on maksanut tämän vuosikymmenen aikana jo 224 miljardia. - - Tulevaisuuden tarpeisiin kuuluu nykyistä yksinkertaisempi ja selkeämpi jokaiselle kansalaiselle kuuluva perusturva, joka ehkäisee köyhyyttä ja takaa yhdenvertaisen kohtelun. – 1.6.1998

Periaatteessa monien muiden luokkien (esim. ”kannustinloukut” sekä ”työn luonteen muuttuminen”) problematiikan taustalla voidaan nähdä loppujen lopuksi olevan juuri köyhyys ja sen vähentäminen perustulon avulla. Tutkimuksen ja tulosten kannalta tällainen linjanveto ja luokittelu ei olisi ollut järkevää, vaan disinformoivaa. Tällöin tutkimus ei olisi pystynyt antamaan niin monipuolista kuvaa aineistossa käydyn perustulokeskustelun monipuolisuudesta, vaan kaikki nyanssit olisivat niputtuneet yhteen luokkaan.

7.1.4 Työn luonteen muuttuminen

Aineistossa oli 42 mainintaa siitä, miten 2000-luvulla työn luonne on muuttunut, eikä vanhanaikainen sosiaaliturvamme enää ole ajan tasalla uudenaikaiseen työhön nähden. Nykyinen sosiaaliturvajärjestelmämme on luotu aikana, jolloin työ oli kokopäiväistä, työsuhteet pitkiä eikä alaa vaihdettu kesken työuran. Aineistossa nähtiin, että nykyään työ on muuttumassa luonteeltaan entistä rikkonaisemmaksi ja katkonaisemmaksi, eikä hyvinvointiyhteiskunnan turvaverkot pysty enää venymään ihmisten muuttuviin elämäntilanteisiin sopiviksi.

Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta on rakennettu 1970-luvulla teollisen yhteiskunnan lähtökohdista. Sosiaaliturvamme perustuu senaikaisiin vakaisiin palkkatyösuhteisiin. Työelämä on kuitenkin muuttunut niin, ettei sosiaaliturvamme enää vastaa ihmisten tarpeisiin. - - Yhä useampi suomalainen tekee työtä perinteisen palkkatyön ja yrittäjyyden välimaastossa tai muutoin epätyypillisessä työsuhteessa. Aikuisikä koostuu yhä useammasta, osittain päällekkäisestä uran jaksosta ja elämänvaiheesta. – 4.8.2009

Ruuhka- ja sesonkityötä on tarjolla koko ajan. On kuitenkin surkeaa, ettei systeemi taivu näihin nykyajan tyypillisiin töihin, joita on tarjolla. – 25.3.2015

Kotihoidon tuki viedään pois lapsensa kotona hoitavilta, työhaluisilta köyhiltä perheiltä, joissa toinen vanhemmista on työtön ja toinen yrittää paikata perheen taloutta silpputöillä. Nyky-yhteiskunnassa pidempiä työsuhteita ei välttämättä ole edes tarjolla. – 18.5.2012

*Epätyypilliset työsuhteet yleistyvät; oikeastaan niitä voi jo pitää tyyppillisinä. –
8.5.2009*

Sen lisäksi, että työ on aineiston mukaan muuttunut/muuttumassa entistä osa-aikaisemmaksi, kirjoitettiin myös työn monimuotoisuuden tunnustamisen tarpeesta. Perustulo nähtiin tässä työkaluna, jotta muukin kuin palkkatyö nähtäisiin arvokkaana.

*Kyse on myös suuremmasta rakenteellisesta työn uudelleenmäärittelystä.
Järjestelmämme jaottelee edelleen ihmiset työntekijöihin ja työttömiin, jolloin
lähestymme aihetta hyvin palkkatyökeskeisesti. - - Perustulon avulla yhteiskunta
pystyy tunnustamaan työn monimuotoisuuden ja antamaan sille arvon. - - Aiemmin
monia nykytalouden kannalta keskeisiä tietoon ja luovuuteen perustuvia aloja
pidettiin lähinnä vapaa-ajan harrastuksina tai taivaanrannan maalailuna (esim.
Angry Birds) – 31.3.2012*

*Erilainen kotona ja järjestöissä tehtävä työ saisi uuden arvostuksen ja
mahdollisuuden. – 22.11.2010*

Paitsi, että työn luonne on muuttunut, nähtiin myös työttömyyden luonteen muuttuneen. Nähtiin, että työttömäksi voi joutua kouluttautumisesta huolimatta, eli työttömyys ei kosketa vain kouluttamattomia ja matalasti koulutettuja ihmisiä. Työttömyyden luonne on myös aineiston mukaan muuttunut 1980-luvun lyhytaikaisista työttömyyspätkistä pitkäaikaisempaan, pysyvämpään työttömyyteen.

*Lama opetti sosiaalityöntekijöille, ettei korkeakaan koulutus pysty aina antamaan
leipää, vaan taloudelliseen ahdinkoon joutuu sellaisiakin ammattiryhmiä, joita
sosiaalitoimistoissa harvemmin näkee. – 25.6.1998*

*Ne [sosiaaliturvajärjestelmät] on laadittu aikoina, jolloin työttömyys oli suurimmaksi
osaksi lyhytaikaista kitkatyöttömyyttä. – 8.1.1998*

Työn luonteen muuttuminen ja sosiaaliturvan vanhanaikaisuus näyttäytyi aineiston kirjoitusten mukaan ongelmallisena nimenomaan 2010-luvun vaihteessa ja sen jälkeen. Tätä ennen aineistossa oli harvakseltaan mainintoja tähän kategoriaan liittyen, mutta 2010-luvulle tultaessa siitä kirjoitettiin huomattavan usein. Aineiston perusteella voidaan siis todeta, että työn luonne on muuttunut 2000-luvulla ja sen sekä sosiaaliturvajärjestelmän aiheuttamiin ongelmiin on herätty laajasti vasta 2010-luvun taitteessa.

7.1.5 Prekariaatti

Keskustelu prekariaatista ja prekaarisuudesta nousi Helsingin Sanomissa puheenaiheeksi vapun 2006 jälkeen. Vappuaattona perustulon puolesta järjestetyn EuroMayDay -mielenosoituksen jälkimainingeissa VR:n makasiinit paloivat ja tämä oli osaltaan käynnistämässä vilkasta prekarisaatiokeskustelua, jossa aktiivisena osapuolena oli Prekariaatti.org –verkosto. Keskustelun yhtenä haarana nousi paljon puhuttu ”paskaduuni”-keskustelu. Prekariaatti.org –verkosto nimitti paskaduuneiksi töitä, joissa työehdot ja –olot ovat heikkoja. (Ikkala 2007, 49-50)

Mitä prekariaatti ja prekaarisuus oikeastaan tarkoittaa? Prekariaatilla tarkoitetaan tilapäisissä ja epävarmoissa työsuhteissa olevien ihmisten luokkaa. Prekariaatin ongelmat eivät kuitenkaan rajoitu vain työelämään, vaan sillä tarkoitetaan laajemmin epävarmuutta henkilökohtaisessa taloudessa sekä elämäntilanteessa. Prekariaatin ongelmat liittyvät epävarmoihin ja pätkittäisiin työsuhteisiin ja tällaisiin työsuhteisiin toimimattomiin sosiaaliturvajärjestelmiin. Prekariaatin elämää leimaa siis kaikenlainen jatkuva epävarmuus. (Peltokoski 2005.)

Aineistosta loin ”prekariaatti” –luokan, johon sisällytin aineiston maininnat oman talouden ennustamisen vaikeudesta, epäsäännöllisen työn ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen ongelmista sekä perustulosta välineenä taistelussa heikkoja työehtoja vastaan. Aineistossa kirjoitettiin myös kahdessa tekstissä prekaarisuudesta sen nimellä. Mainintoja näistä asioista oli aineistossa 29 kappaletta.

Perustulo nähtiin aineistossa ensinnäkin, ei vain uudenaikaisena tulonsiirtojärjestelmänä, vaan prekariaatin välineenä taistelussa heikkoja työehtoja vastaan. Uskottiin, että perustulo loisi kansalaisille sellaisen perusturvan, jonka varassa tulisi toimeen, eikä olisi pakotettu ottamaan mitä tahansa tarjottua ’paskaduunia’ vastaan. Nykyäänhän työtön työnhakija saa karenssia, eli menettää työttömyysetuutensa määräaikaaisesti, mikäli kieltäytyy TE-toimiston tarjoamasta työstä ilman päteviä syitä.

Perustulo on vastaus esimerkiksi pätkätöistä ja itsensätyöllistämisestä johtuvaan toimeentulon epävarmuuteen. - - Perustulo helpottaisi huonoista työtarjouksista

kieltäytymistä, kuten myös irtisanoutumista tarpeen vaatiessa. - - Perustulosta tulee tehdä lakkoase heikkoja työehtoja vastaan. Sen on mahdollistettava kieltäytyminen sellaisista ympäristöille ja hyvinvoinnille haitallisista työn muodoista, joille nykyinen talouskasvu rakentuu. – 12.4.2012

Sen sijaan, että täystyöllisyyden loppu nähtäisiin mahdollisuutena, työvoimaa aletaan ohjata mihin tahansa töihin millä tahansa hinnalla. Minkä tahansa tekeminen on kuitenkin synonyymi paskaduuneille. - - Perustulon vastikkeettomuus takaisi, ettei mitä tahansa työtä tarvitsisi ottaa vastaan, ei varsinkaan mihin hintaan tahansa. – 1.9.2006

Perustulon nähtiin myös helpottavan prekariaatin jatkuvaa epävarmaa elämäntilannetta turvaamalla kuukausittaisen perustoimeentulon vastikkeettomasti. Näin ollen ihmiset saisivat mielenrauhaa, koska heillä olisi taattu perustoimeentulo työ- ja elämäntilanteen mahdollisista muutoksista huolimatta. Perustulosta kirjoitettiin lisäksi korvauksena työsuhteiden ulkopuolella tapahtuvasta työstä.

Epävarmuus siitä, onko rahaa ylipäättään tulossa esimerkiksi seuraavan kuukauden vuokraan, on monen elämässä jatkuvasti läsnä. - - Perustulo toisi mahdollisuuden suunnitella elämää pidemmälle eteenpäin, koska perustoimeentulo olisi aina turvattu. -21.1.2011

Prekaarisuus kuvaa uutta (työ)elämää, jossa epävarmuus ja tilapäisyys ovat paljon syvempää kuin vain pätkittäisi työsuhteita. Epävarmuus koskee nykyään niin vuokratyöfirmassa kaupankassoja tuuraavaa opiskelijaa kuin sellutehtaalla vakituisessa työssä olevaakin. - - Keskeistä kysymyksessä prekaarisuudesta onkin se, että työ on levinnyt palkkatyösuhteiden ulkopuolelle koko yhteiskuntaan ja ihmisten koko elämään. Työsuhteiden ulkopuolella innovoidaan, verkostoidutaan, ollaan elinikäisiä oppijoita ja brändätään omia persooniamme entistä tuottavammaksi. Nykytyön olosuhteissa palkkatyösuhde on keino maksaa ihmiselle korvaus vain osasta hänen tekemänsä työtä. – 22.5.2009

Luonnollisesti mainintoja prekariaatista oli aineistossa vasta vuoden 2005 jälkeen, jolloin teemasta alettiin vasta laajemmin Suomessa puhua.

7.1.6 Yksilön vapauden lisääminen

Aineistossa mainittiin 22:ssa kirjoituksessa perustulon käyttöönoton perusteeksi yksilön vapauden lisääminen yhteiskunnassa. Tähän luokkaan lukeutuvat tekstit olivat luonteeltaan hieman erilaisia muihin luokkiin verrattuna siinä suhteessa, että niissä argumentointia leimasi filosofisempi pohdinta vapaudesta. Kuten myös Perkiö (2013, 233) omassa tutkimuksessaan on todennut, käydään suomalaista perustulokeskustelua lähinnä sosiaaliturvajärjestelmiin ja sosiaalipolitiikkaan liittyvien käytännön asioiden äärellä. Laajempi filosofinen pohdinta jää vähemmälle tämänkin tutkimuksen aineiston teksteissä (10 prosentissa aineiston tekstejä eli 22:ssa mainittiin yksilön vapauden lisääminen).

Perustuloa pohtineista filosofeista erityisesti Philippe Van Parijs (2003) on käsitellyt vapauden tematiikkaa. Van Parijs (2003, 33-34) kannattaa vastikkeetonta perustuloa vapauden lisäämisen välineenä, koska hänen ideaaliyhteiskunnassaan jokaisella kansalaisella tulisi olla paitsi oikeus elää elämäänsä valitsemallaan tavalla, mutta hänelle pitäisi myös tarjota välineet toteuttaa halunsa.

Aineistossa yksilön vapauden lisäämisen tematiikka näkyi erityisesti palkkatyön tärkeyden kyseenalaistamisena. Teksteissä nähtiin, että ihmiset joutuvat nyky-yhteiskunnassa keskittymään liikaa palkkatyöhön ja uhraamaan sille aikansa ja hyvinvointinsa. Palkkatyön koettiin vievän aikaa muulta, tärkeämmältä toiminnalta, esimerkiksi yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumiselta, itsensä kehittämiseltä ja perheen kanssa vietetyltä ajalta.

Ihmisten luovuudelle ja aktiivisuudelle avautuisi muitakin kanavia kuin uhrata kaikki kykynsä vain palkkatyöhön. - - Ihmisten pitäisi voida myös vapaasti ja laillisesti opiskella mitä haluaisivat ja miten pitkään tahansa. - - He voisivat kotitalouksissa tuottaa hyvinvointia perheilleen ja yhdessä naapureittensa kanssa lähiyhteisöille, toimia järjestöissä, harrastaa kulttuuria ja osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. -
28.8.2006

Keskustelua kansalaispalkasta on tähän asti käyty varsin puhtaasti taloudellisista lähtökohdista, vaikka itse ongelma – työhön suhtautuminen nykymaailmassa – on paljon laajempi ja monisyisempi - - Vaikka työ on toki tärkeä osa identiteettiä ja parhaimmillaan harrastuksen kaltainen huvitus, vie se ihmiseltä aikaa ja tarmoa tärkeämpien asioiden tekemiseltä. Kumppanin, lasten ja ystävien kanssa vietetty aika,

*harrastukset, taiteesta nauttiminen ja sen luominen sekä itsensä sivistäminen
uhrataan työn alttarille. - - Eikö olisi jo aika siirtää tuottavuuden kasvu tavarain
sijasta vapaa-aikaan? - - Ihmisten tulisi pysähtyä ja miettiä, mitä työltä oikein
haluavat – tulisiko sen olla heidän elämässään rengin vai isännän roolissa? –
14.10.2006*

Osassa teksteistä vastikkeetonta perustuloa puolustettiin, jotta ihmiset voisivat tehdä työtä itsenäisesti (esim. työllistää itsensä) helpommin verrattuna nykyiseen järjestelmään, jossa itsensä työllistäminen on hyvinkin hankalaa saada taloudellisesti mahdolliseksi. Itsenäinen työnteko ja oman työnteon määrästä päättäminen nähtiin nimenomaan yksilön vapautta lisäävänä tekijänä.

*Tulon tarkoituksena on myös vapauttaa historiallisen koulutettuja ja älykkäitä
sukupolvia tekemään työtä itsenäisemmin. - - Riittävä perustulo antaa kaikille
mahdollisuuksia kehittää osaamistaan. – 12.4.2012*

*Jo nyt itsensä työllistäminen voi olla työntekijän itsenäisyyttä korostava
elämäntapavalinta. Hintana vapaudesta on kuitenkin toimeentulon ja sosiaaliturvan
epävarmuus. -21.11.2010*

Edellä esitetyt argumentoinnit perustulon puolesta ovat hyvinkin Van Parijsin ideoita mukailevia. Niissä ei varsinaisesti haluta täysin vapauttaa palkkatyöstä ja työnteosta, vaan pienentää palkkatyön tärkeyttä ihmisten elämässä sekä lisätä ihmisten aitoa valinnanvapautta omaa elämäntyyliään koskien.

Aineistossa oli muutamia tekstejä, joissa filosofinen pohdinta oli melko syvällistä.

Aineistossa muun muassa pohdittiin työtä ja sen roolia ihmisen elämässä: onko työ vain väline ihmisen muiden tarpeiden tyydyttämiseksi vai jotain merkityksellisempää? Onko työn merkitys ihmisten elämässä vinoutunut ja voiko perustulo oikaista tämän vinouman?

*Jos työ määritellään toiminnaksi, jota ei tehdä sen itsensä vuoksi (kuten
harrastukset), vaan tulosten vuoksi, niin eikö ole mieluisampaa, että asia tulee
tehdyksi vähimmällä mahdollisella työllä? Ensinnäkin työ on nyky-
yhteiskunnassamme samastettu ällistyttävän tiiviisti palkkatyöhön. - - Yksilölle
palkkatyö merkitsee rahan ja mielekkään puuhailun lisäksi myös itsensä arvottamisen
välinettä. ”Minä olen hyvä, koska minun työstäni ollaan valmiita maksamaan.” Tämä
ehkä selittää sen seikan, miksi vain harva työttömyysrahalla toimeentuleva ihminen*

ryhtyy palkattomaan vapaaehtoistyöhön, jolloin hänellä olisi sekä työtä, että rahaa, ne vain tulisivat eri lähteistä. - - Työ, pääoma ja raaka-aineet ovat vain välineitä näiden tarpeiden tyydyttämiseksi, eikä mikään niistä saisi nousta itsetarkoitukseksi, kuten työlle on meillä käynyt. – 29.4.1993

Aineiston perusteella filosofinen keskustelu perustulosta on kuitenkin ollut verrattain vähäistä viime vuosikymmenten aikana ainakin Suomen suurimmassa sanomalehdessä Helsingin Sanomissa. Perustulokeskustelussa on keskitytty pitkälti käytännön järjestelmien problematiikkaan. Nykyisen sosiaaliturvan monet aukot ja loukut on kenties paikattava ensin ennen kuin perustulosta voidaan alkaa laaja-alaisemmin keskustelemaan filosofisista lähtökohdista.

7.1.7 ”Rahanjakajien” vapauttaminen tärkeämpiin tehtäviin

Läpi aineiston aikajanan perustulon käyttöönottoa Suomessa kannatettiin, jotta sosiaalityöntekijöiden, etuuskäsittelijöiden, TE-toimistojen ja Kelan työntekijöiden ynnä muiden ”rahanjakajien” työpanos voitaisiin siirtää johonkin merkityksellisempään tekemiseen. Teksteissä toimeentulotukea tekevien sosiaalityöntekijöiden sekä TE-toimistojen työntekijöiden työhön suhtauduttiin halveksuvasti ja jopa vihamielisesti. Aineistossa sosiaalityöntekijöiden sekä kelan ja TE-toimistojen työntekijöiden työpanos koettiin turhana kulueränä valtiolle ja heidän työnsä ”kiusaamisena” (13.6.2001) sekä ”lomakkeiden pyörittelynä” (16.9.2015).

Aineiston perusteella perustulon käyttöönotto vapauttaisi ”rahanjakajat” tekemään hyödyllisempää työtä hädänalaisten ihmisten parissa, kun ihmisten ei enää tarvitsisi anoa heille kuuluvaa perustoimeentuloa. Aineistossa nähtiin, että jo valmiiksi ylityöllistetyt sosiaalityöntekijät voisivat perustulon myötä jättää mm. toimeentulohakemusten käsittelyt ja keskittyä esimerkiksi työttömien henkilökohtaiseen ohjaamiseen ja työkyvyn edistämiseen.

Ylikuormitettujen sosiaalityöntekijöiden aikaa kuluu toimeentulohakemusten käsittelyyn ja asiakkaat jäävät vaille palvelua (HS Kaupunki 8.10.) - - Sosiaalietuuksista väännetään jatkuvasti ja niiden saamisen ehdoiksi kehitellään lisää byrokratiaa. - - [Otettaessa perustulo käyttöön] sosiaalityöntekijät ja työttömät

voisivat tehdä itsensä ja yhteiskunnan hyvinvointia lisäävää työtä. Kunhan vain saadaan resursseja siirrettyä byrokratiasta oikeaan toimintaan. – 14.10.2013

Viranomaisen kohtelee syrjäytyneitä, erittäin köyhää kansalaista tavalla, jota voi kutsua köyhän nöyryyttämiseksi. - - [Perustulo] olisi huomattavasti nykyjärjestelmää inhimillisempi. Se vapauttaisi myös sosiaalityöntekijät tekemään varsinaista työtään, hädänalaisten ihmisten auttamista heidän kiusaamisensa sijaan. – 13.6.2001

Sen lisäksi, että ”rahanjakajat” voisivat siirtyä perustulon myötä tärkeämpään työhön, säästyisi myös valtion varoja, kun heidän palkkakustannuksensa vähenisivät. Aineistossa puhuttiin ”virkamiesarmeijasta”, joka nykyään tarvitaan ihmisten perustoimeentulon hoitamiseen.

Sen [kansalaispalkka] maksaminen vapauttaisi mm. sosiaaliavustusten hoidon vaatiman henkilökunnan, jonka palkkamenoihin on joskus ainakin Helsingissä arvioitu kuluvan enemmän kuin maksetut avustukset. – 24.7.1990

Tämä ryhmä ei aineistossa ollut määrällisesti niinkään merkittävä (12 mainintaa), mutta se oli selvästi teemaltaan erillinen muista ryhmistä.

7.1.8 Yrittäjyyden vaikeus

Aineistossa mainittiin kuusitoista kertaa (pien)yrittäjien sekä itsensä työllistäjien heikko asema nykyisessä sosiaaliturvajärjestelmässä. Osaltaan tämä teema liittyy työn luonteen muuttumiseen, mutta on kuitenkin toisaalta hieman erillinen ongelmansa. Varsinkin 2000-luvulla niin sanottu pakkoyrittäjyys on nostanut päätään työelämässä. Työnantajat velvoittavat työntekijöitään ryhtymään itsensätyöllistäjiksi, jonka jälkeen yritykset ostavat heiltä saman työpanoksen, mutta ilman työsuhdetta ja siihen kuuluvia etuja. Aineistossa perustulo nostettiin oikeudenmukaiseksi järjestelmäksi näille ”2000-luvun torppareille”, jotta hekin saisivat turvaa jatkuvaan epävarmuudessa elämiseen. Nykypäivän itsensä työllistäjät ovat usein IT-alalla työskenteleviä, jotka tekevät keikkaluontoisia toimeksiantoja yrityksille.

Työtä tehdään yhä useammin perinteisen palkkatyösuhteen ja yrittäjyyden välimaastossa. Yhä suurempi osa työllistää itsensä myymällä omaa osaamistaan ja työtään. Tähän joukkoon kuuluu mm. toimittajia, koodaajia, kääntäjiä, tulkkeja,

taiteilijoita, siivoojia ja hoitoalan ammattilaisia. - - Freelancerit, toiminimellä työskentelevät ja muut itseään työllistävät ovat nykyisen työ- ja sosiaalilainsäädännön väliinputoajia. Nämä 2000-luvun torpparit ovat toimeksiantajistaan riippuvaisia, mutta heiltä puuttuu palkkatyösuhteessa olevan sosiaaliturva. He kantavat yrittäjän riskin, mutta heillä ei ole mahdollisuutta yrittäjän voittoon. Heidän ansionsa ja muut työehtonsa jäävät helposti palkansaajia kehnommiksi, eikä heillä välttämättä ole ammattiliittoa turvanaan. - - [P]uhutaan pakkoyrittäjyydestä. - - Pitkällä aikavälillä paras tapa turvata sosiaaliturva myös epätyypillisissä työsuhteissa työskenteleville on kaikille kuuluva perustulo. Se antaisi mahdollisuuden siirtyä joustavasti työstä toiseen ilman väliinputoamista ja turhaa byrokratiaa. – 21.11.2011

Perustulo nähtiin myös kannustavana järjestelmänä yrittäjäksi ryhtymiseen sen antaessa taloudellista turvaa yritystä käynnistäessä. Perustulon uskottiin luovan vakautta ja pohjan yrittäjän mahdollisesti ailahtelevaan taloudelliseen tilanteeseen sekä pienentämään yrittäjäksi ryhtymisen riskiä nykyisestä.

Yhdysvaltalaisista noin 80% pitää yrittäjyyttä harkitsemisen arvoisena, meillä luku on vain 20%. Yrittäjyyden riskit ja vaivat ovat olleet liian suuria verrattuna odotettavissa olevaan tulokseen. - - On olemassa järkevä keino vauhdittaa ihmisten luovuutta, lisätä yritteliäisyyttä ja alentaa merkittävästi riskinoton kynnystä: perustulo. - - Perustulo tuo suomalaisen perusturvan ja hyvinvoinnin jatkumoon uuden lisän, joka korostaa tasa-arvoista yhteiskuntaa ja luo samalla yrittäjämäistä työkuiluttuuria. – 1.3.2007

Perustulo helpottaisi niin ikään monen yksinyrittäjän työtä, kun pohjalla olisi jokin varmuus. – 16.9.2015

Yrittäjyyteen ja luovuuteen panostaminen on helpompaa perustulon tarjoaman liikkumavaran avulla. – 9.8.2006

Huomionarvoista on, että perustuloa kannatettiin yrittäjyyteen kannustavuuden takia ainoastaan 2000-luvulla. Suurin osa kuudestatoista maininnasta oli aineistossa viimeisen seitsemän vuoden aikana. 1990-luvulta mainintoja ei löytynyt ainuttakaan.

7.1.9 Heikosti tuottavien töiden subventointi

Heikosti tuottavien töiden subventoimisella tarkoitettiin aineistossa, että perustulo toimisi pienipalkkaista työtä tekeville tulotukena, jolloin pienellä palkalla ja vastikkeettomalla yhteiskunnan tuella tulisi toimeen. Myös kannustinloukuista keskusteltaessa puhuttiin pienen palkan ja yhteiskunnan rahallisen tuen yhdistämisestä, mutta tässä ryhmässä keskustelun fokus oli hieman toinen.

Tämän ryhmän teksteissä aineistossa puhuttiin yleissitovista minimipalkkoista sekä ihmisistä, jotka eivät voi työpanoksellaan saavuttaa minimipalkkaan vaadittua työn tuloksellisuuden tasoa. Toisin sanoen tällä hetkellä työnantajien ei kannata palkata vajaatyökykyisiä ihmisiä töihin, koska heidän työn tuottavuus ei ole niin korkea, että siitä kannattaisi maksaa minimipalkkojen mukaista korvausta. Aineistossa perustuloa kannatettiin, jotta pienimpiä palkkoja voisi laskea sille tasolle, että myös heikosti tuottaviin töihin olisi taloudellisesti kannattavaa palkata työntekijöitä. He saisivat osan toimeentulostaan palkkana työstä, jota he tekisivät työkykynsä mukaisesti ja loput perustulona. Näin ollen vajaatyökykyisen ihmisen ei tarvitsisi olla kokonaan työelämän ulkopuolella, vaan hän voisi osallistua työelämäänsä omien mahdollisuuksiensa mukaisesti.

Jatkuvasta työttömyydestä ei silti tarvitse kärsiä, jos valtio ja yhteiskunnalliset toimijat lakkaavat hinnoittelemasta vähiten tuottavia työpaikkoja ja työntekijöitä kannattamattomiksi ylivahvalla työmarkkinasäätelyllä ja yleissitovilla minimipalkkoilla. - - Perustulo on yksi tapa tukea niitäkin, jotka työttömyyden sijasta pääsevät matalapalkkatöihin. – 4.6.2010

Työllisyyden hoitamisen ydin on siinä, miten työllistää huonosti taitavien joukko. - - Toimeentulotukea tulee kehittää siten, että ansiotyö kannattaa, vaikka tukea saisi. - - Se [perustulo] merkitsee automaattista matalapalkkaisen työn tukea, koska palkkaa ja tulonsiirtoa voi yhdistää joustavasti. – 7.3.2007

Elämme ehkä pitkäänkin tilanteessa, jossa työttömien työvoima menee kaupaksi vain huomattavalla alennuksella. Siksi on edistettävä ratkaisuja, joissa voisi ansaita osan ansioistaan itse ja saisi osan tuloistaan yhteiskunnalta. Tällaiset ratkaisut ovat huomattavasti halvempia kuin ihmisten makuuttaminen täysin tuottamattomina. - - [T]yöttömälle ei löydy kuin hyvin huonosti tuottavaa työtä, yhteiskunta tulee avuksi ja

maksaa jonkinlaista tulotukea. Perustulomallissa pienipalkkaista tuetaan perustulolla. – 8.9.1994

Heikosti tuottavien töiden subventointia perustulon avulla kannatettiin myös siksi, että yhteiskuntaan voitaisiin palauttaa avustavia töitä tekevät työpaikat. Nykyään useissa töissä työntekijät joutuvat tekemään pieniä, mutta aikaa vieviä tehtäviä (esim. toimistoapulaisen töitä) oman työn ohessa. Perustulo tekisi taloudellisesti mahdolliseksi työntekijän palkkaamisen tällaisiin pieniin työtehtäviin.

Juuri pienipalkkaiset olisivat esityksen [Björn Wahlroosin kansalaispalkkaesitys 5000-6000mk/kk] voittajia. He saisivat käteensä sekä perustulon että runsaat puolet bruttoansioistaan. Perustulo tekee pienipalkkaisestakin työstä taloudellisesti kannattavaa. Nythän moni pienipalkkainen yltäisi lähes samoihin tuloihin työtä tekemättä. - - Subventoidaan huonotuottoista työtä tai ei ainakaan veroteta sitä hengiltä. Ne, joiden työpanos ei vastaa yhä kasvavia vaatimuksia, voisivat saada osan tuloistaan työnteosta ja osan tulonsiirtoina tai ainakin voisivat tehdä työtä verotta kuten Ranskassa. - - Perustulo muuttaisi suomalaisen itsepalveluyhteiskunnan reheväksi palveluyhteiskunnaksi ja toisi avustavan työvoiman takaisin työpaikoille. Mahdollisuudet avautuisivat uudestaan niillekin, jotka työelämän kohonneet vaatimukset nyt syrjäyttävät työstä. – 19.5.2001

Toisaalta voidaan miettiä mihin heikosti tuottavien töiden subventoiminen ja hyvin pienipalkkaisten työehtosopimusten hyväksyminen voisi johtaa. Yritykset voisivat kenties pudottaa minimipalkkoja hyvinkin matalalle tasolle, kun töitä otettaisiin silti vastaan yhteiskunnan maksaessa tulotukea perustulon muodossa. Tämä voisi johtaa siihen, että yritykset tekisivät entistä enemmän voittoa työntekijöiden palkkakustannuksia leikkaamalla ja maksajana toimisi valtio.

7.2 Negatiivinen suhtautuminen perustuloon

Taulukossa 5 esittelen luokittelun perustuloon negatiivisesti suhtautuvista teksteistä jaoteltuna sen mukaan, mistä syystä perustuloa ei kannatettu.

Taulukko 5. Perustuloon negatiivisesti suhtautuvat kirjoitukset.

Miksi perustuloa ei kannatettu	Maininnat aineistossa (kpl)
1. Työyhteiskunnan rapautuminen	26
2. Perustulo on liian kallis	14
3. Syrjäytyminen	9
4. ”Riistotyön” vakiintuminen	5

7.2.1 Työyhteiskunnan rapautuminen

Aineistossa perustuloa vastustettiin eniten siksi, että sen käyttöönoton nähtiin rapauttavan suomalaisen työyhteiskunnan, jossa periaatteena on, että työkykyisten ihmisten tulisi itse tienata elantonsa. Tähän ryhmään kuuluvia mainintoja aineistossa oli 26 kappaletta.

Kirjoituksissa pelättiin, että työkykyiset ihmiset jäisivät pois työelämästä ja siirtyisivät elelemään saamallaan perustulolla osallistumatta sen rahoittamiseen. Perustuloa vastustettiin väkevästi, koska nähtiin, että jokaisen työikäisen ja –kykyisen tulisi itse hankkia elantonsa palkkatöitä tekemällä. Perustulon kannattajat leimattiin mm. ”lintsareiksi” (18.5.2001) ja ”työn vieroksujiksi” (8.8.2009). Vahvana teksteissä näkyi ajatus siitä, että perustulo jakaisi ihmiset entistä enemmän maksajiin ja saajiin. Tämä taas koettiin erityisen epärealistisena työssäkäyviä maksajia kohtaan, jotka rahoittavat perustulolla elävät.

Kuka sen [perustulon] rahoittaa? Kuka tekee työt ja huolehtii siitä, että on jotain jaettavaa? Aina on näitä työtä vieroksuvia, joilla on ajatuksia ilmaisesta elämisestä. – 8.8.2009

Kirjoitus kansalaispalkasta markkinoi meille taas kerran sitä ajatusta, että rahaa tulee tyhjästä työtä tekemättä. Koko kansalaispalkan idea lienee syntynyt jonkun työtä vieroksuvan aivoissa. - - Kansalaispalkan toteutuminen tekisi meistä työssäkävistä henkilöistä B-luokan kansalaisia. Tekisimme työtä saadaksemme toimeentulon, jonka nämä kansalaispalkan turvin lorvivat lintsarit saisivat yhteiskunnan, siis veronmaksajien, tarjoamana ilmaisetuna. -18.5.2001

Ihmisten on saatava perustoimeentulonsa työstä eikä tulonsiirroista. - - Kansantulo ei synny ilman työtä, ansiotyötä tekevän on maksettava veroina ensin oma perustulo ja lisäksi kaikkien niiden perustulo, jotka eivät tee ansiotyötä niin paljon, että heidän perustulonsa tulisi maksettua. – 15.11. 1994

Aineistossa korostettiin siis ansiotyön ensisijaisuutta toimeentulon hankkimisessa. Teksteissä liikuttiin periaatteellisella tasolla ja haluttiin vähentää valtion roolia kansalaisten toimeentulon turvaamisessa. Perustulo tekisi kirjoitusten mukaan juuri päinvastoin tarjoamalla vastikkeetonta rahallista tukea yhteiskunnalta.

Jos nuorena saa lapsilisää ja vanhana kansaneläkettä, niin entäs ne välivuodet? Mikseivät aikuisetkin voisi saada säännöllistä kuukausirahaa valtiolta? Silloin ei tietäisi pahassa maailmassa käyneensääkään. – 23.10.2014

Jokaisella kansalaisella on lähtökohtaisesti oltava vastuu omasta toimeentulostaan ja itsensä elättämisestä työllä. Kenenkään ei pidä luulla, että se kuuluu yhteiskunnalle. - - On tärkeää, että sosiaaliturva ei lankea kuin illallinen manulle. Siihen on pyrittävä sisällyttämään myös omavastuuta ”kohtuullinen määrä”. – 12.7.1998

Aineistossa ongelmallisena nähtiin se, että perustulon käyttöönotto vähentäisi ihmisten kiinnostusta tehdä palkkatyötä. Palkkatyö koettiin yhteiskunnan toimivuuden ja legitimitietin kannalta olennaisena. Aineistossa asiaa perusteltiin sillä, että Suomessa on tekemätöntä työtä tälläkin hetkellä ja perustulo lisäisi tekemättömän työn määrää entisestään, kun ihmiset tulisivat toimeen muutenkin. Aineistossa puhuttiin nimenomaan palkkatyöstä. Teksteissä tuli ilmi, että kirjoittajien mielestä vapaaehtoistyöstä ja muusta kansalaistoiminnasta ei pitäisi maksaa niiden tekijöille palkkaa perustulon muodossa. Työn käsite siis haluttiin rajata tarkasti koskemaan palkkatyötä siinä laajuudessa, kuin se nyt nähdään.

[T]untui saavuttavan kovin huonosti kannatusta ajatus, että valtion pitäisi maksaa palkkaa nuorille anarkisteille ja kettutyöille heidän suorittamastaan aivotyöstä. – 7.2.2007

Kestämätön on muun muassa Laakson toisissa yhteyksissä tarjoama ajatus, että perustulo olisi palkkaa kansalaistoiminnasta ja aktivismista, jotka näin tunnustettaisiin työn muodoiksi ansiotyön rinnalle. - - On vaikea loogisesti perustella mallia, jossa osalle väestöä maksettaisiin palkkaa kansalaisvelvollisuuksista ja – oikeuksista. – 15.8.2006

Perustulo tai kansalaispalkka voisivat muuttaa ihmisten käyttäytymistä siten, että osa jää tietoisesti pois työelämästä. - - Vapaaehtoistoiminta voi kyllä laajentua.

Lopettaisiko kansalaispalkka pyyteettömän lähimmäisen avustamisen ja muun yhteistoiminnan? – 14.8.1998

Perustulon vastustajat kirjoittivat myös tarveharkintaisten etuuksien säilyttämisen puolesta. Sosiaalihuollon tarjoamien tarveharkintaisten etuuksien nähtiin olevan vähäisten varojen järkevämpää kohdentamista niitä eniten tarvitseville. Teksteissä luotettiin siis sosiaalityöntekijöiden ja muiden tukea tarvitsevien kanssa työskentelevien kykyyn kohdentaa tarveharkintaiset tuet tasavertaisesti.

Nykyisessä sosiaaliturvassa kaikki tulonsiirrot ja palvelut perustuvat todellisiin tarpeisiin, joten niukat rahavarat periaatteessa menevät niille, jotka niitä todella tarvitsevat. – 16.3.2007

Viimesijaisena perustulona on toimeentulotuki niissä tapauksissa, joissa muut etuudet eivät tule kysymykseen. Näin ajatellen meillä on jo olemassa perustulomalli, se vain ei lankea automaattisesti pelkästään kansalaisuuden ja täysi-ikäisyyden perusteella. - - [Kannustinloukkujen] korjaaminen ei vaadi koko perusjärjestelmän romuttamista. – 7.2.2007

Yhteenvetona perustulon vastustajat näkivät, että perustulo hämärtäisi työnteon ja työttömyyden rajaa sekä vähentäisi työnteon kannustavuutta, joka johtaisi suomalaisen palkkatyöyhteiskunnan murenemiseen.

7.2.2 Perustulo on liian kallis

Yksi selkeä teema, jolla perustuloa vastaan aineistossa argumentoitiin oli sen kalleus ja rahoittamisen mahdottomuus. Tekstien (N=14) kirjoittajat olivat tehneet omia laskutoimituksiaan perustulon kustannuksista valtiontaloudelle. Laskelmat olivat lähinnä yksinkertaisia kertolaskuja, joissa kerrottiin Suomen väkiluku ehdotetun perustulon määrällä ja tämän laskutoimituksen tulosta verrattiin monissa teksteissä esimerkiksi nykyisiin valtion sosiaali- ja terveystalouksiin. Tarkempia laskutoimituksia, joissa olisi otettu huomioon muun

muassa perustuloon liitetyt oletetut työllistämisaikutukset tai byrokraatiakulujen väheneminen, ei aineistossa esitetty.

Jos tämä summa (1000e/kk perustulo) maksettaisiin neljälle miljoonalle suomalaiselle, rahaa menisi 48 miljardia euroa vuodessa. Valtion ja kuntien verotulot ovat nyt 49 miljardia, josta sosiaali- ja terveysministeriön osuus on 11 miljardia. Yhtälö on mahdoton. -16.8.2012

Perustulon taloudelliset vaikutukset usein ohitetaan. - - Yhteiskunnan vuosimenot lisääntyisivät 58 miljardia markkaa. - - Perustulosta syntyisi lisäkustannuksia 32 miljardia markkaa. - 14.8.1998

Aineistossa pohdittiin perustulon kalleutta paitsi valtiontalouden, mutta myös sen kannalta, miten perustulo vaikuttaisi yksilön arkeen ja talouteen. Perustuloa vastustettiin, koska se tekstien mukaan nostaisi työssä käyvän kansalaisen tuloveroasteen liian korkeaksi. Tämän taas epäiltiin nostavan työvoiman hintaa tai laskevat työntekijöiden tuloja liian radikaalisti.

Automaattisesti myönnettävä kansalaispalkka johtaisi tuen tehottomaan kohdentumiseen ja paisuttaisi välttämättä tulonsiirroista aiheutuvia menoja. - - [kansalaispalkka] olisi mahdoton rahoittaa ilman kaikkiin ansiotuloihin kohdistuvaa kohtuuttoman ankaraa verotusta. - - Käytännössä kansalaispalkka maksatettaisiin työssäkäyvän keskiluokan verojen kiristämällä. Tähän meillä ei ole varaa. -- 24.5.2001

Minä taas väitän hänen vastauksensa luettuanikin, että se [perustulo] on aivan liian kallis ja edellyttää tämän takia pienituloisillakin ihmisillä hyvin korkeaa ansiotulojen veroastetta. - - Mitä puhdaslinjaisempi perustulo-malli valitaan, sitä raskaammin ja vähemmän kannustavasti palkkatuloja on verotettava. - 29.4.1994

Mielenkiintoista tämän ryhmän teksteissä oli se, että selkeästi suurin osa niistä sijoittui ajallisesti vuotta 2006 edeltävään aikaan. Sen jälkeen perustuloa vastustettiin aineistossa sen kalleuden takia ainoastaan muutamassa tekstissä. Tämän voisi ajatella johtuvan siitä, että tarkkoja laskelmia perustulon taloudellisista vaikutuksista (esim. Honkasen ym. 2007 mikrosimulaatioharjoitukset, ks. luku 3.2.3) ei oltu vielä tehty.

7.2.3 Syrjäytyminen

Aineiston perustulon vastustajat olivat huolissaan työyhteiskunnan murtumisen ja talouden lisäksi marginaalissa olevista ihmisistä, esimerkiksi syrjäytyneistä. Tekstien mukaan perustulojärjestelmä antaisi apua tarvitseville ihmisille vain säännöllisesti ja automaattisesti heille kuuluvan rahasumman ja jättäisi heidät muuten selviämään omillaan. Näissä teksteissä oli sisäänrakennettuna oletus, että sosiaalipalveluja karsittaisiin, mikäli perustulojärjestelmä otettaisiin Suomessa käyttöön. Perustulojärjestelmää kutsuttiin jopa ”heitteillejättöyhteiskunnaksi” (24.5.2001).

Huolissaan oltiin muun muassa päihde- ja mielenterveysongelmisista sekä vaikeasti työllistyvistä.

[M]iten tämänkaltainen tulonsiirtojärjestelmä [perustulo] vaikuttaisi vaikkapa opiskelumotivaationsa hukanneen, päihdeongelmista kärsineen kaksikymppisen elämässä? Raha tippuisi pankkitilille ilman minkäänlaista omaa aktiivisuutta. - - Perustulo jättäisi monet oman onnensa nojaan. – 3.4.2007

Vähimmäisturvan automatisointi ja irrottaminen sosiaalipalveluista olisi ylipäätään vastuutonta. - - Ratkaistaisiinko esimerkiksi mielenterveyspotilaan tai huumevieroituksessa olevan nuoren ongelmat lyömällä 6000 markkaa kansalaispalkkaa käteen ja sanomalla, että käytä niin kuin haluat? Kansalaispalkkayhteiskunta olisi heitteillejättöyhteiskunta. – 24.5.2001

Varsinkin vaikeasti työllistyvät tarvitsevat työhön sijoittumista ja ammatillista kehittymistä tukevia työvoimapalveluja. - - Olisimmeko valmiit maksamaan järjestelmän selkeyttämisen hintana sen, että tukea tarvitsevat jätettäisiin entistään enemmän omilleen? – 4.9.2006

Ymmärtääkseni teksteissä esiintyvän huolen taustalla on se, että perustulon siirtyessä automaattisesti ja vastikkeettomasti kansalaisten tilille, ei tulotukea tarvitsevia ihmisiä enää tavoitettaisi niin helposti. Tällä hetkellä toimeentulotukea täytyy hakea sosiaalitoimesta ja näin ainakin teoriassa tukea tarvitsevat on helpompi tavoittaa samalla. Tällöin sosiaalityöntekijät voivat tavata toimeentulotukiasiakkaita ja keskustella heidän kanssaan heitä tukevista sosiaalipalveluista.

Aineistossa pelättiin, että syrjäytymisvaarassa olevat eristäytyvät nykyistä helpommin koteihinsa, koska heidän ei tarvitsisi enää hakea toimeentulotukea tai asioida TE-toimistossa.

Kansalaispalkka ei ole eettisesti kestävä ratkaisu. Se merkitsisi pitkäaikaistyöttömän eristämistä kotiinsa, ongelman ratkaisemista lakaisemalla roskat maton alle. – 8.5.2001

Työttömistä tai yhteiskunnan perustoimintojen ulkopuolelle joutuneista lakataan välittämästä, koska he saavat perustuloa. – 14.8.1998

7.2.4 Epätyypillisten työsuhteiden vakiintuminen

Aineistossa kirjoitettiin siitä, että perustulon käyttöönotto voisi vakiinnuttaa ja normalisoida ”silpputyön” (3.4.2007) eli epätyypilliset työsuhteet kuten pätkä- ja osa-aikatyöt. Nostin nämä kirjoitukset omaksi ryhmäkseen, vaikka niiden lukumäärä ei ollutkaan aineistossa kovin suuri (5 kpl). Mielenkiintoista tämän ryhmän teemassa on se, että näissä teksteissä kirjoitettiin periaatteessa samasta asiasta kuin perustuloon positiivisesti suhtautuvissa ”Työn luonteen muuttuminen” ja ”Prekariaatti” –ryhmissä. Tulokulma asiaan on vain erilainen.

Positiivisesti perustuloon suhtautuvissa teksteissä nähtiin, että silpputyö on jo vakiintunut suomalaiseen yhteiskuntaan, mutta meidän nykyinen sosiaaliturvajärjestelmämme ei vain ole muuttunut vastaamaan tähän uudenlaisen työn murrokseen. Teksteissä uskottiin perustulon olevan parempi, toimivampi ja oikeudenmukaisempi malli turvata ihmisten toimeentulo muuttuvassa työyhteiskunnassa.

Perustulon vastustajat näkivät aineistossa asian eri tavalla. Perustuloa vastustavien tekstien perusteella Suomessa ei olla vielä siirrytty uudenlaisen työn vaiheeseen, jossa silpputyö olisi normaalia. Teksteissä uskottiin perustulon käyttöönoton vasta vakiinnuttavan epätyypilliset työsuhteet, koska se antaisi työnantajille mahdollisuuden tarjota työtä huonoilla ehdoilla ja pienellä palkalla. Puhuttiin ”toisen luokan työmarkkinoista” sekä ”piikayhteiskunnasta”.

[Perustulo] tarkoittaisi, että yhteiskunta alkaisi tukea ja luoda toisen luokan työmarkkinoiden syntymistä ja sitä kautta syventäisi yhteiskunnan sisäisiä sosiaalisia jakoja. Vieläkö meille tarvitaan piikayhteiskunta ja kouluttamattomien palvelijoiden luokka? – 5.8.2006

Kansalaispalkka sopii hyvin kovaksikeitetyn kapitalistin ajatteluun, sillä se on omiaan helpottamaan kurjasti palkatun työn tarjoamista. - - Syntyisi nykyistä suurempi pätkätöiden ja huonosti palkattujen töiden maailma. Jo olemassaolollaan se uhkaisi ammattiyhdistysliikkeen peruspyrkimystä: kunnollisia työoloja ja kunnollista palkkaa.
– 3.5.2001

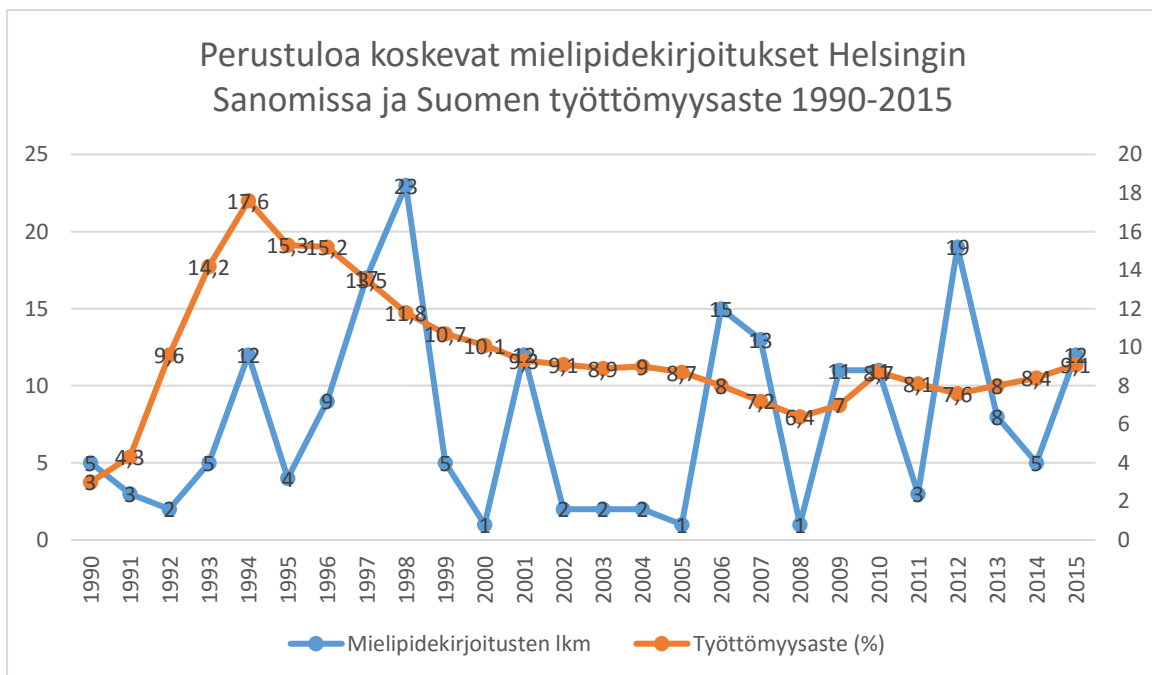
Edellä olevassa katkelmassa viitataan ammattiyhdistysliikkeeseen ja sen pyrkimyksiin. Ammattiyhdistysliike onkin perinteisesti ollut Suomessa kovaääninen perustulon vastustaja. On mielenkiintoista, että tähän ryhmään sekä ”Työn luonteen muuttuminen” ja ”Prekariaatti” –ryhmään jaottelemani kirjoitukset on kirjoitettu kutakuinkin samoihin aikoihin (suurin osa 2000-2010). Teksteissä kirjoittajat näkevät Suomen työmarkkinatilanteen hyvinkin erilaisena; toisten mielestä epätyypilliset työsuhteet ovat jo normalisoituneet ja yhteiskunnan pitäisi taholtaan vastata tähän muutokseen, kun toiset taas näkevät, että ollaan ehkä vasta ajautumassa tilanteeseen, jossa silpputyö normalisoituu ja tätä muutosta ei pitäisi tukea perustulolla.

7.3 Perustulokeskustelun aikakaussidonnaisuus

Yhtenä tutkimuskysymyksenäni oli *Onko aikakaussidonnaisuus näkynyt perustulokeskustelussa ja, jos on niin miten?*. Tässä luvussa käsittelem aineistoani sen aikakaussidonnaisuuden kannalta ja esittelen, miten suomalainen perustulokeskustelu on Helsingin Sanomien mielipidekirjoitusten perusteella aaltoillut vuosina 1990-2015. Lisäksi pohdin mitkä tekijät ovat vaikuttaneet perustulokeskustelun intensiteettiin vuosien varrella. Aikakaussidonnaisuutta koskevat tulokset olen saanut analysoimalla aineistoani suhteessa suomalaisen perustulokeskustelun historiaan (ks. luku 3.5). Analyysia olen tehnyt sisällön erittelyn keinoin vertailemalla aineiston vuosittaista kirjoitusten lukumäärää kunkin vuoden yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja laajempaan suomalaiseen perustulokeskusteluun nähden. Vertailussa olen käyttänyt kokoamaani historiakatsausta suomalaisesta perustulokeskustelusta eli alalukua 3.5 Perustulokeskustelu Suomessa.

Kuviosta 1 voi nähdä vertailun Helsingin Sanomien perustuloa koskevien mielipidekirjoitusten määrän sekä Suomen työttömyysasteen suhteen vuosina 1990-2015.

Vertailin näitä kahta asiaa, jotta voitaisiin nähdä onko aineiston perusteella mahdollista löytää samanlainen yhteys perustulokeskustelun intensiteetin ja työttömyysasteen välillä, kuten Van der Veen & Groot (2000) havaitsivat Alankomaissa. Van der Veenin & Grootin mukaan yhteys perustulokeskustelun intensiteetin ja työttömyysasteen välillä selittyi sillä, että perustulo nähdään vaikeina aikoina kiinnostavana keinona auttaa työttömiä ja vähävaraisia. Kuten kuviosta 1 voidaan havaita, ei tämän aineiston perusteella voida sanoa, että Helsingin Sanomien perustuloa koskevien mielipidekirjoitusten määrän ja Suomen työttömyysasteen välillä olisi selkeää yhteyttä. Tarkasteluajanjakson ainoa yhtenäisyys kirjoitusten määrän ja työttömyysasteen välillä on 1990-luvun alkuvuosina. Kuviosta voidaan nähdä, että työttömyysasteen lähtiessä nousuun vuoden 1991 jälkeen, myös perustuloa koskevien mielipidekirjoitusten määrä lähtee nousuun. Työttömyysasteen ollessa huipussaan vuonna 1994 myös mielipidekirjoitusten määrä on selkeästi aiempia vuosia suurempi. Kuitenkaan 1990-luvun alun jälkeen yhteys ei enää säily, eikä noudata mitään kaavaa.

KUVIO 1. Perustuloa koskevat mielipidekirjoitukset Helsingin Sanomissa vuosina 1990-2015 (lkm) ja Suomen työttömyysaste 1990-2015 (%) (Eurostat 2016)

7.3.1 1990-luvun alku – Perustulon nousu vähitellen kansan tietoisuuteen

Aineistossa 1990-luvun ensimmäiset vuodet olivat hiljaisia, vaikka 1992 julkaistiin Ilpo Lahtisen kirjoittama merkittävä teos *Perustulo, kansalaisen palkka*. Kyseinen teos oli Vaihtoehtoisen yhteiskuntapolitiikan seuran perustulotyöryhmän lopputuotos. (Perkiö 2014, 14-17.) Teoksen saama julkinen huomio saattoi jäädä vaisuksi, koska kaikki työryhmän jäsenet (mm. Pentti Arajärvi) eivät olleet työryhmän esittämän perustuloon siirtymisen kannalla. Aineistossa vuosien 1990-1993 kirjoitukset olivat satunnaisia kannanottoja lähinnä perustulon puolesta. Aineistossa ei myöskään näkynyt viittauksia tutkija- ja poliittikkopiireissä käytyyn perustulokeskusteluun.

Kuten kuvioista 1 voi nähdä, vuosi 1994 näkyy selkeänä piikkinä aineistossa, kirjoitusten määrä yli kaksinkertaistui aiempiin vuosiin verrattuna. Vihreiden Osmo Soininvaara (1994) julkaisi kyseisenä vuonna selvityksensä *Hahmotelma perustulomallista*, jossa hän esitti Suomeen konkreettista osittaisen perustulon mallia suunnitelmiseen, kuinka perustuloon voitaisiin siirtyä. Julkaisu synnytti laajaa keskustelua poliitikkojen ja erityisesti työmarkkinajärjestöjen piirissä, jossa perustuloa vastustettiin välittömästi. (Honkanen ym. 2007, 40-41; Ikkala 2007, 20-22.) Aineistossa Soininvaaran julkaisuun viitattiin useissa teksteissä, varsinkin perustuloa vastustavien joukossa. Soininvaaran perustulomallia vastustivat mielipidekirjoituksissa mm. Pentti Arajärvi (SDP), Jukka Pekkarinen (Palkansaajien tutkimuslaitos) sekä Kati Peltola (Helsingin kaupungin keskisen alueen sosiaalikeskuksen johtaja). Soininvaara itse vastasi saamaansa kritiikkiin vuoden aikana neljällä kirjoituksella. Vuoden 1994 kirjoitusten suuri määrä selittyy siis enimmäkseen Soininvaaran julkaiseman perustuloehdotuksen saamalla huomiolla. Vuonna 1994 myös työttömyys oli Suomessa 1990-luvun korkeimmalla tasolla, 17,6% (tammikuu -94) (Eurostat 2016). Korkea työttömyysaste voi osaltaan vaikuttaa ihmisten kiinnostukseen perustuloa kohtaan.

Perustulokeskustelun historiaa tutkineissa julkaisuissa (mm. Perkiö 2014, Ikkala 2007, Julkunen 2009) todetaan perustulokeskustelun laantuneen Suomessa 1995. Näin tapahtui myös Helsingin Sanomien mielipidekirjoitusten osalta: vuonna 1995 kirjoituksia oli vain neljä, eikä vuoden -94 vilkas keskustelu enää jatkunut. Syynä tähän oli SDP:n vaalivoitto. SDP:n johtaman hallituksen agendaan perustulo ei kuulunut, joten se hävisi myös julkisesta keskustelusta.

Vuonna 1996 Helsingin Sanomien mielipideosastolla perustulosta keskusteltiin yllättävän paljon ottaen huomioon, että yleisellä tasolla Suomessa perustulokeskustelu oli kuopattu

lähes täysin. Kirjoitusten määrä (9 kpl) selittyy sillä, että kirjoituksista viisi kappaletta oli vastineita. Muuten vaisusta julkisesta keskustelusta poikkeavasti Helsingin Sanomien mielipideosastolla tavalliset ihmiset (kirjoittajat ilman titteleitä) kävivät omaa keskusteluaan perustulosta.

7.3.2 Vuoden 1999 vaaleja edeltävä keskustelupiikki

Vuosi 1997 oli aineiston suurimman keskustelupiikin alkua ja vuoden aikana Helsingin Sanomien mielipidepalstalla perustulosta kirjoitettiin 17 kertaa. Vuonna 1997 arkkipiispa John Wikström otti kantaa perustulon puolesta työttömien ihmisoikeuspäivillä pitämässään puheenvuorossa. Tätä on pidetty yhtenä 90-luvun lopun merkittävimpänä perustuloa puolustaneena puheenvuorona. (Julkunen 2009, 270; Ikkala 2007, 29.) Aineistossa ei arkkipiispan puheenvuoroa kuitenkaan mainittu, mutta useissa kirjoituksissa puhuttiin työttömien ja köyhien aseman parantamisesta perustulon keinoin.

Työttömänä on paljon ihmisiä, jotka ovat joutuneet tilanteeseen voimatta itse vaikuttaa asioiden kulkuun millään tavalla. – 27.5.1997

Ei ole ihme, että perustulokeskustelu on vilkastunut viime kuukausina. Pitkittyvä massatyöttömyys, epätyypillisten ja pienipalkkaisten työsuhteiden yleisyys - - ovat ilmiöitä, jotka tuntuvat yhä useamman suomalaisen arjessa. – 20.7.1997

Keskustelu oli myös huomattavan perustulomyönteistä vuonna 1997. Koko vuoden aikana kirjoitetuista teksteistä vain yhdessä suhtauduttiin perustuloon kielteisesti. Myös poliittisten puolueiden aktivoituminen ennen vuoden 1999 vaaleja oli jo alkanut. Vuoden 1997 mielipidekirjoituksissa Keskustan, Vihreiden ja Nuorsuomalaisten edustajat kirjoittivat Helsingin Sanomiin perustulosta ja kertoivat sen olevan oman puolueensa asialistalla.

Vuosi 1998 oli koko aineiston aktiivisin vuosi perustulokeskustelussa. Vuoden aikana perustuloa koskevia mielipidekirjoituksia kertyi 23 kappaletta. Korkeaan keskusteluintensiteettiin löytyy monta selittävää tekijää. Ensinnäkin Lipposen ensimmäisen hallituksen (1995-1999) selvitysmiehenä toimi Pentti Arajärvi, joka julkaisi 1998 useammankin mietinnön, jossa hän tyrmäsi perustulon (Ikkala 2007, 29-31). Arajärvi kirjoitti myös Helsingin Sanomiin 14.8.1998 pitkän mielipidekirjoituksen perustulon toimimattomuudesta. Useissa muissa mielipidekirjoituksissa viitattiin joko Arajärven

mielipidekirjoitukseen taikka selvitystyöskentelyn mietintöihin. Aineistossa perustuloa asettuivat jälleen puolustamaan puolueista Keskusta, Vihreät ja Nuorsuomalaiset. Vastustajat olivat yksityishenkilöitä sekä SDP:n edustajia. Mielipidepalstalla puhututti myös, kun Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa 20.5.1998 asetettiin perustuloa vastaan otsikolla ”*Demarit eivät anna periksi*”. Kirjoituksissa ihmeteltiin lehden ottamaa selkeää SDP:tä kannattavaa kantaa. Arajärven selvitysten lisäksi keskustelun intensiteettiin vaikutti seuraavana vuonna 1999 pidettävät eduskuntavaalit. Vihreät olivat päättäneet nostaa perustulon keskeiseksi vaaliteemakseen, Nuorsuomalaiset esittelivät samana vuonna oman perustulomallinsa ja Keskustan työreformiohjelmassa esitettiin uudistuksia perustulon hengessä. (Julkunen 2009, 270-271; Ikkala 2007, 33-35) Osmo Soininvaara kirjoitti 27.3.1998 kolumnin Suomen Kuvalehteen, jossa hän esitteli perustuloa, erityisesti Vihreiden kaavailemia esityksiä (Ikkala 2007, 33). Keskustan riveistä erityisesti Liisa Hyssälä kirjoitti vuoden aikana useampia perustulomyönteisiä mielipidekirjoituksia Helsingin Sanomiin ollessaan Keskustan perustulotyöryhmän puheenjohtaja. Vuoden 1998 intensiivisen keskustelun selittää siis Pentti Arajärven julkaisemat selvitykset ja niiden saama huomio, Nuorsuomalaisten perustulomallin synnyttämä keskustelu sekä eduskuntavaaleilla selittyvä puolueiden aktivoituminen. Kaiken kaikkiaan perustulo oli vahvasti julkisesti esillä vuonna 1998.

7.3.3 Vaalien vaikutus, hiljainen 2000-luvun alku ja keskustelua herättänyt kannanotto

Vuoden 1999 vaalit tulivat ja vaikka SDP menetti runsaasti paikkoja Keskustan ja Vihreiden niitä lisätessä, säilyi SDP suurimpana puolueena. Keskusta jäi vaalien jälkeen oppositioon ja perustulo unohdettiin muutamaksi vuodeksi Lipposen toisen hallituksen ottaessa ohjat. Perustulokeskustelu lopahti niin politiikan piirissä kuin myös Helsingin Sanomien mielipidepalstalla (1999: 5 kirjoitusta, 2000: 1 kirjoitus). (Ikkala 2007, 33-35; Perkiö 2014, 17)

Vuosi 2001 näkyy aineistossa selvänä aktivoitumispiikkinä perustulokeskustelussa muuten kovin vaisujen 2000-luvun alun vuosien keskellä. Vuonna 2001 Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksia kertyi 12 kappaletta, kun vuosina 2000 ja 2002-2005 kirjoituksia oli yhteensä vain kahdeksan kappaletta. Vuoden 2001 keskustelupiikki selittyy Björn Wahlroosin kyseisenä vuonna antamalla haastattelulla ja sen synnyttämällä reagoinnilla.

Wahlroos väitti Uutispäivä Demarin haastattelussa, että työttömyys ja köyhyys saataisiin poistettua Suomesta ottamalla käyttöön 5000-6000 markan suuruinen kuukausittain maksettava perustulo. Esitys herätti poliittisessa keskustelussa vastareaktion ja monet poliitikot tyrmäsivät perustuloidean kokonaan tai kritisoivat Wahlroosin esittämää perustuloa liian suureksi. (Ikkala 2007, 37-40; Perkiö 2015, 18) Aineiston 12 tekstissä Björn Wahlroosin perustuloesitykseen viitattiin suoraan seitsemässä tekstissä. Wahlroosin keskustelunavaus näkyi siis selkeänä selittäjänä perustulokeskustelun aukeamiselle aineistossa. Vastineita Wahlroosille esittivät tavalliset kansalaiset, mutta myös muun muassa Osmo Soininvaara näki mahdollisuuden perustulon markkinoimiselle ja kirjoitti pitkän mielipidekirjoituksen perustulon hyödyistä. Perustulon kannattajien aktivoitumisen lisäksi Wahlroosin raflaava ja yllättävä esitys herätti negatiivisia reaktioita perustuloa kohtaan. Kahdestatoista kirjoituksesta viidessä perustuloon suhtauduttiin kielteisesti ja Wahlroosin esitys lytättiin.

Wahlroosin synnyttämä keskusteluaalto laantui yhtä nopeasti kuin se oli alkanutkin ja keskustelu perustulosta hiipui julkisessa keskustelussa kuin myös aineistossa aina vuoteen 2006 asti. Vuosien 2002-2005 aikana Helsingin Sanomiin kirjoitetut mielipidekirjoitukset olivat yksittäisiä kannanottoja perustulon puolesta, eivätkä ne liittyneet mihinkään laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.

7.3.4 Prekariaatti ja uusi keskusteluaalto

Vuosi 2006 syytti perustulokeskustelun uudestaan julkisuudessa. Mielenkiinnon herääminen perustuloa kohtaan näkyi myös lisääntyneinä mielipidekirjoituksina: vuosina 2006-2007 aiheesta kirjoitettiin ahkerasti, yhteensä 28 tekstiä. Vuosien 2006-2007 keskustelupiikin aineistossa aloitti selkeästi prekariaattiliikkeen vappuaattona 2006 järjestämä EuroMayDay-mielenosoitus, jossa kannatettiin perustuloa oikeudenmukaisemman tulonjaon vuoksi. Aineistossa kaikki vuoden 2006 mielipidekirjoitukset on kirjoitettu toukokuun alun jälkeen, eli vappuaaton mielenosoitus oli merkittävänä keskustelun laukaisijana ja teksteissä viitattiinkin prekariaattiin usein. Toinen merkittävä keskustelun virittäjä aineistossa oli Vihreiden Ville Niinistön ja Osmo Soininvaaran 29.7.2006 kirjoittama mielipidekirjoitus, jossa kirjoittajat puolsivat perustuloa ja esittivät perustulomallin.

Perustulokeskustelu Helsingin Sanomien mielipidepalstalla jatkui katkeamattomana alkuvuoteen 2007. Samana vuonna pidettiin eduskuntavaalit 18. maaliskuuta. Vuoden 2007 teksteistä ainoastaan neljä oli kirjoitettu vaalien jälkeen ja nekin tekstit huhtikuussa. Voidaan siis sanoa, että perustulokeskustelun aktiivisuuteen 2006-2007 vaikutti selkeästi eduskuntavaalit. Vihreät olivat päättäneet ottaa 3.12.2006 pidetyssä puoluekokouksessa perustulon vaaliteemakseen ja Vihreiden perustulotyöryhmä esittelikin uuden, mikrosimulaatiomallin avulla tehdyn perustulomallinsa (Ikkala 2007, 54-55). Mielipidekirjoituksissa viitattiinkin useasti Vihreiden perustuloesitykseen. Suomalaisen perustulokeskustelun yleinen aktivoituminen näkyi selkeästi aineistossa.

Laajempi perustulokeskustelu Suomessa oli vaimeaa vuosina 2008-2010, mutta Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa vuodet 2009-2010 olivat kohtalaisen aktiivisia (Perkiö 2015, 22). Vuosien aikana perustulosta kirjoitettiin 22 kertaa. Vuoden 2009 keskustelu aineistossa jakaantui kahteen jaksoon. Toisen aloitti prekariaatista Paskaduunista barrikadille –kirjan toinen kirjoittaja Jukka Peltokoski, joka kirjoitti kirjan aihepiiriä koskevan pääkirjoituksen 8.5.2009. Toisen, aktiivisemmän perustulokeskustelun viritti Vihreiden eduskuntaryhmän ja perustulotyöryhmän puheenjohtaja Ville Niinistö, joka kirjoitti 4.8.2009 perustuloa kannattavan pääkirjoituksen. Pääkirjoitus sai suurelta osin negatiivisen vastaanoton mielipidekirjoituksissa sekä HS:n lukijoissa. Helsingin Sanomien nettisivuilla oli Niinistön kirjoitusta koskien päivän kysymyksenä ”Kannatatko perustuloa?”, 82% vastaajista kertoi vastustavansa perustuloa (vastanneita 11 237).

7.3.5 2010-luku ja perustulokeskustelun vakiintuminen

Vuotta 2010 koskevaan perustulokeskusteluun HS:n mielipidepalstalla ei löydy niin selkeää syy-seuraussuhdetta. Yleinen perustulokeskustelu Suomessa oli vähäistä vuonna 2010, perustulokeskustelu lähti käyntiin uudelleen vasta hieman ennen vaaleja 2011 (Perkiö 2015, 22-23). HS:n mielipidekirjoituksissa käyty perustulokeskustelu oli lähinnä yksityishenkilöiden käymää keskustelua perustulon positiivisista puolista (kaikki tekstit perustulomyönteisiä). Lisäksi loppuvuodesta 2010 poliittiset toimijat Vasemmistoliitosta ja Vihreistä kirjoittivat muutaman kirjoituksen oman puolueensa näkemyksestä asiaan. Vuosien 2009-2010 perustulokeskustelu aineistossa poikkeaa siis yleisestä suomalaisesta

perustulokeskustelusta. Laajemmasta perustulokeskustelutrendistä poiketen HS:n mielipidepalstalla käytiin omaa, melko vilkasta keskustelua perustulomyönteiseen sävyyn.

Vuonna 2011 pidetyt eduskuntavaalit eivät näkyneet aineistossa laisinkaan, vaikka vaalien alla 2011 Vasemmistoliitto julkaisi oman perustulomallinsa (Perkiö 2015, 22). Koko vuonna Helsingin Sanomiin kirjoitettiin vain kolme kertaa perustulosta.

Vaalien jälkeisenä vuonna 2012 perustulokeskustelu Helsingin Sanomissa oli jälleen erittäin vilkasta. Perustulosta kirjoitettiin vuoden aikana 19 kertaa, joka on koko aineiston toiseksi vilkkain vuosi. Vuosina 2011-2012 Suomessa tapahtui paljon perustulon kannalta. 2011 perustettiin BIEN Finland – Suomen perustuloverkosto, Vasemmistoliitto esitti oman perustulomallinsa, Vasemmistonuoret laittoivat käyntiin perustuloa kannattavan Massit Massoille –kampanjan ja BIEN Finland verkosto alkoi valmistelevaan perustuloa koskevaa kansalaisaloitetta alkuvuodesta 2012. (Perkiö 2015, 22-24.) Yleinen keskusteluilmapiiri vaikutti olevan Suomessa perustulomyönteistä ja se näkyi myös aineistossa; 19:sta tekstistä 16 oli perustulomyönteisiä. Erityisen selkeästi vuoden 2012 kirjoituksissa näkyi kiinnostus ja kampanjointi perustulokansalaisaloitetta koskien. Perustulokeskustelua aineistossa pitivät yllä poliitikot, erityisesti Vihreiden edustajat, kirjoittamalla seikkaperäisiä kannanottoja perustulon puolesta eivätkä unohtaneet mainita kansalaisaloitetta. Myös muiden puolueiden edustajat kirjoittivat jonkin verran perustulosta tuona vuonna HS:n mielipidepalstalla, jopa SDP:n edustaja (Tapani Sihvola). Vaikka vuonna 2011 tapahtui paljon perustuloa koskevia asioita, osui aineiston keskustelupiikki vasta vuoteen 2012, kun konkreettisia toimia perustulon suuntaan (kansalaisaloite) alettiin julkisesti suunnitella.

Vuosina 2013-2015 perustulo on ollut pinnalla niin mediassa kuin poliitikkojen puheissa. Oikeastaan vuoden 2013 elokuussa sulkeutuneen perustuloa koskeneen kansalaisaloitteen jälkeen perustulo on pysynyt säännöllisesti esillä. Alkuvuosi 2014 oli hieman hiljaisempi, mutta loppuvuodesta Juha Sipilän (Kesk.) ehdottama alueellinen perustulokokeilu herätti taas mielenkiintoa. Sipilä kun nähtiin mahdollisena seuraavana pääministerinä. Loppuvuodesta ajatushautomo Tänk julkaisi oman selvityksensä perustulosta, jossa ehdotettiin järjestettäväksi kenttäkoetta perustulon vaikutuksista. Eduskuntavaaleissa 2015 Juha Sipilä nousi Suomen pääministeriksi. Sipilän hallituksen hallitusohjelmaan kirjattiinkin, että Suomessa ”toteutetaan perustulokokeilu” (Perkiö 2015, 24-25). Vuodet 2013-2014 näyttäytyivät aineistossa keskinkertaisena (8+5 kirjoitusta). Kirjoitusten julkaisuissa ei näkynyt selkeää sumaa, vaan perustulosta kirjoitettiin tasaisesti pitkin vuosia. Voidaan siis

sanoa, että mikään yksittäinen tapahtuma tai puheenvuoro perustulosta ei herättänyt ihmisten kirjoitushaluja, vaan perustulo oli muuttunut jollain tapaa kestoaiheeksi, josta kirjoittivat lähinnä yksityishenkilöt (ainoastaan yksi kirjoitus poliitikolta (Kok.)).

Vuoden 2015 eduskuntavaalit eivät näkyneet aineistossa keskustelupiikkinä. Vuoden 2015 kahdestatoista kirjoituksesta vain kolme julkaistiin ennen vaaleja. Loput yhdeksän julkaistiin vasta vaalien jälkeen ja kirjoituksista näkyi selkeästi mielenkiinto hallitusohjelmaan kirjattua perustulokokeilua kohtaan. Vuosina 2013-2015 huomionarvoista on, että keskusteluilmapiirissä tapahtunut muutos positiiviseen suuntaan näkyi selkeästi aineistossa. Kyseisinä vuosina perustulosta kirjoitetuista 25:stä tekstistä vain kahdessa suhtauduttiin negatiivisesti perustuloon.

7.3.6 Yhteenveto aikakaussidonnaisuudesta

Yhteenvetona voidaan todeta, että Helsingin Sanomien mielipidekirjoitusaineiston perusteella ei voida sanoa, että työttömyysasteella olisi tämän aineiston perusteella selkeä yhteys perustulokeskustelun intensiteettiin. Van der Veen & Groot (2000) havaitsivat omassa tutkimuksessaan yhteyden työttömyyden ja perustulokeskustelun intensiteetin välillä Alankomaissa. Van der Veen & Groot uskoivat yhteyden johtuvan siitä, että vaikeina aikoina työttömyysprosentin ollessa korkealla halutaan ahkerammin etsiä vaihtoehtoisia keinoja parantaa työttömien ja vähävaraisten tilannetta. Tämän aineiston perusteella Suomalaisen perustulokeskustelun intensiteetille löytyy muita selittäviä tekijöitä. Suomessa perinteinen sosiaaliturvajärjestelmä on ollut pitkään toimiva järjestelmä ja suomalaiset ovat pitäneet järjestelmää hyvinvointivaltion perustana. Tästä johtuen aiemmin toimivaa sosiaaliturvajärjestelmää ei ole osattu tai haluttu lähteä kritisoimaan tai muuttamaan. Myös tietoisuus perustulosta on ollut Suomessa varmasti vähäisempää verrattuna Alankomaihin.

Suomessa järjestettiin vuosien 1990-2015 välillä eduskuntavaalit vuosina 1991, 1995, 1999, 2003, 2007, 2011 ja 2015. Aineiston perusteella ei voida yksinkertaistetusti sanoa, että perustulokeskustelu olisi HS:n mielipidepalstalla kiihtynyt aina ennen vaaleja. Tarkasteltavan ajanjakson aikana näin kuitenkin tapahtui useiden eduskuntavaalien kohdalla. Varsinkin vuosien 1999 ja 2007 eduskuntavaalit vaikuttivat vahvasti perustulokeskustelun intensiteettiin. Aineistossa näkyi selkeästi ne eduskuntavaalit, joihin puolueet nostivat

perustulon vaaliteemakseen. Näinä vuosina keskustelu oli runsasta, koska poliitikot halusivat nostaa omalle puolueelleen tärkeän teeman kansan tietoisuuteen.

Voidaan sanoa, että vaalien lisäksi merkittävänä keskustelun intensiteetin lisääjänä olivat erilaiset ilmiöt, tapahtumat tai puheenvuorot joissa perustulo oli tärkeänä osana tai se sidottiin osaksi näitä. Hyvänä esimerkkinä tästä on vuoden 2001 keskustelupiikki, joka selittyi oikeastaan vain ja ainoastaan Björn Wahlroosin haastattelun synnyttämällä reaktioilla. Toinen esimerkki on vuoden 2006-2007 vilkas perustulokeskustelu, joka lähti liikkeelle EuroMayDay-mielenosoituksesta ja prekariaattiliikkeen noususta. Toisin päin selittäviä tekijöitä perustulokeskustelun laantumiselle oli helppo nähdä muun muassa vuosien 1995 ja 2000 vähäiselle keskustelulle. Näiden vuosien jyrkkä keskustelun laantuminen selittyi SDP:n vaalivoitoilla ja demarijohtoisen hallituksen vähäisellä kiinnostuksella perustuloa kohtaan.

8 Yhteenveto ja pohdinta

Tutkimukseni tehtävänä on vastata siihen, millaisena suomalainen perustulokeskustelu on näyttäytynyt 1990-luvun alusta vuoden 2015 loppuun Helsingin Sanomien mielipidekirjoitusten perusteella. Erityisesti tarkoitukseni oli selvittää millaisiin ongelmiin perustulon on nähty mielipidekirjoituksissa vastaavan sekä tarkastella onko aineistossa ollut havaittavissa aikakaussidonaisuuden vaikutusta perustulokeskustelun intensiteetille.

Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että suurin yksittäinen ongelma johon perustulo nähtiin ratkaisuna oli nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän *kannustinloukut*. Ongelmallisimmaksi nykyisessä sosiaaliturvajärjestelmässä koettiin sen ihmisiä passivoiva vaikutus sekä työn kannattamattomaksi tekeminen. Aineistossa argumentoitiin, että perustulo tekisi kaiken työn vastaanottamisen kannattavaksi, koska satunnaisten työkeikkojen tekeminen ei leikkaisi enää etuuksia. Kannustinloukkujen poistamisen nähtiin paitsi parantavan yksittäisen kansalaisen tilannetta, myös vähentävän työttömyyttä, lisäävän yhteiskunnan tuottavuutta sekä parantavan yleistä hyvinvointia.

Kannustinloukkujen jälkeen toiseksi suurimmaksi ongelmaksi perustulon kannattajat näkivät *nykyisen sosiaaliturvan pirstaleisuuden ja liiallisen byrokratian*. Perustulon uskottiin selkeyttävän nykyistä *sosiaaliturvaviidakkoa* poistamalla päällekkäiset harkinnanvaraiset tuet, joiden nähtiin olevan eriarvoistavia ja täynnä aukkoja. Harkinnanvaraisten etuuksien nähtiin vaihtelevan asuinpaikan ja jopa työntekijän mukaan, joten perustulo koettiin tervetulleena järjestelmän yhdenmukaistajana.

Systeemin kritiikille keskittyvät kannustinloukkuongelmat sekä sosiaaliturvan pirstaleisuus ja byrokratia olivat tutkimuksen aineistossa ainoita teemoja joista keskusteltiin läpi koko aineiston 25-vuotisen ajanjakson. Myös perustuloon kielteisesti suhtautuvissa kirjoituksissa tunnustettiin nykyisen järjestelmän epäkohdat, mutta perustulojärjestelmän käyttöönottoa ei nähty tarpeelliseksi. Vaikka kannustinloukut ja sosiaaliturvan pirstaleisuus on tunnistettu nykyjärjestelmän ongelmakohdiksi jo 1990-luvun alusta, ei korjaavia uudistuksia sosiaaliturvaan ole kyetty tekemään vielä vuoteen 2015 mennessä. Tämän todistaa se, että samanlaisia mielipidekirjoituksia aiheesta samoine ongelmineen on kirjoitettu niin 90-luvun alussa kuin vuonna 2015. Vähintään 25 vuoden ajan perustuloa on tarjottu ratkaisuksi näihin ongelmiin. Näillä näkymin vuonna 2017 perustulon toimivuutta tullaan konkreettisesti

testaamaan Suomessa perustulokokeilulla (Kela 2016). Myös Perkiö (2013) on havainnut suomalaisessa perustulokeskustelussa merkittävimpinä keskusteluteemoina kannustinloukut, kansalaisten aktivoimisen sekä nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän hajanaisuuden. Perkiö (2013, 224) nimesi näitä teemoja koskevan kehyksen nimellä ”Työmarkkinoille kannustaja ja turvaverkko”.

Merkittävä teema suomalaisessa perustulokeskustelussa *järjestelmän ongelmien* lisäksi oli, että perustulon uskottiin *parantavan köyhien ja työttömien asemaa sekä vähentävän yhteiskunnan eriarvoisuutta*. Perustulon nähtiin yksinkertaisesti parantavan suomalaisten köyhien tulotasoa, mutta myös parantavan työttömien asemaa yhteiskunnassa. Työttömien aseman parantaminen liittyi heidän ihmisarvoonsa ja työttömän stigman poistamiseen. Perustulon nähtiin poistavan yhteiskunnan tukien saamisesta sen nöyryyttävän aspektin, jota työttömät kertoivat kokevansa joutuessaan turvautumaan viimesijaisiksi tarkoitettuihin etuuksiin. Perustulo maksettaisiin kaikille kansalaisille, joten sen saamista ei tarvitsisi hävetä. Perkiö (2013) havaitsi saman teeman suomalaisessa perustulokeskustelussa tutkimuksessaan. Perkiön (2013, 226-227) mukaan suomalaisessa keskustelussa perustulo nähtiin tuloerojen tasausmekanismina ja vaadittiin, että perustulon tulisi olla niin suuri, että se takaisi jo itsessään riittävän toimeentulon. Tämän tutkimuksen ja aineiston perusteella näen asian hieman eri tavalla. Joissain teksteissä kyllä vaadittiin perustulon tasoa niin korkeaksi, ettei sen lisäksi lisätuloja tarvitse hankkia. Kuitenkin pääosin teksteissä korostettiin perustulon tuomaa helpotusta köyhien ja työttömien tilanteeseen, jonka seurauksena heidän toimintakykynsä paranisi ja he voisivat jatkossa hankkia perustulon päälle ansiotuloja, eivät vain jättäytyä perustulon varaan.

Perkiön (2013) suomalaista perustulokeskustelua koskevassa tutkimuksessa huomiotta jäi myös *työn luonteen muuttumisen* problematiikka. Tässä tutkimuksessa työn luonteen muuttuminen oli kuitenkin huomattavan suuri ryhmä aineistossa (42 mainintaa). Työn luonteen muuttumisesta ja siihen liittyvästä sosiaaliturvajärjestelmän vanhanaikaisuudesta kirjoitettiin erityisesti 2010-luvulla ja ilmiö onkin noussut varsinkin viime vuosina perustulokeskustelussa. Aineistossa perustulon nähtiin vastaavan ongelmaan, jossa meidän tämänhetkinen tukijärjestelmä on luotu 1970-luvun teollisen yhteiskunnan tarpeisiin. Tutkimuksen perusteella työn luonne on muuttumassa/muuttunut rikkonaiseksi ja vanhanaikaisia pitkiä, pysyviä työsuhteita on enää harvassa. Työelämä perustuu entistä enemmän jatkuvaan oppimiseen ja alaa saatetaan vaihtaa useasti. Aineistossa argumentoitiin,

että vanha ajatus työstä nykyisen tietoon ja luovuuteen perustuvien alojen Suomessa elää edelleen sosiaaliturvassa, eikä näin ollen kykene vastaamaan kansalaisten tarpeisiin. Perkiön (2013) aineisto on kerätty vuosilta 2006-2012, joten työn luonteen muuttumiseen ja perustulon mahdollisuuden vastata sen tuomiin ongelmiin ei ehkä oltu vielä suomalaisessa keskustelussa niin vahvasti herätty. Voi olla, että työn luonteen muuttumisen problematiikka ei ole myöskään noussut niin selvänä kategoriana esiin Perkiön tutkimuksessa, jonka aineisto oli kerätty useammista lehdistä. Helsingin Sanomien mielipidekirjoitusten kirjoittajat ovat oletettavasti suuremmassa määrin kaupunkilaisia joiden työn luonne on muuttunut radikaalimmin verrattuna maaseutulehtien lukijakuntaan.

Perustuloon negatiivisesti suhtautuvissa teksteissä perustuloa vastustettiin lähinnä sen *kalleuden* sekä suomalaisen *työyhteiskunnan rapautumisen* vuoksi. Aineistossa oltiin erityisen huolissaan suomalaisen työyhteiskunnan hajoamisesta perustulon käyttöönoton myötä. Perustulon vastustajat uskoivat, että työkykyiset ihmiset jäävät pois työelämästä ”*lintsareiksi*” ja siirtyvät elelemään perustulon varassa. Erityisesti aineistossa näkyi periaatteellinen ajatus siitä, että jokaisen on elätettävä itsensä omilla tuloilla. Tekstien taustalla näkyi pelko suomalaisen työmoraaalin lopahtamisesta, eikä perustulon työhön kannustavuuteen uskottu. Kuten Perkiökin (2013) huomasi tutkimuksessaan, perustulo ja palkkatyö nähtiin toisensa poissulkevinä vaihtoehtoina, toisin kuin myönteisesti perustuloon suhtautuvat, jotka korostivat nimenomaan pienten palkkatulojen ja perustulon yhdistämisen mahdollisuutta.

Perustulon kalleuden ja työyhteiskunnan rapautumisen lisäksi mielenkiintoista sosiaalityön kannalta oli aineistossa esiin noussut perustulon vastustus syrjäytymisen lisääntymisen vuoksi. Aineistossa argumentoitiin, että perustulojärjestelmä aiheuttaisi syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten ajautumista syvempään ahdinkoon. Tätä perusteltiin oletuksella, että sosiaalipalveluja karsittaisiin, mikäli perustulojärjestelmä otettaisiin käyttöön. Mikäli perustulojärjestelmä otettaisiin käyttöön, tulee pohdittavaksi aineistossakin noussut huoli siitä, miten tavoittaa syrjäytyneet ja syrjäytymisvaarassa olevat ihmiset auttamisjärjestelmän piiriin. Kuinka tavoittaa apua tarvitsevat, jos heitä ei velvoiteta tukia saadakseen asioimaan säännöllisesti sosiaali- tai TE-toimistossa tai muussa vastaavassa palvelussa? Käykö kuten perustulon vastustajat epäilevät ja syrjäytyneet syrjäytyvät entistä vakavammin täysin tavoittamattomiin? Vai käykö kuten perustulon kannattajat olettavat ja syrjäytyneet lähtevät oma-aloitteisesti tekemään jotain itseään kehittävää ja mielekästä, hyvinvointia kasvattavaa

toimintaa, kun tiellä ei ole jatkuva huoli toimeentulon jatkuvuudesta? Tähän kahden erilaisen näkökulman vastakkainasetteluun liittyy olennaisesti vapauden problematiikka, jota Van Parijs (2003) on käsitellyt. Van Parijsin määrittelemän aito libertarisminkin kautta on hänen mukaansa mahdollista toteuttaa perustulo, joka takaa suurimman mahdollisen yksilön vapauden sekä tasa-arvon. Van Parijsin näkemyksen mukaan siis perustulo nimenomaan johtaisi siihen, että heikko-osaiset ja syrjäytyneet alkavat itse tekemään jotain kehittäväää, joka lisää paitsi yksilöllistä, myös yhteiskunnallista hyvinvointia. Van Parijsin (2003, 33–34) mukaan yksilön vapauden maksimoimiseksi vaaditaan sellaiset yhteiskunnalliset rakenteet, että jokainen 'omistaa itsensä', hyvin toimiva oikeuksien rakenne sekä yhteiskunta, joka tarjoaa maksimoidut mahdollisuudet yksilölle tehdä mitä haluaa. Tämä viimeinen vaatimus toteutuu Van Parijsin mukaan vain vastikkeettoman, mahdollisimman korkean perustulon kautta. Van Parijsin näkemys tukee siis aineiston perustulomyönteisiä kirjoituksia siinä, että yksilön vapauden maksimoimiseksi yksilölle on tarjottava välineet vapautensa toteuttamiseksi.

Tämän tutkimuksen perusteella Helsingin Sanomien mielipidepalstalla käyty perustulokeskustelu vuosina 1990–2015 näyttäytyy hyvin positiivissävyyteisenä ja perustulomyönteisenä (n. 79,3 prosenttia aineiston teksteistä on perustulomyönteisiä). Perustulokeskustelussa on keskitytty erityisesti nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän ongelmiin (mm. kannustinloukut, pirstaleisuus). Keskustelussa on korostunut konkreettisten järjestelmää koskevien ongelmien ja epäkohtien esiin tuominen sekä niiden ratkaiseminen. Vähemmälle huomiolle on jäänyt perustulon universaalimmat näkökohdat ja syvällisempi filosofinen pohdinta sekä argumentointi. Erityisesti perustuloon kansainvälisesti liitetty hyvin filosofinen vapauden tematiikka (muun muassa Van Parijs 2003) on ollut aineiston perustulokeskustelussa todella mitätöntä 25 vuoden tarkastelujakson aikana (22 mainintaa aineistossa). Toisaalta aineiston muutamissa vapautta käsittelevissä kirjoituksissa pohdinta muun muassa palkkatyön merkityksestä nykyihmiselle oli melko syvällistäkin.

Kuten olen aiemmin maininnut, kenties filosofinen keskustelu ei ole vielä ajankohtaista Suomessa ennen kuin järjestelmään liittyvät kannustinloukut sekä muut sen räikeimmät ongelmat on paikattu. Perustulokeskustelu mitä ilmeisimmin pyörii näiden teemojen ympärillä kunnes käytännön ongelmat on korjattu. Tämän jälkeen laajempi filosofinen keskustelu vapaudesta ja oikeudenmukaisuudesta voi olla luonnollinen seuraava askel. Kuitenkin voisi olla loogisempaa ja hyödyllisempää käydä ensin filosofinen keskustelu

perustuloon liittyvistä ilmiöistä kuten köyhydestä, ihmisten hyvinvoinnista, vapaudesta sekä oikeudenmukaisuudesta. Tämän keskustelun jälkeen meillä olisi parempi ymmärrys perustulon taustalla vaikuttavista ilmiöistä ja voisimme alkaa pohtia käytännön toteuttamiseen liittyviä kysymyksiä.

Toisaalta keskustelu prekariaatista voidaan nähdä olevan jotain käytännön problematiikan ja filosofisen vapaus keskustelun väliltä. Aineistossa vuoden 2005 jälkeen käydyssä prekariaattikeskustelussa on piirteitä niin perustulosta välineenä kuin myös ideologiselta kannalta. Prekariaattikeskustelussa perustulo nähtiin niin välineellisenä lakkoaseena heikkoja työehtoja vastaan kuin myös ideologisena keinona tunnustaa työn merkityksen laajentuminen syvemmälle ihmisten elämiin (ks. *Prekariaatti 22.5.2009*). Prekariaattikeskustelussa nähtiin, että yhteiskunnalle hyödyllistä työtä tehdään jo nyt laajalti palkkatyösuhteiden ulkopuolella korvauksetta. Perustulo olisi korvaus tästä tunnustamattomasta työstä. Prekariaattikeskustelu voidaan siis nähdä jonkinlaisena siirtymän alkamisena käytännön ongelmia koskevan keskustelun muuttumisesta filosofiseen suuntaan.

Viimeisenä tutkimuskysymyksenä tarkastelin: ”*Miten aikakausicidonnaisuus näkyy perustulokeskustelussa?*” Luvussa 7.3 pohdin sitä, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet suomalaisen perustulokeskustelun intensiteetin vaihteluun vuosina 1990-2015. Hollantilaiset Loek Groot ja Robert van der Veen (2000) havaitsivat tutkimuksessaan positiivisen korrelaation työttömyysasteen ja perustulojulkaisujen määrän (tieteelliset, poliittiset ja lehdistön julkaisut) välillä Alankomaissa. Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksista kerätyn aineiston perusteella voidaan sanoa, että vahvaa yhteyttä julkisen perustulokeskustelun ja työttömyysasteen välillä ei Suomessa ole havaittavissa. Tässä tutkimuksessa tarkastelin ainoastaan Suomen suurimman sanomalehden osalta tätä yhteyttä. Mielenkiintoista olisi nähdä tarkempi tutkimus työttömyysasteen ja muun suomalaisen perustulokeskustelun (tieteelliset ja poliittiset julkaisut, laajempi mediaotanta) välisestä yhteydestä. Tällöin tulos voisi olla mahdollisesti erilainen.

Tämän tutkimuksen aineiston perusteella ei myöskään voida yksiselitteisesti todeta, että suomalaisen perustulokeskustelun intensiteettiä ohjaa aina vaalisykli, kuten Julkunen (2009, 267-271) on todennut. Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että (eduskunta)vaalisykli on yksi selkeästi vaikuttava tekijä suomalaisen perustulokeskustelun intensiteetin vaihtelulle, mutta ei ainoa selittävä tekijä. Eduskuntavaalien alla ja aikana perustulokeskustelu ei kuitenkaan tarkasteltavan ajanjakson aikana joka kerta kiihtynyt. Näin kuitenkin tapahtui

useasti, joten voidaan sanoa, että vaalisykli vaikuttaa osatekijänä suomalaisen perustulokeskustelun intensiteettiin.

Tärkein vaikuttava tekijä suomalaisen perustulokeskustelun intensiteetin vaihtelulle ovat aineistoni perusteella olleet ilmiöt, tapahtumat ja tärkeät puheenvuorot, joissa perustulo on nostettu teemaksi. Perustulokeskustelun ajoittainen laantumisen näyttää johtuvan valtaosin kulloistenkin hallitusten ajamasta politiikasta ja näiden intresseistä perustuloa kohtaan. Erityisen selkeästi tämä näkyi tutkimuksen aineistossa vuosien 1995 ja 1999 eduskuntavaalien jälkeen, kun Lipposen ensimmäinen ja toinen hallitus tuli valtaan.

Tutkimukseni tulokset voisivat näyttää jossain määrin erilaisilta, mikäli tutkimusaineistona olisi ollut laajempi ote perustuloa koskevista mielipidekirjoituksista eri suomalaisissa lehdissä. Tässä tutkimuksessa aineisto oli kerätty ainoastaan Helsingin Sanomiin kirjoitetuista mielipidekirjoituksista. Olen perustellut aineistorajausta sillä, että Helsingin Sanomat on levikiltään Suomen suurin sanomalehti, joten se tavoittaa suurimman lukijakunnan. Toisaalta Helsingin Sanomat on profiloitunut kaupunkilaisten – erityisesti pääkaupunkiseudun – sanomalehdeksi, joten oletettavasti mielipidekirjoitusten kirjoittajatkin ovat kaupunkilaisia. Tutkimuksen tulokset voisivat olla erilaisilla painottuneet, mikäli tutkimusaineistona olisi käytetty useampia lehtiä ja mukana olisi ollut sanomalehtiä ympäri Suomen.

Maaseutumaisilla paikkakunnilla perustuloon voitaisiin ehkä suhtautua negatiivisemmin kuin suuremmissa kaupungeissa tai perustulon kannattamisen perusteluiksi voisi nousta erilaisia teemoja. Tutkimukseni on toteutettu tutkimuseettiset seikat huomioon ottaen. Helsingin Sanomissa julkaistut mielipidekirjoitukset ovat lähtökohtaisesti julkista materiaalia ja niiden kirjoittajat ovat lähettäneet tekstinsä julkaistavaksi. En ole aineisto-otteisiin liittänyt kirjoittajien nimiä, vaikka ne onkin kirjoituksen yhteydessä julkaistu. Tämän olen tehnyt siitä syystä, ettei tutkimukseni ole kohdistunut tarkastelemaan mielipidekirjoitusten kirjoittajia, vaan niiden sisältöä. Aineisto-otteet ovat kuitenkin jäljitettävissä alkuperäisiin teksteihin otteissa mainitun päivämäärän perusteella. Näin ollen aineisto-otteiden paikkansa pitävyyden voi lukija käydä tarkistamassa.

Vuonna 2016 perustulo on herättänyt paljon mielenkiintoa Suomessa ja ollut säännöllisesti esillä mediassa sekä poliittisissa kannanotoissa. Sipilän hallitus on päättänyt hallitusohjelmassaan toteuttaa perustulokokeilun Suomessa näillä näkymin vuonna 2017 (Kela 2016). Perustulolla näyttää olevan kyselytutkimusten perusteella kansan keskuudessa vankka kannatus. Kelan tutkimuksen mukaan 69 prosenttia kannattaa perustuloa (Kela 2015).

Perustulokokeilun tavoitteiksi on kirjattu ”muuttaa sosiaaliturvaa osallistavaksi ja työhön kannustavaksi sekä pyrkiä vähentämään byrokratiaa ja yksinkertaistamaan monimutkaista etuusjärjestelmää” (Kela 2016). Kuten nähdään, ovat perustulokokeilun tavoitteet hyvin linjassa tässä tutkimuksessa tehtyjen havaintojen kanssa koskien ongelmia, joihin perustulon nähtiin vastaavan. On mielenkiintoista nähdä toteutuuko perustulokokeilu esteistä (muun muassa poikkeuksen tekeminen perustuslain yhdenmukaisuusvaatimukseen) huolimatta, ja tuleeko kokeilun tulokset vastaamaan suuriin odotuksiin joita perustulolle on viimeisen 30 vuoden aikana kasattu. Oli tulevan kokeilun lopputulos mikä tahansa, niin mitä luultavimmin saamme viimeinkin tutkimukseen perustuvia vastauksia perustulon toimivuudesta suomalaisessa viitekehyksessä. Näin ollen tulemme saamaan lisäselvyyttä 25 vuotta kestäneeseen ’jähkailuun’ ja keskusteluun siitä, onko perustulo vastaus nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän, työttömyystilanteen ja työn luonteen murroksen ongelmiin vai ei.

9 Lähteet

- Andersson, Jan Otto & Kangas, Olli (2002): Perustulon kannatus Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 67.
- Basic Income Earth Network, <http://www.basicincome.org/basic-income/>, viitattu 18.9.2015
- Basic Income Earth Network Finland, <http://perustulo.org/etusivu/>, viitattu 9.5.2016
- Eurostat, <http://tinyurl.com/hv3q4zx>, viitattu 15.5.2016.
- Forss, Mikko & Kanninen, Ohto (2014): Miten testata perustulon vaikutuksia? Kenttäkoekulttuurin lyhyt oppimäärä. Helsinki: Lönnberg Print & Promo.
- Helsingin Sanomat, Pääkirjoitus, 30.11.2015, <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1305548274920>, viitattu 21.9.2015.
- Honkanen, Pertti; Soininvaara, Osmo; Ylikahri, Ville (2007): Perustulo - Kohti toimivaa perusturvaa. Helsinki: Vihreä Sivistysliitto ry.
- Ikkala, Markku (2007): Perustulokeskustelu Suomessa. Teoksessa: Sisällä vai ulkona - Kohti perustuloa? Hyvinkää: SP-Paino Oy. s. 9-73
- Juholin, Elisa & Kuutti, Heikki (2003): Mediapeli - Anatomia ja keinot. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Julkunen, Raija (2009): Perustulo - Kuinka sama idea toistuvasti kohtaa sosiaalidemokraattisen ajattelun? Teoksessa: Ajatuksen voima - Ideat hyvinvointivaltion uudistamisessa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 261–299
- Kansalaisaloite perustulosta: <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/44>, viitattu 14.5.2016
- Kela (2016), Perustulokokeilu: <http://www.kela.fi/perustulokokeilu>, viitattu 5.6.2016
- Kela (2015), Tutkimusblogi: <http://blogi.kansanelakelaitos.fi/arkisto/2759>, viitattu 6.6.2016
- Kontula, Anna & Jakonen, Mikko (2008): Prekarisaatio ja työn tutkimuksen politiikat. Teoksessa Kurjan Ääni: osa 1 Yliopistotyöläiset. Juhlakirja Leena Eräsaarelle. Toim. Eeva Jokinen & Matti Eräsaari. s. 46–66 <http://annakontula.fi/wp-content/uploads/2011/07/prekarisaatio-ja-tyon-tutkimuksen-politiikat.pdf>. Viitattu 21.7.2016

Kopra, Ville (2007): Perustulo. Kova vai pehmeä paketti? Helsinki: Kalevi Sorsa –säätiö rs/Yliopistopaino.

Kuivalainen, Susan (2007): Toimeentulotuen alikäytön laajuus ja merkitys. Yhteiskuntapolitiikka 72.

Lahtinen, Ilpo (1992): Perustulo, kansalaisen palkka. Helsinki: Hanki ja jää.

Mattila, Anita (2001): Tarvitaanko perustuloa? Suomalaisen kansalaistulo-, kansalaispalkka- ja perustulomallien teoreettinen analyysi. Kuopio: Savon kopiokeskus Oy/Yliopiston painatuskeskus.

Paasilinna, Maari (1990): Kohti kansalaispalkkaa? Perustulo- ja perusturvakysymykset politiikan päiväjärjestyksessä. Pro gradu -työ, Helsingin yliopiston valtio-opin laitos.

Peltokoski, Jukka (2005): Kaikkien maiden prekaarit...

<http://megafoni.kulma.net/index.php?art=251&am=1>, viitattu 3.4.2016

Perkiö, Johanna (2013): Taistelu tulkinnasta: perustulo Suomen julkisessa keskustelussa 2006-2012. Teoksessa: Talous ja Arvo. Vantaa: Hansaprint. s. 210–240

Perkiö, Johanna (2014): Perustulo - Uuden tulonjaon perusta. Orivesi: Oriveden Kirjapaino.

Perkiö, Johanna (2015): Perustulo - Uuden tulonjaon perusta. Orivesi: Oriveden Kirjapaino.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006): KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Viitattu 21.9.2015

Sanomalehtien Liitto:

http://www.sanomalehdet.fi/sanomalehtitieto/levikki/suomen_10_suurinta_sanomalehtea_levikin_mukaan, viitattu 21.9.2015

Sanoma: Mediatiedot 2015. http://files.snstatic.fi/HS/2015/1/mediatiedot_2015/#/1/. Viitattu 22.6.2016

Seitamaa-Hakkarainen, Pirita (1999): www.metodix.com. Viitattu 23.12.2015

Sipilä, Jorma (1979): Sosiaalisten ongelmien synty ja lievittäminen. Helsinki: Tammi.

Soininvaara, Osmo:

- Ratkaiseva aika. Helsinki: WSOY, 1986.
- Hyvinvointivaltion eloonjäämisoppi. Juva: WSOY, 1994.
- Hahmotelma perustulomallista. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 1994:2.
- Ministerikyyti. Helsinki: WSOY, 2002.

Soininvaara, Osmo & Lampinen, Osmo (1980): Suomi 1980-luvulla: Pehmeän kehityksen tie. Helsinki: WSOY.

Suomen Kuvalehti (2014): Muistatko Smash Asemin? Tällainen oli Helsingin henki syyskuussa 2006. <http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/helsingin-henki/>. Viitattu 22.6.2016

Teollisuuden työnantajien keskusliitto (1995): Työtä vai kansalaispalkkaa.

Tilastokeskus: Suomi lukuina, Kulttuuri ja viestintä, http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kulttuuri.html#sanomalehdet, viitattu 21.9.2015

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2003): Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Van der Veen, Robert & Groot, Loek (toim.) (2000): Basic Income on the Agenda - Policy Objectives and Political Chances. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Van Parijs, Philippe (2003): Real Freedom for All - What (if anything) can justify capitalism? New York: Oxford University Press.

Vasemmiston perustulo: <https://vasemmistonperustulo.wordpress.com/>, viitattu 9.5.2016